

PASS A BALL

MAKE A FRIEND

PASS A BALL, MAKE A FRIEND – PRIRUČNIK ZA TRENING SPORTSKOG DUHA

Co-funded by
the European Union

NAPISAO I UREDIO:

**KLUB ZA OSNAŽIVANJE MLADIH 018 (KOM 018) –
SRBIJA**

U PARTNERSTVU SA:

**YOUTH EUROPEAN SOCIETY (YES) – BUGARSKA
BARCEL'HONA SPORT EVENTS – ŠPANIJA
JUVENTAGUS - ASSOCIAÇÃO DESPORTIVA E
JUVENIL – PORTUGAL
ASSOCIAZIONE SPORTIVA DILETTANTISTICA
TIQUITACA FOOTBALL – ITALIJA
FUTBOLEN KLUB SEPTEMVRI – BUGARSKA**

**„FINANSIRANO OD STRANE EVROPSKE UNIJE.
MEĐUTIM, IZNETI STAVOVI I MIŠLJENJA PRIPADAJU
ISKLJUČIVO AUTORU/AUTORIMA I NE ODRAŽAVAJU
NUŽNO STAVOVE EVROPSKE UNIJE ILI EVROPSKE
IZVRŠNE AGENCIJE ZA OBRAZOVANJE I KULTURU
(EACEA). NI EVROPSKA UNIJA NI EACEA NE MOGU
SE SMATRATI ODGOVORNIM ZA NJIH.“**

SADRŽAJ

1. Uvod
 2. Analiza zemlje
 3. Sesije online rečnik
 4. O projektu
 5. O Erasmus+ sportu
-

UVOD

• UVOD

Lopta može biti mnogo više od sportskog rekvizita. Ona može pokrenuti razgovor, stvoriti prijateljstvo, izgraditi poverenje i povezati ljude različitih pozadina. Svaki pas na terenu predstavlja priliku za uspostavljanje kontakta, saradnju i međusobno razumevanje. Ova jednostavna ideja nalazi se u središtu projekta „Dodaj loptu, stekni prijatelja“. Sport je jedno od najmoćnijih sredstava za socijalnu inkluziju. On stvara mogućnosti da se mladi sretnu, komuniciraju, uče jedni od drugih i razvijaju osećaj pripadnosti. Bez obzira na jezik, nacionalnost, pol, sposobnosti, religiju ili socijalnu pozadinu, sport obezbeđuje zajednički prostor u kojem ljudi mogu da rade na zajedničkim ciljevima i da iskuse vrednosti poštovanja, timskog rada, solidarnosti i fer-pleja. Istovremeno, sportska okruženja nisu imuna na izazove koji postoje u širem društvu. Stereotipi, diskriminacija, vršnjačko nasilje, isključivanje, govor mržnje i nejednake mogućnosti za učešće mogu negativno uticati na iskustva i dobrobit mladih ljudi. Kreiranje bezbednog, prijatnog i inkluzivnog sportskog okruženja zato zahteva nameran angažman trenera, omladinskih radnika, vršnjačkih lidera, volontera, roditelja i samih mladih.

Ovaj priručnik je razvijen u okviru projekta „Dodaj loptu, stekni prijatelja“ kako bi pružio podršku onima koji rade sa mladima u sportskim i omladinskim okruženjima. Njegova svrha je da obezbedi praktične alate, aktivnosti i edukativne resurse koji podstiču inkluziju, jednakost, dobrobit, pozitivno liderstvo i aktivno učešće kroz sport. Priručnik se zasniva na principima neformalnog obrazovanja i metodologiji iskustvenog učenja.

Umesto da se fokusiraju isključivo na teorijsko znanje, aktivnosti podstiču učesnike da uče kroz iskustvo, refleksiju, timski rad, diskusiju, igru uloga i rešavanje problema. Kroz ove metode, mladi se podstiču da istraže realne situacije, preispitaju predrasude i stereotipe, razvijaju empatiju, ojačaju komunikacijske veštine i postanu aktivni doprinosioci pozitivnoj timskoj kulturi.

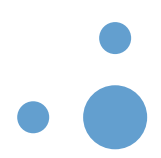
UVOD

Radionice uključene u ovaj priručnik bave se nekoliko ključnih tema koje su od suštinskog značaja za kreiranje bezbednog i inkluzivnog sportskog okruženja:

- Razumevanje stereotipa, predrasuda, diskriminacije i govora mržnje;
- Unapređivanje mentalnog blagostanja i emocionalne bezbednosti u sportu;
- Jačanje timskog rada, inkluzije i interkulturnog dijaloga;
- Razvijanje veština aktivnog posmatrača i reagovanje na štetna ponašanja;
- Kreiranje kodeksa ponašanja koji promovišu poštovanje i fer-plej;
- Osnajivanje trenera, omladinskih radnika i vršnjačkih lidera da deluju kao pozitivni uzori i ambasadori inkluzije.

Aktivnosti su osmišljene za mlade ljude, trenere, omladinske radnike, volontere, vršnjačke lidere i lokalne sportske organizacije. Mogu se prilagoditi različitim uzrastima, sportskim disciplinama, kulturnim kontekstima i nivoima iskustva. Iako se svaka radionica može realizovati samostalno, zajedno čine sveobuhvatno obrazovno putovanje koje podržava učesnike u izgradnji inkluzivnijih, poštovanjem ispunjenih i podržavajućih sportskih zajednica. U krajnjoj liniji, projekat „Dodaj loptu, stekni prijatelja“ zasniva se na uverenju da značajne društvene promene često počinju od jednostavnih ljudskih kontakata. Kada se mladi osećaju dobrodošlo, cenjeno, poštovano i uključeno, sport postaje više od igre – postaje snažna platforma za prijateljstvo, učenje, lični razvoj i društvenu koheziju.

Nadamo se da će ovaj priručnik inspirisati facilitatori, trenere, omladinske radnike i mlade ljude da sport koriste ne samo kao sredstvo fizičke aktivnosti, već i kao sredstvo za stvaranje snažnijih zajednica u kojima svi imaju priliku da učestvuju, pripadaju i napreduju.

• UVOD

Ko može da koristi ovaj priručnik?

Priručnik je osmišljen za širok spektar pojedinaca i organizacija uključenih u amaterski sport, omladinski rad, obrazovanje i razvoj zajednice. Iako su aktivnosti razvijene u okviru projekta „Dodaj loptu, stekni prijatelja“ i prvenstveno prilagođene fudbalskom okruženju, lako se mogu prilagoditi drugim sportovima i omladinskim kontekstima. Priručnik je posebno pogodan za:

Trenere i sportske instruktore

Treneri imaju ključnu ulogu u oblikovanju timske kulture i uticanju na stavove i ponašanja mladih. Aktivnosti u ovom priručniku pružaju praktične alate za podsticanje inkluzije, sprečavanje diskriminacije, upravljanje konfliktima, ohrabrivanje timskog rada i kreiranje pozitivnog okruženja za učenje u sportskim klubovima i timovima.

Omladinske radnike i omladinske lidere

Omladinski radnici mogu koristiti radionice za rad na temama kao što su različitost, socijalna inkluzija, aktivno građanstvo, empatija, komunikacija i poštovanje. Aktivnosti nadopunjuju metodologiju omladinskog rada i mogu se sprovoditi i u sportskom okruženju i van njega.

Vršnjačke lidere i kapitene timova

Mladi često međusobno utiču jedni na druge više nego što odrasli pretpostavljaju. Kapiteni timova, vršnjački mentori i omladinski lideri mogu koristiti vežbe za jačanje svojih liderskih veština, pružanje podrške saigračima, suprotstavljanje štetnim ponašanjima i podsticanje pozitivne timske atmosfere.

Amaterske sportske klubove i organizacije u zajednici

Sportski klubovi i organizacije zasnovane na zajednici mogu da integrišu radionice u svoje redovne aktivnosti, sezonske programe, trening kampove, edukativne događaje ili inicijative za razvoj volontera. Priručnik može pomoći klubovima da unaprede zaštitu učesnika, inkluziju i praksu fer-pleja.

UVOD

Nastavnici i edukatori

Mnoge aktivnosti mogu se prilagoditi za korišćenje u školama, na časovima fizičkog vaspitanja, u vanškolskim programima i u neformalnim okruženjima za učenje. Teme obrađene u priručniku doprinose obrazovanju za građanstvo, ličnom razvoju i socio-emocionalnom učenju.

Roditelji i volonteri

Roditelji i volonteri su važni akteri u kreiranju pozitivnih sportskih iskustava za mlade. Odabrane aktivnosti i diskusione vežbe mogu pomoći u podizanju svesti o važnosti respectfulnog ponašanja, inkluzije i ulozi koju odrasli imaju u oblikovanju sportskog okruženja.

Koordinatori projekata i treneri

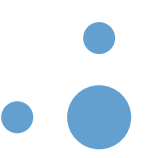
Priručnik može poslužiti kao resurs za organizacije koje sprovode Erasmus+, sport za razvoj, inkluziju ili projekte za učešće mladih. Treneri i facilitatori mogu koristiti radionice kao samostalne aktivnosti ili ih kombinovati u šire obrazovne programe.

Kako koristiti priručnik

Radionice se mogu realizovati pojedinačno ili kao deo dužeg obrazovnog programa. Facilitatori se ohrabruju da prilagode aktivnosti u skladu sa:

- uzrastom i iskustvom učesnika;
- veličinom grupe;
- lokalnim kulturnim kontekstom;
- raspoloživim vremenom i resursima;
- specifičnim obrazovnim ciljevima.

Nije potrebno napredno stručajno znanje o diskriminaciji, inkluziji ili omladinskom radu. Ipak, facilitatori treba da obezbede bezbedno i respektujuće okruženje za učenje i da budu spremni da vode diskusije o potencijalno osetljivim temama. Krajnji cilj ovog priručnika je da podrži sve koji su uključeni u sport u kreiranju okruženja u kojima se mladi osećaju poštovano, cenjeno, uključeno i osnaženo da u potpunosti učestvuju – i na terenu i van njega.

• UVOD

Ciljevi

Priručnik „Pass a ball, make a friend“ ima za cilj da podrži trenere, omladinske radnike, vršnjačke lidere, volontere i mlade u kreiranju bezbednijeg, inkluzivnijeg i punog poštovanja sportskog okruženja. Kroz aktivnosti i radionice predstavljene u ovom priručniku, učesnici razvijaju znanja, veštine, stavove i vrednosti koje doprinose pozitivnoj timskoj kulturi i ravnopravnom učešću u sportu.

Po završetku aktivnosti uključenih u ovaj priručnik, učesnici bi trebalo da budu u stanju da:

Znanja

- Razumeju pojmove stereotipa, predrasuda, diskriminacije, isključivanja i govora mržnje.
- Prepoznaju kako se štetna ponašanja mogu pojaviti u sportskom okruženju, i uživo i onlajn.
- Razumeju uticaj diskriminacije, vršnjačkog nasilja i isključivanja na pojedince, timove i zajednice.
- Identifikuju uloge i odgovornosti trenera, omladinskih radnika, vršnjačkih lidera, roditelja i učesnika u promociji inkluzije i poštovanja.
- Razumeju značaj kodeksa ponašanja, mera zaštite učesnika i pozitivnog liderstva u sportu.

Veštine

- Prepoznaju i osporavaju diskriminatorna ponašanja, stereotipe i prakse isključivanja.
- Komuniciraju na poštovan i efikasan način sa saigračima, trenerima, zvaničnicima i protivnicima.
- Primene tehnike prevencije konflikata i rešavanja sukoba u sportskim situacijama.
- Pokazuju veštine aktivnog posmatrača kada svedoče diskriminaciji, vršnjačkom nasilju ili govoru mržnje.
- Rade sarađivački sa ljudima različitih pozadina i iskustava.
- Doprinesu razvoju bezbednog, prijatnog i inkluzivnog timskog okruženja.

• UVOD

Stavovi i vrednosti

- Razvijaju empatiju i poštovanje prema osobama različitih pozadina, identiteta, iskustava i sposobnosti.
- Vrednuju različitost kao snagu unutar timova i zajednica.
- Promovišu fer-plej, solidarnost, inkluziju i jednake mogućnosti u sportu.
- Preuzimaju odgovornost za sopstveno ponašanje i njegov uticaj na druge.
- Pokazuju posvećenost stvaranju pozitivnog sportskog okruženja u kojem se svi osećaju dobrodošlo, poštovano i sposobno da učestvuju.

Kompetencije

- Deluju kao ambasadori inkluzije, poštovanja i fer-pleja u svojim timovima i zajednicama.
- Pružaju podršku saigračima koji doživljavaju isključivanje, diskriminaciju ili štetno ponašanje.
- Podstiču pozitivnu timsku kulturu kroz liderstvo, saradnju i međusobnu podršku.
- Doprinose izgradnji sportskih okruženja koja prioritet daju dobrobiti, učešću i osećaju pripadnosti za sve.

U krajnjoj liniji, cilj priručnika je da osnaži učesnike ne samo da prepoznaju izazove u sportskom okruženju, već i da postanu aktivni akteri pozitivnih promena. Kroz sport, mladi mogu da nauče važne životne veštine, izgrade značajne odnose i pomognu u stvaranju zajednica u kojima svi imaju priliku da učestvuju, razvijaju se i napreduju.

ANALIZA ZEMLJE

ANALIZA ZEMLJE

Analiza zemlje – Srbija

Opšti kontekst

Fudbal u Srbiji ima snažan društveni i emocionalni značaj, ali istovremeno ostaje jedan od sportova koji su najviše izloženi verbalnoj agresiji, diskriminatornom skandiranju, lokalnim rivalstvima i konfliktima. Govor mržnje i sukobi su najvidljiviji u profesionalnom i reprezentativnom fudbalu, ali slični obrasci prisutni su i na amaterskom, lokalnom i omladinskom nivou, gde se obično manje sistematski prate i ređe javno prijavljuju. Na nivou amaterskog sporta, problem se često ispoljava kroz međusobna vređanja igrača, pritisak na sudije, agresivno ponašanje roditelja i trenera, kao i neprijateljske reakcije tokom emocionalno nabijenih utakmica. Problem se može oceniti kao stabilan do rastući, naročito jer su nacionalne fudbalske institucije nedavno upozorile da su kazne za diskriminatorno ponašanje i ekstremističke poruke sve češće i finansijski štetne. Glavna razlika je u tome što incidenti na elitnom nivou obično uključuju organizovane navijačke grupe i javne sankcije, dok omladinski i amaterski fudbal češće karakterišu neformalni konflikti koji se rešavaju interno u klubovima ili takmičarskim strukturama. Zbog toga je problem delimično prikriven, iako direktno pogađa decu, mlade igrače, mlade sudije i trenere. Šira društvena polarizacija, normalizacija govora mržnje u javnom i onlajn prostoru, kao i nerazrešene etničke i političke tenzije dodatno utiču na fudbalsko okruženje. Iz tog razloga, obrazovanje o sportskoj etici u Srbiji treba da obuhvati i otvoreni govor mržnje i svakodnevna konfliktna ponašanja koja se mogu brzo razviti u verbalno ili fizičko nasilje.

Najčešći oblici govora mržnje i konflikta

Najčešći oblici govora mržnje u srpskom fudbalu jesu etničke i nacionalne uvrede, naročito povezane sa regionalnim rivalstvima i narativima o Albancima, Hrvatima, Bošnjacima i Romima. Ovi oblici su često povezani sa političkim ili istorijskim referencama, zastavama, simbolima, skandiranjem ili komentarima na internetu. Rasističke uvrede mogu se pojaviti i prema crnim igračima ili stranim fudbalerima, iako su takvi incidenti na amaterskom nivou manje vidljivi ukoliko ne dospeju u javnost.

ANALIZA ZEMLJE

Komentari zasnovani na rodu i homofobiji takođe su prisutni, naročito usmereni ka fudbalerkama, sutkinjama, devojčicama u fudbalu, LGBT osobama i dečacima koji se ismevaju kao „slabi“ ili „nedovoljno muževni“. Klupsko rivalstvo je još jedan čest okidač, posebno kada lokalni klubovi imaju dugu istoriju međusobnog takmičenja ili kada utakmice odlučuju o plasmanu u viši rang, ispadanju ili poziciji na turniru. Tipični konflikti uključuju sukobe između igrača, između igrača ili trenera i sudija, roditelja i sudija, navijača ili roditelja sa drugim navijačima, kao i verbalni pritisak sa tribina prema mladim igračima. Na omladinskom nivou, veliki deo konflikta dolazi od odraslih, naročito roditelja i trenera koji prenose pritisak na decu. Sukobi se najčešće javljaju tokom utakmica, odmah nakon spornih sudijskih odluka, posle golova, posle prekršaja ili na kraju napetih mečeva. Treninzi su obično manje izloženi, ali verbalna poniženja se i dalje mogu dešavati kroz zadirkivanje, isključivanje, vikanje ili diskriminatorne šale. Onlajn prostor postaje sve relevantniji, posebno klupske stranice, sekcije za komentare, lokalni sportski portali, sadržaji na Instagramu i TikToku, gde uvrede nakon utakmica mogu da se nastave i postanu još agresivnije. Govor mržnje u onlajn prostoru je posebno opasan jer se mladi igrači mogu naći na meti i van terena, a komentari se često dele bez ikakve obrazovne reakcije.

Ključni akteri

Govor mržnje u fudbalskom okruženju šteti svima, ali akteri koji su najčešće uključeni su igrači, treneri, sudije, roditelji i navijači, u zavisnosti od nivoa takmičenja. U amaterskom i omladinskom fudbalu roditelji i treneri često imaju presudnu ulogu jer njihovo ponašanje postavlja emocionalni ton utakmice. Sudije, naročito mlade i manjeiskusne, spadaju u najizloženije grupe kada je reč o verbalnim napadima, a u pojedinim slučajevima i fizičkim nasrtajima. Mladi igrači su takođe ranjivi, jer mogu da oponašaju ponašanje odraslih ili da postanu mete uvreda koje se tiču etničke pripadnosti, pola, fizičkog izgleda, socijalne pozadine ili doživljenih grešaka tokom utakmice. Igrači iz manjinskih grupa, romska deca, strani igrači, devojčice i mlade žene u fudbalu, kao i LGBT mladi ili mladi za koje se smatra da su LGBT, mogu biti dodatno izloženi diskriminatornim komentarima.

ANALIZA ZEMLJE

Ženske sudije i fudbalerke dodatno su izložene seksističkim stereotipima i dovođenju u pitanje njihove kompetentnosti. Treneri mogu biti i faktor rizika i faktor prevencije: kada tolerišu uvrede, problem se produbljuje; kada pravovremeno intervenišu, mogu da smire situaciju i zaštite mlade igrače. Predstavnici klubova i takmičarski delegati su važni jer odlučuju da li će incidenti biti prijavljeni, umanjani ili adekvatno rešeni.

Glavni uzroci i okidači

Glavni okidač je takmičarski pritisak, naročito na utakmicama koje se doživljavaju kao važne za plasman, lokalni prestiž, selekciju ili buduće prilike za mlade igrače. Drugi veliki okidač je nezadovoljstvo suđenjem, gde jedna odluka može da dovede do vikanja, uvreda, pretnji ili pritiska sa klupe i tribina. Slaba emocionalna kontrola odraslih je ozbiljan faktor, jer deca često ponavljaju jezik i ponašanje koje vide kod trenera, roditelja i starijih igrača. Lokalna rivalstva takođe mogu da pretvore normalno takmičenje u neprijateljstvo, naročito u manjim sredinama gde se klubovi, škole i porodice međusobno lično poznaju. Nedostatak edukacije je još jedan ključni uzrok: mnogi amaterski klubovi imaju pravila takmičenja, ali nemaju praktične alate za sprečavanje govora mržnje, smirivanje konflikata ili postavljanje jasnih standarda ponašanja pre utakmica. Širi društveni faktori takođe utiču na fudbal, uključujući nacionalizam, diskriminaciju manjina, seksizam, homofobiju i tabloidne ili onlajn narative koji normalizuju uvrede i predstavu „neprijatelja“. Društvene mreže mogu dodatno pojačati konflikte time što raspravu održavaju živom i nakon utakmice i daju vidljivost poniženjima, optužbama i diskriminatornim komentarima. Još jedan uzrok je slab naknadni rad posle incidenata: iako kazne mogu postojati, klubovima često nedostaju restorativne ili obrazovne mere koje bi pomogle igračima i odraslima da razumeju šta se dogodilo i promene ponašanje. U omladinskom fudbalu, pritisak da se pobeđi ponekad postaje jači od vaspitne svrhe sporta, čime se stvara okruženje u kojem se agresivno ponašanje opravdava kao „strast“ ili „borbeni duh“.

ANALIZA ZEMLJE

Postojeće mere i praznine

Srbija ima pravni okvir za sprečavanje nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama definiše obaveze organizatora i obuhvata mere vezane za fizičke napade, ubacivanje predmeta na teren, isticanje simbola koji vređaju nacionalna, rasna, verska ili druga osećanja, upotrebu pirotehnike, alkohol, utakmice visokog rizika, rad obezbeđenja i saradnju sa državnim organima. Krivični zakonik takođe prepoznaje nasilničko ponašanje na sportskim događajima ili javnim okupljanjima, uključujući ponašanje ili parole koje podstiču nacionalnu, rasnu, versku ili drugu mržnju ili netrpeljivost kada to dovodi do nasilja ili fizičkog sukoba. Fudbalske strukture imaju i interna pravila, disciplinske postupke i sisteme prijavljivanja, dok se u dokumentima FSS (Fudbalski savez Srbije) naglašavaju poštovanje, fer-plej, izbegavanje diskriminacije i zabrana govora mržnje. Na međunarodnom nivou, UEFA i FIFA standardi uključuju antidiskriminacijska pravila, sankcije, kampanje podizanja svesti i trostepenu proceduru za rasističko ponašanje tokom utakmica: prekid utakmice, privremenu obustavu i potpuni prekid ako se ponašanje nastavi. FSS je podržao i kampanje poput „Budi i ti fudbalski sudija“, što je važno jer su zaštita sudija i poštovanje zvaničnika ključni u omladinskom fudbalu.

Međutim, ostaje više praznina. Postojeće mere su snažnije na elitnom i reprezentativnom nivou nego u bazičnom, amaterskom i omladinskom fudbalu. Ne postoji dovoljno sistematske edukacije za trenere, roditelje, mlade igrače i klupske volontere o tome kako da prepoznaju govor mržnje i kako da reaguju pre nego što situacija eskalira. Procedure za prijavljivanje postoje, ali u praksi mnogi manji klubovi incidente rešavaju neformalno ili izbegavaju prijavu zbog straha od posledica, lokalnih pritisaka ili nepoverenja da će išta korisno biti preduzeto. Samo sankcije nisu dovoljne, jer obično dolaze nakon što je šteta već načinjena i ne dovode nužno do promene ponašanja. Klubovima na lokalnom nivou potrebni su jednostavni, praktični alati: pravila ponašanja na dan utakmice, koraci za deeskalaciju konflikta, kodeksi ponašanja za roditelje, scenariji za igru uloga, kratke edukativne sesije za igrače i metode za refleksiju nakon incidenata. Još jedna praznina je ograničena zaštita mladih sudija, kojima je potrebna i institucionalna podrška i kultura u kojoj treneri i roditelji odmah zaustavljaju uvrede sa klupe i tribina. Konačno, nedostaje strukturisan rad na onlajn ponašanju, iako se uvrede na internetu sve češće nastavljaju nakon utakmice i održavaju konflikt.

ANALIZA ZEMLJE

Praktičan primer

Relevantan regionalni primer desio se u januaru 2023. godine tokom dečijeg fudbalskog turnira „Šampion Junior Kup“ na Ilidži, kod Sarajeva, koji je okupio omladinske ekipe iz regiona. Tokom jedne utakmice, grupa dečaka je, prema navodima, skandirala „Ubij Srbina“, stojeći zajedno pored terena. Prema informacijama organizatora, ekipa koja je bila uključena u incident došla je iz Splita i odmah je isključena sa turnira, dok se trener, navodno, izvinio zbog takvog ponašanja. Na istom turniru dogodio se i poseban ozbiljan incident kada su roditelji mladih igrača FK Zvezdara iz Beograda napadnuti u blizini hotela, pri čemu je jedna osoba povređena nožem. Iako su ova dva incidenta prijavljena kao odvojeni, zajedno pokazuju kako dečiji fudbal može postati prostor u kojem govor mržnje, nacionalno neprijateljstvo i agresija odraslih ulaze u sportsko okruženje koje bi trebalo da bude bezbedno, obrazovno i zasnovano na fer-pleju.

Ovaj primer je važan za Priručnik za sportsko fer-plej zato što pokazuje da govor mržnje u omladinskom fudbalu nije samo problem profesionalnih stadiona ili organizovanih navijačkih grupa. Može se pojaviti među decom, tokom regionalnih turnira, i može biti pojačan ili normalizovan ukoliko odrasli ne reaguju odmah i jasno. Reakcija organizatora, uključujući isključenje ekipe sa turnira, bila je značajna kao disciplinski korak, ali slučaj istovremeno ukazuje na potrebu za snažnijom preventivnom edukacijom pre takmičenja. Trenerima, roditeljima i organizatorima turnira potrebni su praktični alati za postavljanje pravila ponašanja, objašnjavanje zašto je diskriminatorno skandiranje neprihvatljivo, reagovanje odmah kada se pojavi govor mržnje i organizovanje razgovora sa decom nakon takvih incidenata. Za srpski amaterski fudbal, ovaj primer je posebno relevantan jer mladi igrači iz Srbije učestvuju na regionalnim turnirima, a slični obrasci nacionalizma, rivalstva i diskriminatornog jezika mogu se pojaviti i na lokalnim omladinskim takmičenjima.

ANALIZA ZEMLJE

Ključne potrebe za unapređenje

- Praktične obuke za trenere o prepoznavanju govora mržnje, zaustavljanju diskriminatornog jezika i smirivanju konflikta pre eskalacije.
- Jasna pravila ponašanja na bazičnom nivou za igrače, trenere, roditelje i gledaoce, objašnjena pre utakmica i ponavljana tokom sezone.
- Specifični alati za zaštitu mladih sudija, uključujući trenutnu intervenciju trenera kada zloupotrebe i uvrede počnu sa klupe ili pored terena.
- Kratke edukativne aktivnosti za mlade igrače o poštovanju, različitosti, fer-pleju, emocionalnoj kontroli i odgovornom ponašanju na internetu.
- Smernice usmerene na roditelje o pozitivnoj podršci, pritisku, komunikaciji sa sudijama i posledicama agresivnog ponašanja.
- Jednostavni obrasci za prijavu incidenata i naknadno postupanje u klubovima, uključujući opis incidenta, preduzete reakcije i naučene lekcije.
- Restorativne metode nakon incidenata, poput timske refleksije, procesa izvinjenja i dogovorenih obaveza u pogledu budućeg ponašanja, pored samih sankcija.

ANALIZA ZEMLJE

Analiza države – Bugarska

1. Opšti kontekst

U Bugarskoj su govor mržnje i konflikti u fudbalu vidljivi ne samo na profesionalnom nivou, već i u amaterskom, omladinskom i grassroots okruženju. Problem se na lokalnom nivou ne prati uvek sistematski, što otežava precizno merenje njegovog stvarnog obima. Ipak, disciplinski slučajevi, medijski izveštaji i incidenti u koje su uključeni sudije, igrači i navijači pokazuju da verbalna agresija, diskriminatorni jezik i konfliktno ponašanje ostaju praktičan problem. Bugarski fudbalski savez formalno zabranjuje diskriminaciju i proglašava nultu toleranciju prema rasizmu i drugim oblicima diskriminacije u svojim statutima. Istovremeno, njegov disciplinski pravilnik obuhvata prekršaje poput uvredljivog jezika, uvredljivih gestova, lošeg ponašanja, diskriminacije i rasizma, što ukazuje na to da se ovi oblici ponašanja prepoznaju kao relevantni rizici u fudbalskom sistemu. Na grassroots nivou problem se može opisati kao stabilan, sa znacima rasta u situacijama kada su utakmice emocionalno nabojene ili kada se konflikti nastavljaju onlajn nakon meča. Najjače tenzije su najčešće povezane sa odlukama sudija, lokalnim rivalitetom, agresivnim ponašanjem roditelja ili navijača i nedostatkom praktične edukacije o poštovanju i samokontroli.

2. Najčešći oblici govora mržnje i konflikta

Najčešći oblici govora mržnje u fudbalu u Bugarskoj uključuju rasističke ili etničke uvrede, uvrede zasnovane na nacionalnosti, zloupotrebu rivaliteta između klubova, seksističke komentare i uvredljiv jezik usmeren prema sudijama ili protivnicima. U omladinskom fudbalu govor mržnje je često pomešan sa opštom verbalnom agresijom, ismevanjem, provokacijama i ponižavanjem, umesto da bude jasno izdvojen kao „slučaj govora mržnje“. Tipične konfliktne situacije uključuju rasprave igrača sa sudijama, suočavanje igrača nakon faula, proteste trenera protiv sudijskih odluka, dobacivanja roditelja sa tribina i provokacije navijača upućene protivničkom timu. Disciplinski pravilnik Bugarskog fudbalskog saveza eksplicitno navodi uvredljiv ili pogrdan jezik i gestove, diskriminaciju i rasizam, kao i povrede reda i bezbednosti kao disciplinske prekršaje. Ove situacije se najčešće dešavaju tokom utakmica, neposredno nakon poslednjeg zvižduka, u blizini svlačionica, oko terena, a kasnije se nastavljaju u onlajn prostoru. U omladinskom fudbalu roditelji i gledaoci mogu postati ozbiljan okidač, naročito kada su mladi igrači pod pritiskom, a treneri i osoblje ne intervenišu dovoljno rano.

ANALIZA ZEMLJE

Ključni akteri

Glavni akteri koji su uključeni jesu igrači, treneri, sudije, roditelji, lokalni navijači i predstavnici klubova. U omladinskom fudbalu, roditelji i treneri imaju veoma jak uticaj jer njihove reakcije često oblikuju to kako mladi igrači razumeju šta je prihvatljivo ponašanje. Sudije spadaju u najizloženije grupe, naročito mlade sudije ili sudije koje rade na amaterskim i omladinskim utakmicama sa ograničenim obezbeđenjem ili institucionalnom podrškom. Primer iz 2025. sa dečijeg turnira u Sofiji jasno je to pokazao, kada je Bugarski fudbalski savez javno osudio napad na sudiju tokom utakmice dece rođene 2014. godine. Mladi igrači iz manjinskih grupa, crni igrači, Romi, strani igrači, kao i fudbalerke i sutkinje mogu biti dodatno izloženi diskriminatornim komentarima i ponižavanju. Treneri i vođe timova su ključni akteri jer mogu ili da zaustave eskalaciju u ranoj fazi, ili – ukoliko reaguju agresivno – da dodatno pogoršaju konflikt.

Glavni uzroci i okidači

Glavni okidači su doživljene nepravedne sudijske odluke, agresivna igra, lokalna rivalstva, snažan pritisak da se pobedi i nedostatak emocionalne kontrole u ključnim trenucima utakmice. Mnogi konflikti počinju prekršajem, dosuđenim penalom, ofsajdom, crvenim kartonom ili optužbama da je sudija pristrasan. Na jednoj amaterskoj utakmici u regionu Plevna 2024. godine, sudija je napadnut nakon odluke o prekršaju, zbog čega je utakmica prekinuta. Još jedan čest uzrok je normalizacija vikanja i uvreda sa klupe i tribina, naročito kada se odrasli ponašaju kao da su pritisak i verbalna agresija „sastavni deo igre“. Širi društveni faktori takođe igraju ulogu: diskriminacija, nacionalizam, lokalne tenzije i onlajn govor mržnje lako se prenose u fudbalsko okruženje. Rad Saveta Evrope na suzbijanju govora mržnje u sportu takođe tretira diskriminaciju, isključivanje i govor mržnje u sportu kao pitanja koja zahtevaju praktične obrazovne odgovore, a ne samo sankcije.

ANALIZA ZEMLJE

Postojeće mere i praznine

Bugarska ima formalna pravila protiv diskriminacije u fudbalu. Statut BFU zabranjuje diskriminaciju na osnovu rase, nacionalnosti, pola, porekla, etničke pripadnosti, vere, političke ili druge orijentacije i uvodi politiku nulte tolerancije prema rasizmu i drugim oblicima diskriminacije. Disciplinarni pravilnik BFU takođe obezbeđuje okvir za sankcije i postupke kada dođe do prekršaja, uključujući uvredljiv jezik, diskriminaciju, rasizam, nesportsko ponašanje i narušavanje reda i bezbednosti. Postoje i javne poruke i kampanje protiv rasizma, uključujući izjave BFU da rasizmu „nije mesto u fudbalu“. Glavna praznina je u tome što je odgovor i dalje pretežno reaktivan: sankcije se primenjuju nakon incidenta, dok trenerima, roditeljima, mladim igračima i lokalnim klubovima često nedostaju jednostavni alati za prevenciju. Amaterski klubovi uglavnom nemaju dovoljno resursa za strukturisanu edukaciju o govoru mržnje, rešavanju konflikata, komunikaciji sa sudijama i bezbednom ponašanju pored terena. Postoji i jaz u prijavljivanju i naknadnom radu: blaži incidenti se često posmatraju kao „normalna fudbalska tenzija“ i ne koriste se kao prilika za učenje. Zbog toga bi trening modul trebalo da se fokusira na praktična pravila ponašanja, igru uloga, deeskalaciju, lidersku ulogu trenera i jednostavne protokole za dan utakmice.

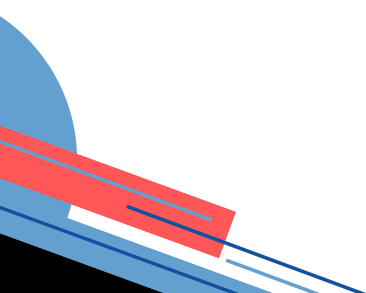
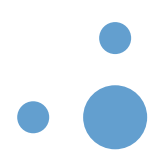
Praktičan primer

Tipična situacija u omladinskom fudbalu u Bugarskoj je neizvesna utakmica između dva lokalna tima, u kojoj sudija donese spornu odluku pred kraj meča. Igrači počinju da viču, jedan trener glasno protestuje, roditelji sa obe strane se uključuju, a protivnički igrači međusobno se vređaju. Konflikt se sa terena prenosi pored aut linije, a nakon poslednjeg zvižduka roditelji nastavljaju raspravu u blizini svlačionica. U pojedinim slučajevima, ovakve situacije eskalirale su u fizičke sukobe, o čemu svedoče prijavljeni incidenti na omladinskim utakmicama i dečijim turnirima. Najčešće se slučaj rešava kroz disciplinske mere ili javnu osudu nakon događaja. Ono što često nedostaje jeste jasan obrazovni nastavak: kratka timska diskusija, proces izvinjenja, refleksija o ponašanju i praktičan dogovor o tome kako igrači, roditelji i treneri treba da reaguju sledeći put.

ANALIZA ZEMLJE

Ključne potrebe za unapređenje

- Praktične veštine rešavanja konflikata za igrače, trenere i omladinske radnike.
 - Jasna pravila ponašanja za utakmice, treninge i prostor pored terena.
 - Jednostavni alati za trenere kako bi zaustavili eskalaciju u ranoj fazi.
 - Podizanje svesti o govoru mržnje, diskriminaciji i njihovom uticaju na mlade igrače.
 - Obuke za roditelje i gledaoce o prihvatljivom načinu pružanja podrške.
 - Scenariji igre uloga na temu sudijskih odluka, agresivne igre i provokacija.
 - Jednostavni koraci za prijavu incidenata i naknadno postupanje.
-
-

ANALIZA ZEMLJE

Analiza zemlje – Italija

Opšti kontekst

U Italiji su govor mržnje i konflikti u fudbalu dokumentovan i dugotrajan problem na profesionalnom, amaterskom, omladinskom i lokalnom nivou. U južnoj Italiji, posebno u Apuliji, gde delujemo u Orta Novi u provinciji Fođa, problem je posebno vidljiv zbog snažnih lokalnih teritorijalnih identiteta, visoke nezaposlenosti mladih i ograničenog pristupa strukturisanom građanskom obrazovanju. Treneri i klupski predstavnici ga najčešće opisuju kao stabilan ili blago rastući, posebno na emocionalno nabijenim utakmicama i u onlajn prostoru nakon meča. Statut FIGC formalno zabranjuje svaki oblik diskriminacije i potvrđuje posvećenost jednakom dostojanstvu i poštovanju u fudbalu, dok kodeks sportske pravde identifikuje uvredljiv jezik, diskriminatorno ponašanje i nasilje kao prekršaje koji podležu sankcijama. Na lokalnom nivou, međutim, sankcije se retko primenjuju, a promene u ponašanju ostaju ograničene. Nacionalni Osservatorio Nazionale sulle Manifestazioni Sportive, kojim upravlja Ministarstvo unutrašnjih poslova, prati incidente na nivou cele države ali se uglavnom fokusira na profesionalne i visokorizične događaje, pa monitoring u amaterskom i omladinskom fudbalu uglavnom izostaje.

Najčešći oblici govora mržnje i konflikta

Najčešći oblici govora mržnje u italijanskom lokalnom fudbalu uključuju teritorijalne uvrede zasnovane na mestu ili kvartu porekla, koje su široko normalizovane kao deo „takmičarskog zadirkivanja“, kao i etničke i rasne uvrede usmerene ka igračima stranog porekla, naročito iz podsaharske Afrike i istočne Evrope. U provinciji Fođa, gde je imigracija postepeno diversifikovala omladinske timove, rasno obojeni jezik postao je ponavljajući problem na koji klubovi koji rade sa mladima mešovitog porekla često ukazuju. Komentari zasnovani na rodu i ismevanje su česti u situacijama u kojima učestvuju fudbalerke ili sutkinje. Rivalstvo između klubova iz susednih opština dovodi do intenzivnih verbalnih sukoba, posebno na lokalnim derbijima. Najčešći obrazac konflikta obuhvata igrače i trenere koji agresivno osporavaju sudijske odluke, ponašanje koje mladi igrači brzo usvajaju i oponašaju. Sukobi između roditelja pored terena postali su učestaliji na omladinskom nivou, često eskalirajući od vikanja do pretnji, a povremeno i fizičkog obračuna.

ANALIZA ZEMLJE

Onlajn prostor, naročito WhatsApp grupni četovi koje dele roditelji i igrači, postao je sekundarna arena u kojoj se sukobi sa utakmica nastavljaju i pojačavaju nakon poslednjeg zvižduka.

Ključni akteri

Glavni akteri u incidentima su igrači, treneri, sudije, roditelji i lokalni navijači. Mladi fudbaleri uzrasta od 12 do 17 godina najčešće se identifikuju i kao počinioци i kao mete problematičnog ponašanja. Sudije spadaju u najizloženije grupe: volonterske sudije koje rade na omladinskom i amaterskom nivou prijavljuju visok nivo verbalnih uvreda i pretnji, što direktno doprinosi rastućem nedostatku sudija spremnih da rade u lokalnim takmičenjima. Treneri imaju presudnu ulogu, jer njihovo ponašanje postavlja ton za čitav tim – kada svojim primerom uspostavljaju i sprovode poštovanje, broj incidenata se značajno smanjuje, ali mnogi lokalni treneri u Apuliji nikada nisu prošli formalnu obuku iz vrednosnog treniranja ili upravljanja konfliktima. Roditelji i članovi porodice pored terena su grupa koju je najteže dosegnuti edukacijom, a istovremeno mogu najviše da poremete atmosferu. Igrači iz manjinskih etničkih grupa, fudbalerke i mladi sa invaliditetom nesrazmerno su izloženi diskriminatornom jeziku i isključivanju. Nacionalni organ za borbu protiv diskriminacije (Unar) dokumentovao je izloženost etničkih manjinskih zajednica u južnoj Italiji diskriminaciji u javnom životu, uključujući i sportske kontekste.

Glavni uzroci i okidači

Najneposredniji okidači su osporene sudijske odluke, fizički faulovi i takmičarski pritisak u utakmicama u kojima pobeda ima snažan društveni značaj u zajednicama sa malo drugih oblika javnog priznavanja za mlade. U provinciji Fođa, gde stopa nezaposlenosti mladih konstantno prelazi 40%, fudbal funkcioniše kao jedno od retkih dostupnih polja za postizanje uspeha i osećaj pripadnosti, što uvećava emocionalni ulog svake utakmice. Snažan teritorijalni identitet i istorijsko rivalstvo između susednih apulijskih gradova stvaraju društveni kontekst u kojem se neprijateljstvo prema rivalskim zajednicama doživljava kao legitimni izraz lokalnog ponosa, a takvi stavovi se direktno prenose na fudbalski teren. Normalizacija agresivnog ponašanja dodatno se učvršćuje kada odrasli, naročito roditelji i treneri, na incidente reaguju agresijom umesto da svojim primerom pokažu samokontrolu i smirivanje situacije.

ANALIZA ZEMLJE

Medijsko izveštavanje o profesionalnom fudbalu, koje često dramatizuje sukobe između igrača i zvaničnika, pruža obrasce ponašanja koje mladi igrači prenose u amaterska okruženja. Širi društveni faktori takođe igraju ulogu: rasne predrasude, nacionalizam i stigmatizacija migranata u delu javnog diskursa u južnoj Italiji pretvaraju se u diskriminatorne stavove na terenu prema igračima stranog porekla. Prema resursnom centru Saveta Evrope za borbu protiv govora mržnje u sportu, praktični obrazovni pristupi usmereni na trenere i omladinske radnike delotvorniji su od isključivo reaktivnih sankcija kada je reč o promeni kulture u lokalnom sportu.

Postojeće mere i praznine

Strukture fudbalske federacije na provincijskom nivou imaju nedovoljno resursa za sprovođenje preventivnih programa. Manji incidenti se rutinski posmatraju kao „normalna fudbalska tenzija“ i ignorišu, umesto da se tretiraju kao prilike za učenje. Mehanizmi za prijavljivanje na papiru postoje, ali nisu jasno komunicirani klubovima, igračima ili porodicama, a žrtve, naročito iz manjinskih grupa, često nemaju poverenja u formalne procedure žalbi. Nacionalna federacija FIGC predviđa sankcije za diskriminatorno ponašanje, uvredljiv jezik i nasilje, a njen školski i omladinski sektor integriše principe fer-pleja u smernice za omladinski fudbal i programe za sticanje trenerskih licenci. Program fudbala i društvene odgovornosti u okviru UEFA promoviše vrednosti poštovanja kroz komunikacione materijale distribuisane klubovima, koje italijanski klubovi formalno usvajaju; CONI takođe promoviše vrednosti fer-pleja u okviru nacionalnog sportskog sistema. Glavna praznina je u tome što postojeći odgovor ostaje gotovo u potpunosti reaktivan: sankcije se primenjuju nakon incidenata, dok trenerima, roditeljima i mladim igračima nedostaju jednostavni, praktični alati za prevenciju. Lokalni klubovi u Apuliji uobičajeno nemaju budžet za strukturisanu edukaciju niti pristup trening programima zasnovanim na scenarijima. Mnogi treneri na tom nivou nikada nisu pohađali obuke iz oblasti vrednosnog obrazovanja ili upravljanja konfliktima. Kampanja „Rispetta il Gioco“ oslanja se pre svega na postere i slogane, umesto na interaktivne metode koje zaista dovode do promene ponašanja.

ANALIZA ZEMLJE

Praktičan primer

Tipična situacija u omladinskom fudbalu u provinciji Foča podrazumeva utakmicu uzrasta do 14 godina između dva rivalska tima iz susednih gradova, u kojoj igrač afričkog porekla u domaćem timu u drugom poluvremenu više puta trpi etničke uvrede od protivničkih igrača. Sudija čuje jedan komentar, ali ne prekida igru, nesiguran u tačnu proceduru. Igrač koji je meta uvreda reaguje frustrirano i dobija žuti karton zbog protesta. Domaći trener ne osporava formalno odluku kako bi izbegao dalju eskalaciju. Posle utakmice ne podnosi se izveštaj o incidentu. Gostujući klub nije obavešten, disciplinski postupak se ne pokreće, a igrač koji je bio meta uvreda prestaje da dolazi na treninge u naredne dve nedelje. Ponašanje protivničkih igrača ne dovodi se u pitanje niti se adresira. Ne organizuje se nijedan strukturisan razgovor unutar bilo kog tima o tome šta se dogodilo i kako sledeći put reagovati drugačije. Ovaj scenario ilustruje kumulativni efekat nepripremljenosti sudije, izostanka klupskih protokola, nevoljnosti da se koriste formalni mehanizmi prijave i nedostatka podrške igračima koji su pogođeni.

Ključne potrebe za unapređenje

- Praktične veštine rešavanja konflikata za trenere i omladinske radnike, uključujući deeskalaciju u realnom vremenu i vođenje procesa nakon incidenta.
- Jasna i zajednička pravila ponašanja za utakmice, treninge i prostor pored terena, koja svi akteri, uključujući roditelje, razumeju i prihvataju.
- Jednostavni alati za trenere da prepoznaju, jasno imenuju i zaustave govor mržnje i diskriminatorni jezik u ranoj fazi.
- Podizanje svesti o govoru mržnje, rasnoj diskriminaciji i njihovom specifičnom uticaju na mlade igrače iz manjinskih grupa.
- Alati za trening zasnovani na scenarijima i igri uloga, prilagođeni kontekstu lokalnog fudbala u južnoj Italiji.
- Strukturisane obuke za roditelje i gledaoce o prihvatljivom ponašanju podrške i njegovom uticaju na mlade igrače.
- Jednostavni i dostupni koraci za prijavu incidenata i naknadno postupanje, koje klubovi mogu da primene i bez dodatne institucionalne podrške.

ANALIZA ZEMLJE

Analiza zemlje – Portugal

Opšti kontekst

Stanje u Portugalu 2026. godine pokazuje kontrastnu sliku: dok fizički incidenti na stadionima generalno beleže trend opadanja, govor mržnje i novi oblici organizovanog nasilja zahtevaju sve veću pažnju nadležnih organa. Izveštaj o analizi nasilja povezanog sa sportom (RAViD) za sportsku sezonu 2024/2025, koji su pripremili Autoridade para a Prevenção e o Combate à Violência no Desporto (APCVD) i Polícia de Segurança Pública (PSP), ukazuje da su dve kategorije incidenata sa najvećim brojem slučajeva bile „posedovanje/upotreba pirotehničkih sredstava“ (4213 slučajeva) i „uvrede ili pretnje“ (625 slučajeva). Obe kategorije beleže pad u odnosu na prethodnu sezonu, u skladu sa opštim trendom smanjenja ukupnog broja incidenata. Fudbal i dalje čini najveći deo zabeleženih slučajeva, kao i u ranijim sezonama, dok su takmičenja u omladinskom fudbalu među onima sa najvišom stopom prekršaja. U omladinskom fudalu PNID je registrovao 368 incidenata tokom sezone 2024/2025 i 595 tokom sezone 2023/2024, u svim starosnim kategorijama, što ukazuje na smanjenje broja incidenata.

Najčešći oblici govora mržnje i konflikta

Profil konflikta u portugalskom fudbalu se razvija od tradicionalnih ultra navijačkih grupa ka sve fragmentiranijim grupama. Prema RAViD izveštaju za sezonu 2024/2025, za fudbal i omladinski fudbal, dve najznačajnije kategorije incidenata tokom analizirane sezone bile su: posedovanje ili upotreba pirotehničkih sredstava (4213 slučajeva) i uvrede ili pretnje (625 slučajeva). Ovi podaci pokazuju da, iako se ukupno nasilje smanjuje, govor mržnje, verbalna agresija i nesigurnost povezani sa pirotehnikom ostaju centralni izazovi u portugalskom fudbalu.

ANALIZA ZEMLJE

Ključni akteri

Izveštaj o analizi nasilja povezanog sa sportom (RAViD) za sezonu 2024/2025, u delu o konačnim sankcijama, navodi sledeće:

- Odluke koje je donela Autoridade para a Prevenção e o Combate à Violência no Desporto (APCVD) u različitim sportovima, uključujući fudbal – tj. odluke za koje su sve mogućnosti žalbe iscrpljene i koje već proizvode pravno dejstvo – odnosile su se na pravna lica u 5,5% slučajeva (najčešće zbog prekršaja organizatora sportskih događaja), a u 94,5% slučajeva na fizička lica, pri čemu su velika većina bili muškarci (94,5%).
- Statistički najznačajnije kategorije prekršaja koje su dovele do ovih konačnih odluka o sankcionisanju bile su:
 - „Neispunjavanje obaveze korektnosti, umerenosti i poštovanja“ (334 konačne odluke);
 - „Unošenje ili korišćenje pirotehnike u sportskim objektima“ (180);
 - „Upad na teren tokom sportskog događaja ili ulazak u zabranjene zone sportskog objekta koje nisu dostupne široj javnosti“ (41).
- Analiza grupe navijača kojima je APCVD izrekla zabranu pristupa sportskim objektima u posmatranom periodu (462 osobe), uključujući i one povezane sa fudbalom i omladinskim fudbalom, pokazuje:
 - a) da su u pitanju pretežno muškarci (97,4%), uglavnom nastanjeni u okruzima Lisabon (30,3%), Porto (22,1%) i Braga (12,8%); po starosnoj strukturi, 25,4% navijača je uzrasta 21–25 godina, a sledeća grupa po učestalosti su mladi od 16 do 20 godina (19,3%);
 - b) da je 61,9% navijača obuhvaćenih merama zabrane pristupa član organizovanih navijačkih grupa (GOA);
 - c) da se 67,9% dopunskih sankcija zabrane ulaska na sportske objekte odnosilo na periode zabrane u trajanju od 10 do 18 meseci.

ANALIZA ZEMLJE

d) Glavne upravne povrede zbog kojih su ove zabrane pristupa stadionima izrečene bile su: „unošenje ili korišćenje pirotehnike u sportskim objektima“ (72,9%); „bacanje predmeta“ (9,3%); „neispunjavanje obaveze korektnosti, umerenosti i poštovanja“ (9,1%); „upad na teren ili ulazak u zabranjene zone koje nisu dostupne široj javnosti“ (5,2%); i „vršenje radnji ili podsticanje na nasilje, rasizam, ksenofobiju i netoleranciju na sportskim događajima“ (3,5%).

Glavni uzroci i okidači

Informativni list „Nasilje nad decom i mladima u sportu“ koji je objavila Associação de Apoio à Vítima (APAV) navodi da je nasilje u sportu, uključujući fudbal i omladinski fudbal, povezano sa više ponavljajućih faktora, kao što su: kultura „pobede po svaku cenu“, u kojoj se rezultat utakmice vrednuje više od dobrobiti dece i mladih; pritisak za sportski uspeh, često podstaknut spoljnim očekivanjima; frustracija nakon poraza, loših igara, povreda i/ili situacija koje se doživljavaju kao nefer, što može dovesti do agresivnih reakcija; ponašanje odraslih, kada ispoljavaju agresivne ili nepoštovane stavove na terenu ili na tribinama; direktno ohrabrivanje agresivnosti kao načina motivacije i „očvršćavanja“ sportista; emocionalna i finansijska ulaganja porodica u sportske karijere dece, što povećava tenziju i pritisak oko učinka; kao i digitalno okruženje, u kojem se mogu pojaviti uvredljivi komentari ili sajber-nasilje povezano sa sportskim nastupom.

ANALIZA ZEMLJE

- Iz sociološke perspektive, teorija anomalije nudi vrlo jasan okvir za razumevanje ovih pojava. U kontekstima u kojima su društvene norme oslabljene ili gde se vrednosni sistem koji bi trebalo da reguliše ponašanje zamenjuje isključivo logikom takmičenja, javlja se anomalija – odsustvo jasnih referentnih tačaka. U sportskim okruženjima za mlade, gde se granica između podrške i pritiska često prelazi, mnogi roditelji se osećaju „pozvanim“ da nastupaju kao treneri, sudije pa čak i moralni sudije, zamenjujući duh sportskog fer-pleja plemenskom logikom pobede po svaku cenu.abola
- U razvojnim kategorijama sporta za mlade, uključujući omladinski fudbal, stvara se okruženje pogodno za društvenu anomaliju, jer su moralne norme vidljivo krhke: vrednosti poput poštovanja, saradnje i učenja često se potiskuju opsesijom rezultatom i preteranom konkurencijom. Zbog toga se gubi „moralna mapa“ koja bi trebalo da usmerava ponašanje svih uključenih – roditelja, sportista, trenera i sudija. Uz to, odsustvo jasnih sankcija ili efikasne intervencije sportskih organizacija doprinosi sve invazivnijim ponašanjima: roditelji kritikuju sudije, vređaju protivničke igrače, vrše pritisak na svoju decu kroz nerealna očekivanja, ulaze na teren i čak fizički nasrću na sudije i druge učesnike.abola
- Pored toga, teorija frustracije–agresije polazi od toga da je agresija često direktna posledica frustracije, odnosno blokade neke očekivane želje ili cilja. U sportskom kontekstu, posebno u razvojnim kategorijama, ova teorija pomaže da se objasni poreklo mnogih nasilnih ponašanja kod roditelja. Kada roditelji na svoju decu projektuju sopstvene sportske snove – često neostvarene – svaki „prepreka“ na putu mladog sportiste, poput tehničke greške, zamene koju napravi trener ili poraza, ne doživljava se samo kao sportski neuspeh, već kao napad na njihovu ličnu vrednost. Nastala frustracija generiše snažne negativne emocije, koje se često ispoljavaju kroz agresivno ponašanje

Pais, pressão e a crise de valores no desporto jovem | A Bola

ANALIZA ZEMLJE

Postojeće mere i praznine

U Portugalu postoje institucije koje rade na prevenciji i suzbijanju nasilja u sportu. Autoritet za prevenciju i borbu protiv nasilja u sportu (APCVD) razvija projekte i kampanje u ovoj oblasti. APCVD sprovodi različite aktivnosti podizanja svesti i prevencije, promovišući vrednosti poput tolerancije, solidarnosti, fer-pleja, poštovanja i inkluzije, kao i obuke za stručnjake koji rade na bezbednosti sportskih događaja.

APCVD razvija dve kampanje:

a) Kampanja „Feel at Home“ (Osećaj se kao kod kuće): simbolična kampanja koja ističe temelje evropskog modela bezbednosti na sportskim događajima, u kojem komponenta GOSTOPRIMSTVA odlučujuće doprinosi smanjenju tenzija i neprijateljstava, čime se povećava nivo bezbednosti. APCVD, Liga Portugal i povezane federacije žele da podstaknu organizatore (klubove) da stvaraju prijatno i dobrodošlo okruženje. Promovisanje klime gostoprimstva povećava verovatnoću da se navijači osećaju dobrodošlo, cenjeno i bezbedno, pomaže da se privuče više porodica na sportske terene i podstiče zdravu interakciju među navijačima. Cilj kampanje je da inspiriše i ohrabri klubove i navijače da neguju međusobni osećaj gostoprimstva i uzajamni ponos u dočekivanju, kako bi se svi osećali dobrodošlo, cenjeno i bezbedno tokom sportskih događaja.

b) Kampanja „Zero Violence“ (Nulta nasilja): nacionalna kampanja za prevenciju i borbu protiv nasilja u sportu, koja ima za cilj podizanje svesti o fenomenu nasilja i promovisanje etičkih vrednosti sporta, poput saradnje, poštovanja, solidarnosti, fer-pleja i tolerancije. Kampanja ima snažnu digitalnu komponentu i podstiče širenje inicijativa i obrazovnih materijala u okviru Nacionalnog plana za etiku u sportu (PNED), kao i deljenje pozitivnih primera iz Portugala i sveta, vesti i dobrih praksi u oblasti sportske etike.

Nacionalni plan etike u sportu (PNED) je vladina inicijativa koju sprovodi Portugalski institut za sport i omladinu (IPDJ) od 2012. godine. Sa preventivnom i obrazovnom misijom, usmeren je na subjekte koji promovišu sportske aktivnosti i strukture direktno ili indirektno povezane sa sportom, kao što su klubovi, federacije, udruženja, škole, opštine, mediji i zatvori, dok ciljnu grupu čine deca, sportisti, menadžeri, treneri, sudije i drugi učesnici sportskog sistema.

ANALIZA ZEMLJE

Plan se sastoji od niza inicijativa čiji je cilj da promovišu i šire etiku i vrednosti svojstvene sportu, pri čemu su ciljevi uokvireni u pet strateških osa:

- obuka/edukacija;
- sportska praksa/događaji;
- publikacije/istraživanja/informacione i komunikacione tehnologije;
- takmičenja;
- kampanje.

Posebno je važno istaći da ovaj plan uključuje i nagradu „Zastava etike“, koja ima za cilj da prepozna i istakne subjekte koji razvijaju dobre prakse u ovoj oblasti, a čiji je pravilnik objavljen u Službenom glasniku.

Kazne koje izriče Federação Portuguesa de Futebol (FPF) uključuju novčane kazne, utakmice igrane bez publike i zabrane korišćenja stadiona, pri čemu su za sezonu 2026/27 predviđene strože sankcije zbog zabrinutosti u vezi sa nasiljem. Disciplinarni pravilnik FPF predviđa kazne za neprimereno ponašanje klubova, sportskih radnika i gledalaca, uključujući i solidarnu odgovornost klubova i počinilaca za plaćanje kazni.

Glavne disciplinske sankcije (FPF):

- Novčane kazne: glavna ili sporedna sankcija koja podrazumeva plaćanje unapred utvrđenog novčanog iznosa.
- Utakmice iza zatvorenih vrata: zabrana prisustva publike na zvaničnim utakmicama, uz mogućnost televizijskog prenosa.
- Zabrana korišćenja stadiona (interdição de recinto): zabrana upotrebe sportskog objekta, koja se u fudbalu na pesku može zameniti novčanom kaznom u rasponu od 30 do 50 obračunskih jedinica (UC).
- Suspenzija obavljanja funkcija: primenjuje se na funkcionere, trenere i druge sportske radnike.
- Oduzimanje bodova / ispadanje u niži rang: primenjuje se u slučajevima težih disciplinskih prekršaja.

ANALIZA ZEMLJE

- Strožije sankcije: Federação Portuguesa de Futebol (FPF), zajedno sa Associação Portuguesa de Árbitros de Futebol (APAF), usvojila je oštrije kazne, posebno u vezi sa nasiljem nad sudijama.
- Izmene propisa: U Disciplinarni pravilnik za sezonu 2026/27 uneto je više od 84 izmene.
- Borba protiv nasilja: U maju 2026. predloženo je devet mera Vladi sa ciljem jačanja nadzora i sprečavanja ulaska zabranjenih navijača na sportske objekte, fokusirajući se na tipove incidenata koji su činili najveći deo nedavnih sankcija.

Odluke i zaključci koji se odnose na ove mere objavljuju se na zvaničnom sajtu Federação Portuguesa de Futebol. Sankcije zastarevaju nakon 1, 2 ili 4 godine, u zavisnosti od težine prekršaja.

Upravni odbor Federação Portuguesa de Futebol nedavno je predstavio paket mera u okviru novog Programa za prevenciju i borbu protiv nasilja u sportu, koji zahteva stalni nadzor svih organizatora takmičenja i Vlade kako bi se obezbedio integrisan i efikasan pristup.

Među predloženim merama izdvajaju se:

Kreiranje centralizovane platforme za kontrolu ulaza na takmičenja gde je to tehnički izvodljivo, radi obezbeđivanja sljedivosti, efikasne kontrole ulaska i isključenja zabranjenih lica.

Uvođenje nominativnih ulaznica (Fan ID) u takmičenjima gde je to moguće, čime se eliminiše anonimnost i jača individualna odgovornost.

Efikasno sprovođenje dopunske obaveze da zabranjeni navijači moraju da se jave u policijsku stanicu, kako bi se obezbedila stvarna delotvornost sankcija.

Jačanje bezbednosnih provera od strane policije na događajima visokog rizika, radi sprečavanja unošenja pirotehнике, oružja i zabranjenih predmeta.

Uspostavljanje mehanizama koji omogućavaju policiji da identifikuje navijače uključene u neredе na tribinama, gde je to tehnički moguće, uz obezbeđivanje individualne odgovornosti.

ANALIZE ZEMLJE

1. Socio-edukativne preventivne inicijative koje promovišu Autoritet za prevenciju i borbu protiv nasilja u sportu (APCVD), organizatori događaja i policija, u saradnji sa okružnim i regionalnim savezima, strukovnim udruženjima i klubovima.
2. Mehanizmi usmereni na povećanje brzine postupanja i delotvornosti kazni, posebno u predmetima koji se odnose na nasilje u sportu, u koordinaciji sa tužilaštvom i sudovima.
3. Jačanje regulatornih mera za suzbijanje nasilja, uz podizanje svesti klubova o važnosti sankcionisanja navijača zbog neprimerenog ponašanja.
4. Unapređenje i kontinuirana obuka menadžera bezbednosti, uz dalju profesionalizaciju ove ključne uloge u sportskom okruženju.

Federation Portuguesa de Futebol (FPF) je nedavno pokrenula i kampanju „Stop Violence“, inicijativu usmerenu na podizanje svesti i osudu svih oblika nasilja u sportu, a posebno u fudbalu. Kampanja obuhvata niz aktivnosti i inicijativa za podizanje svesti, realizovanih u okviru takmičenja koja organizuje FPF.

[Notícia | FPF](#)

Praktičan primer

Tokom utakmice uzrasta do 17 godina, dvojica igrača Académice de Coimbra bili su žrtve ksenofobnih komentara i rasističkih uvreda od strane jednog igrača ekipe Sanjoanense. Situacija je postala toliko ozbiljna da je sudija prekinuo meč i proveo nekoliko minuta razgovarajući sa kapitenima i trenerima.

atch and spent several minutes speaking with the captains and coaches.

[Juvenis: Académica denuncia insultos racistas e xenófobos | MAISFUTEBOL](#)

Na turniru Porto International Cup, utakmicu između omladinskog tima Sporting Clube de Cruz i švajcarskog kluba Meyrin FC obeležili su fizički napadi navijača povezanih sa portugalskim klubom na dvojicu igrača švajcarskog tima, koji su morali da potraže medicinsku pomoć. Sudija je prekinuo utakmicu zbog nedostatka bezbednosnih uslova, a policija je pozvana na lice mesta.

[VÍDEO: cenas de violência mancham torneio juvenil no Porto - CNN Portugal](#)

ANALIZA ZEMLJE

Ključne potrebe za unapređenje

Neophodno je obučiti sportske zvaničnike i sve aktere u sportu da prepoznaju i upravljaju „mutacijom agresivnosti“, u kojoj se fizičko nasilje smanjuje, a verbalna mržnja raste. Obuka treba da bude usmerena na identifikovanje izvora tenzija i primenu tehnika koje sprečavaju da digitalne provokacije prerastu u fizičke sukobe na tribinama i stadionima.

Hitno je potrebno razbiti narativ da su rasističke uvrede „deo fudbalskog folklora“. Modul treba da pruži pravno pojašnjenje šta predstavlja krivično delo iz mržnje, jasno razdvajajući takve radnje od „običnih“ uvreda, uz istovremeno podizanje svesti o razornom uticaju rasizma i ksenofobije.

Neophodno je obučiti delegata utakmica i organizatore za doslednu primenu protokola, poput FIFA/UEFA „trostepenog protokola“ za prekidanje utakmica u slučajevima rasizma. Paralelno, treba podsticati korišćenje obrazovnih alata poput Bele karte (White Card), koja nagrađuje fer-plej i od najranijih faza razvoja i treninga učvršćuje pozitivne vrednosti.

Treneri imaju ključnu ulogu u informalnom obrazovanju mladih i potrebno je osnažiti ih da deluju kao uzori. Potrebni su im konkretni alati da aktivno promovišu toleranciju i poštovanje u svakodnevnom radu sa timom.

ANALIZA ZEMLJE

Analiza zemlje – Španija

Opšti kontekst

Situacija u vezi sa govorom mržnje i konfliktima u omladinskom i amaterskom fudbalu u Španiji poslednjih godina se razvija neujednačeno. U 20. veku konflikti i govor mržnje bili su veoma rasprostranjeni i često vrlo nasilni; početkom 21. veka došlo je do smanjenja, ali se poslednjih godina beleži zabrinjavajuća eskalacija verbalne i fizičke agresije, pri čemu većinu nasilnih incidenata izazivaju roditelji, rođaci i drugi odrasli na tribinama.

Najčešći oblici govora mržnje i konflikta

Nasilje odraslih u omladinskom fudbalu: raste zabrinutost zbog agresije na utakmicama u kojima učestvuju deca od 10 do 13 godina, pri čemu uvrede i pretnje često dolaze od članova porodice, odražavajući prekomerni pritisak za sportski uspeh.

Fokus na govor mržnje: rasistički, ksenofobni i homofobni govor mržnje prisutan je kontinuirano, ne samo na terenu već i na društvenim mrežama, što potvrđuju izveštaji Španskog opservatorijuma za rasizam i ksenofobiju (OBERAXE).

Sukobi sa sudijama: verbalno zlostavljanje sudija u amaterskom fudbalu postalo je normalizovano, pa udruženja sudija zahtevaju hitne mere za iskorenjivanje uvreda sa terena.

Skorašnji medijski zapaženi incidenti: iako je reč o amaterskom/lokalnom fudbalu, tenzije se prenose i na prijateljske mečeve i niže rangove, uz ozbiljne incidente poput rasističkih i islamofobnih skandiranja na međunarodnim prijateljskim utakmicama koje su već bile predmet istrage u aprilu 2026.

Ključni akteri

Studija koju su sprovedi LaLiga i sportski brend Puma, na uzorku od više od 1.200 porodica, pokazala je da 57% nasilnih incidenata u omladinskom fudbalu potiče od ponašanja odraslih. Roditelji, pratioci i navijači učestvuju u uvredama, raspravama i tučama koje narušavaju sportsko okruženje za decu, dok 45% ispitanih priznaje da je prisustvovalo situacijama mržnje na ovakvim takmičenjima

ANALIZA ZEMLJE

Glavni uzroci i okidači

Prema većini uključenih aktera (treneri, igrači, sportski direktori, klupski funkcioneri i navijači), glavni uzrok leži u odraslima blisko povezanim sa sportom – u najvećem broju slučajeva to su roditelji igrača. „Mnogi roditelji veruju da će njihova deca postati budući elitni fudbaleri“, „roditelji misle da imaju Maradonu, Mesiju ili Ronalda i da ‘znaju više od trenera’, pa stvaraju ogroman pritisak sa tribina.“ Fudbal se često opisuje i kao izlaz za „ozlojeđene i potisnute“ osobe koje na teren prenose svoje frustracije.

Neki akteri idu korak dalje i ukazuju na strukturne nedostatke sportskog sistema. Odgovornost se deli između uprava, trenera, sudija i saveza, koji se optužuju za nedostatak odlučnosti: „Bez sumnje, Federacija mora biti stroža.“ U tom smislu, više učesnika traži strože mere, poput momentalne suspenzije utakmice u slučaju uvreda ili nasilja, pa čak i doživotnih zabrana za one koji ne poštuju pravila.

Nedostatak obrazovanja i vrednosti pojavljuje se kao ponavljajući motiv u opštim stavovima. Neobrazovanost odraslih dovodi do gubitka suštine sporta, naročito u kontekstima gde učestvuju deca. Pored toga, neki ove situacije povezuju sa opštim porastom nasilja u društvu, ne ograničenim samo na fudbal, već prisutnim u svim sferama života. Drugi ukazuju na spoljne faktore, kao što su obezbeđenje na utakmicama ili nedostatak policijskog prisustva, kao i na političke i društvene elemente koji utiču na atmosferu oko fudbala.

Postojeće mere i praznine

Suočene sa ovakvom realnošću, LaLiga i Puma pokrenule su kampanju „Aquí se juega a jugar“ („Ovde se igra da bi se igralo“), sa ciljem da se povрати istinski duh sporta i podstakne zdravo, vaspitno okruženje u dečijem fudbalu. Klub Dragones de Lavapiés, poznat po inkluzivnom i društveno angažovanom pristupu, predvodi ovu inicijativu, koja će obuhvatiti više od 4.000 dece i porodica širom Španije. Uz njih u projektu učestvuje još šest timova, koji dobijaju ekskluzivne opreme, treninge o vrednostima i prilike da se susretnu sa profesionalnim fudbalerima.

ANALIZA ZEMLJE

Tokom predstavljanja projekta, poznati fudbaleri Fernando Morientes i Miguel Ángel Moyá podržali su ovu inicijativu. Morientes je istakao: „Roditelji bi trebalo da dolaze na stadion da bodre, a ne da vrše pritisak. Deca dolaze da igraju, a ne da im bude loše“, naglašavajući da poštovanje, drugarstvo i uživanje treba da budu temelji bazičnog fudbala.

- Sistem FARO: Španska vlada je, u saradnji sa LaLigom, uvela sistem FARO, alat veštačke inteligencije za unapređenje praćenja i reagovanja na govor mržnje.
- Mere katalonske vlade i LaLige: Potpisani su sporazumi, poput onog između katalonske vlade i LaLige iz aprila 2026. godine, sa ciljem suzbijanja govora mržnje na sportskim događajima i obezbeđivanja neutralnosti.
- Antinasilni protokoli: Propisi se pooštravaju radi gonjenja ultra-grupa i nasilnog ponašanja, uključujući mogućnost strožih upravnih sankcija.

Praktičan primer

U martu 2026. godine bazični fudbal u Malagi doživeo je veoma težak vikend, obeležen ozbiljnim slučajevima nasilja koji su potpuno zasenili takmičenje. Dve utakmice u četvrtoj kadetskoj ligi, u kojima su igrali dečaci od samo 14 i 15 godina, postale su sramotni epicentar tuča, napada i pretnji koje su zahtevale intervenciju policije i dovele do prekida oba meča.

Prvi incident dogodio se u subotu na terenu u Čurijani, tokom poluvremena utakmice između domaće ekipe i Campanillasa. Izbila je tuča, pa je jedan otac sišao u zonu svlačionica da zaštiti svog sina od pretnji. Policija je morala da bude pozvana na teren, a utakmica je prekinuta. Dva kluba iznela su suprotne verzije događaja, pri čemu je Churriana optužila oca igrača Campanillasa da je napao njihovog ekonomistu.

Sramota se nastavila u istoj ligi na terenu Cortijillo Bazán, gde je domaći tim igrao utakmicu za plasman protiv Pizarro Atlético. Poništeni gol kojim je domaćin trebalo da izjednači rezultat izazvao je masovnu tuču sa udarcima nogama, pesnicama i uvredama. Ponovo je morala da interveniše policija, a utakmica je prekinuta. Kao odgovor, Cortijillo Bazán je objavio saopštenje u kojem najavljuje da će sankcionisati dvojicu svojih članova zbog učešća u incidentu.

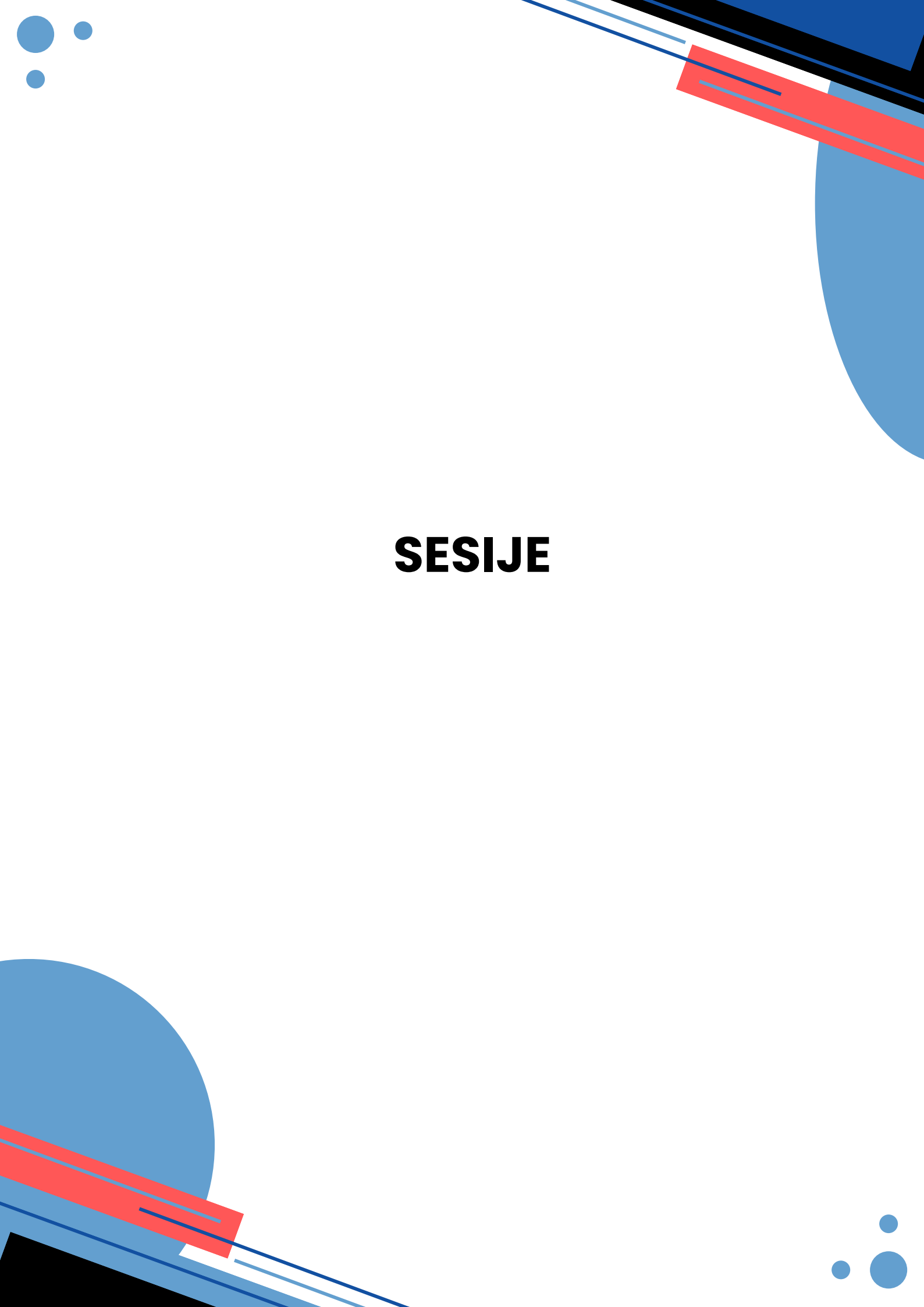
ANALIZA ZEMLJE

Suočeni sa ovakvom eskalacijom nasilja, sve snažnije odjekuju reči veterana Manuela Gámeza Villalbe, „Lata“, predsednika kluba Athletic Puerta Blanca, koji je već ukazivao na problem u emisiji COPE Málaga Deportes. Lato je žalio što mnogi roditelji „dolaze na fudbalske terene unapred spremni da budu ljuti“ i istakao kontradikciju u njihovom ponašanju.

Predsednik je bio vrlo jasan u svom obraćanju: „Vi, koji dolazite na teren, odlazite odatle da biste vređali, napadali trenere, gledaoce, sudije... zvaničnike koji su svakog vikenda izloženi riziku da neko priđe i udari nas u lice. Šta uopšte radite na fudbalskim terenima? Ostanite kod kuće.“ Njegova refleksija ukazuje na pošast koja, umesto da nestane, izgleda kao da se sve više učvršćuje u omladinskom sportu.

Ključne oblasti za unapređenje

- Najvažnija je široka kampanja podizanja svesti u celom društvu, a posebno među svima koji su uključeni u fudbal, o postojanju značajnog rasta konflikata i govora mržnje u omladinskom i amaterskom fudbalu.
- Edukacija roditelja i razvoj veština rešavanja konflikata. Oni svojim ponašanjem nanose štetu sopstvenoj deci!
- Edukacija trenera i menadžera o prevenciji konflikata.
- Edukacija igrača, posebno najmlađih.
- Promotivne i obrazovne mere javnih administracija i fudbalskih saveza.
- Saradnja između klubova radi smanjenja govora mržnje (redovni sastanci, zabavni festivali koji podstiču zajedništvo među klubovima itd.).

The image features a minimalist, abstract design. In the top-left corner, there are three blue circles of varying sizes. In the top-right corner, there is a large blue semi-circle, a red rectangle, and several thin blue lines. In the bottom-left corner, there is a large blue semi-circle, a red rectangle, and several thin blue lines. In the bottom-right corner, there are three blue circles of varying sizes. The word "SESIJE" is centered in the middle of the page in a bold, black, sans-serif font.

SESIJE

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Sesija: Kako izgleda fer-plej

Tema: Razumevanje osnovnog značenja sportskog duha i fer-pleja.

Vreme: 45 minuta.

Pregled: Fer-plej se često pominje u fudbalu, ali ga svi ne razumeju na isti način u realnim situacijama. Ova sesija pomaže učesnicima da od opštih reči poput „poštovanje“ i „pravednost“ pređu na konkretno fudbalsko ponašanje. Učesnici će razgovarati o tome kako fer-plej izgleda pre, tokom i nakon utakmice. Cilj je da se pokaže da fer-plej nije samo poštovanje pravila, već i stav, poštovanje drugih i samokontrola.

Ciljevi sesije

- Razumevanje značenja fer-pleja u fudbalu.
- Identifikovanje primera sportskog ponašanja.
- Povezivanje fer-pleja sa stvarnim situacijama na utakmici.
- Podsticanje učesnika da razmisle o sopstvenom ponašanju.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: flipčart, markeri, samolepljivi papirići, odštampane kartice „Situacije fer-pleja“ (Prilog 1), olovke, list za refleksiju o fer-pleju.

Priprema

Facilitatori treba da odštampaju kartice „Situacije fer-pleja“ i list za refleksiju o fer-pleju. Takođe treba da pripreme flipčart sa pitanjem: „Kako fer-plej izgleda u fudbalu?“

Instrukcije

Facilitator otvara sesiju pitanjem: „Kada čujete reči fer-plej, na šta prvo pomislite?“ Učesnici treba da na svaki samolepljivi papirić napišu po jednu ideju. Facilitator lepi papiriće na flipčart i grupiše ih u kategorije:

- poštovanje;
- iskrenost;
- samokontrola;
- timski rad;
- prihvatanje pravila;
- pomaganje drugima.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJARAFT

Facilitatori treba da objasne da fer-plej nije samo slogan. To je ponašanje koje ljudi mogu da vide tokom utakmice. Nakon toga facilitatori dele učesnike u male grupe i svakoj grupi daju po jednu karticu „Situacije fer-pleja“. Zadatak grupa je da diskutuje:

- Da li je ovo fer-plej ili ne?
- Ko je ovim ponašanjem pogođen?
- Kakvo bi ponašanje bilo bolje?
- Šta nas ova situacija uči?

Svaka grupa treba da predstavi po jednu situaciju. Sesiju zatvaramo tako što zajedno napravimo grupnu definiciju fer-pleja u jednoj rečenici.

Primer: Fer-plej znači igrati na pobedu uz poštovanje pravila, protivnika, sudije, saigrača i duha igre.

Debriefing i evaluacija

Za razradu diskusije mogu se koristiti sledeća pitanja:

- Koja situacija je bila najlakša za procenu?
- Koja situacija je bila najteža?
- Može li tim biti takmičarski nastrojen, a da i dalje pokazuje fer-plej?
- Koju jednu akciju fer-pleja najviše cenite kada je vidite?
- Kakvo ponašanje uništava fer-plej?

Evaluaciona rečenica koja se može koristiti: „Za mene fer-plej znači...“

Svaki učesnik treba usmeno da dovrši rečenicu.

Saveti za facilitatora

Držite diskusiju praktičnom. Ne dozvolite da fer-plej ostane prazna reč. Tražite od učesnika da daju primere iz stvarnog fudbala. Ako učesnici kažu „svi ponekad varaju“, pitajte: „Da li biste prihvatili isto ponašanje ako bi bilo primenjeno protiv vašeg tima?“ Ovo im pomaže da sagledaju pravednost sa obe strane. Fer-plej nije samo poštovanje pravila. On uključuje poštovanje, iskrenost, samokontrolu i odgovornost. U fudbalu je fer-plej vidljiv u malim postupcima: prihvatanje odluka, izbegavanje uvreda, pomaganje povređenim igračima, priznavanje sopstvenih grešaka, poštovanje protivnika i kontrola reakcija posle emocionalnih trenutaka.

Facilitatori treba da pomognu učesnicima da razumeju da fer-plej ne znači igrati bez ambicije. Igrač može da bude snažan, brz, odlučan i takmičarski nastrojen, a da pritom nije agresivan ili nepristojan. Ključna poruka glasi: fer-plej štiti igru. Bez njega, fudbal postaje konflikt umesto sporta.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Handout 1: Kartice sa situacijama fer-pleja

Situacija 1: Pomoć protivniku

Igrač pada posle starta. Lopta je i dalje u igri, ali igrač izgleda povređeno. Jedan protivnički igrač se zaustavlja i poziva pomoć.

Tačka za diskusiju: Da li je ovo fer-plej? Zašto?

Situacija 2: Skrivena igra rukom

Igrač dodiruje loptu rukom, ali sudija to ne vidi. Igrač nastavlja da igra i njegov tim postiže gol.

Tačka za diskusiju: Da li je pobeda i dalje fer ako igrač zna da potez nije dozvoljen? Šta bi bio fer-plej u ovoj situaciji?

Situacija 3: Okrivljavanje saigrača

Golman napravi grešku i tim primi gol. Nekoliko saigrača počinje da viče na njega.

Tačka za diskusiju: Da li je ovo korisno za tim? Kakva bi bila fer-plej reakcija?

Situacija 4: Poštovanje posle poraza

Tim gubi važnu utakmicu. Neki igrači su ljuti, ali ipak se rukuju sa protivnicima i zahvaljuju se sudiji.

Tačka za diskusiju: Zašto je važno ponašanje posle poraza?

Situacija 5: Ismevanje protivnika

Igrač postiže gol i slavi tako što se smeje protivničkom golmanu.

Tačka za diskusiju: Da li je ovo način da se proslavi ili da se ne poštuje protivnik? Šta bi bila fer-plej reakcija?

Situacija 6: Pošten aut

Lopta izlazi van terena. Sudija dosuđuje aut za vaš tim, ali vi znate da ste poslednji vi dotakli loptu.

Tačka za diskusiju: Kako bi ovde izgledala integritetnost (poštenje)?

SESSIONS – CORE PRINCIPLES OF SPORTSMANSHIP AND FAIR PLAY

Prilog 2: List za refleksiju o fer-pleju

Zadatak učesnika je da individualno popune list.

1. Jedno fer-plej ponašanje koje već pokazujem:

.....

.....

.....

2. Jedno ponašanje koje treba da unapredim:

.....

.....

.....

3. Jedna stvar koju cenim kod protivnika:

.....

.....

.....

4. Jedna stvar koju ne treba da radim čak ni kada sam ljut:

.....

.....

.....

5. Moja fer-plej rečenica:

Fer-plej znači

.....

.....

.....

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Sesija: Poštuj svakoga u igri

Tema: Poštovanje protivnika, sudija, saigrača i gledalaca.

Vreme: 60 minuta.

Pregled: Fudbal uključuje mnogo ljudi, ne samo igrače na terenu. Protivnici, sudije, treneri, saigrači, roditelji i navijači svi oblikuju fudbalsko okruženje. Ova sesija pomaže učesnicima da razumeju da poštovanje ne sme biti selektivno. Lako je poštovati saigrača posle pobede. Teže je pokazati poštovanje protivniku koji igra snažno, sudiji koji donosi tešku odluku ili saigraču koji napravi grešku. Upravo tu se sportski duh testira.

Ciljevi sesije

- Razumevanje da svako u fudbalu zaslužuje poštovanje.
- Prepoznavanje nepoštovanja prema različitim akterima u igri.
- Razgovor o tome kako nepoštovanje utiče na igrače, sudije i timove.
- Vežbanje boljih reakcija u teškim situacijama.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: flipčart, markeri, odštampan šablon „Krug poštovanja“, odštampane kartice „Situacije poštovanja“, olovke.

Priprema

Facilitatori treba da odštamaju šablon „Krug poštovanja“ i kartice sa scenarijima. Na flipčartu pripremaju naslov: „Ko zaslužuje poštovanje u fudbalu?“

Instrukcije:

Facilitator postavlja pitanje učesnicima: „Ko je deo jedne fudbalske utakmice?“ i kroz brainstorming upisuje odgovore na flipčart, na primer:

- igrači;
- protivnici;
- sudije;
- treneri;
- saigrači;
- roditelji;
- navijači;
- organizatori;
- volonteri.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Facilitatori objašnjavaju da poštovanje mora da obuhvati sve ove grupe, a ne samo ljude iz „našeg“ tima. Zatim svakom učesniku ili paru dele šablon „Krug poštovanja“. Zadatak za učesnike je da za svaku grupu napišu po jedno ponašanje koje pokazuje poštovanje:

- saigrač;
- protivnik;
- sudija;
- trener;
- navijač/gledalac.

Nakon toga, učesnici se dele u male grupe (4–5 osoba po grupi) i svaka grupa dobija jednu karticu „Scenariji poštovanja“. Grupe diskutuje:

- Ko je u ovoj situaciji nepoštovan?
- Kakav je efekat takvog ponašanja?
- Kako bi izgledala reakcija koja pokazuje poštovanje?
- Ko može da pomogne da se situacija promeni?

Grupe zatim predstavljaju svoje zaključke. Kada sve grupe završe prezentaciju, facilitatori zatvaraju sesiju porukom:

Poštovanje je lako kada sve ide dobro. Sportski duh se vidi tek kada je teško.

Debriefing i evaluacija

Facilitatori mogu da koriste sledeća pitanja:

- Ko je u fudbalu najčešće izložen nepoštovanju?
- Zašto su sudije često na meti?
- Kako saigrači treba da reaguju nakon grešaka?
- Kako izgleda poštovanje prema protivniku tokom teške utakmice?
- Kako navijači mogu da pokažu poštovanje, a da i dalje podržavaju svoj tim?

Dodatno, mogu da koriste evaluacionu rečenicu:

„Jedna grupa ljudi prema kojoj treba da pokazujem više poštovanja je...”

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Saveti za facilitatora

Neki učesnici mogu da brane nepoštovanje kao „deo fudbala“. Nastavite da postavljate pitanja da li nepoštovanje zaista pomaže igri, da li pomaže igraču da napreduje, da li čini da se mladi sudije osećaju bezbedno i da li bismo takvo ponašanje prihvatili prema sopstvenom timu. Facilitator treba da zadrži smiren ton, ali da ne ublaži poruku. Poštovanje u omladinskom fudbalu nije opciono. Poštovanje u fudbalu je praktično. Pokazuje se kroz reči, gestove, govor tela i odluke. Poštovanje ne znači slaganje sa svim odlukama. Igrač može da se ne složi sa sudijom, ali i dalje da govori mirno. Trener može da ispravi igrača, ali bez ponižavanja. Tim može da izgubi, a da se ipak rukuje sa protivnikom. U bazičnom i omladinskom fudbalu poštovanje je posebno važno jer mladi igrači uče ponašanje posmatrajući odrasle i starije igrače. Ako vide vikanje, optuživanje i uvrede, kopiraće takvo ponašanje. Ako vide smirene reakcije i fer odnos prema svima, naučiće da je to standard.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER-PLEJA

Handout 1: Krug poštovanja

Napiši po jedno ponašanje koje pokazuje poštovanje za svaku osobu/grupu.

Saigrači:

.....

Protivnici:

.....

Sudije:

.....

Treneri:

.....

Navijači/gledaoci:

.....

Moje pravilo ličnog poštovanja:

.....

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Materijal 2: Kartice scenarija poštovanja

Scenario 1: Sudija pod pritiskom

Mladi sudija donosi odluku koja se ne sviđa jednom timu. Igrači ga okružuju, a nekoliko navijača počinje da viče.

Tema za diskusiju:

Kako se ovde ogleda poštovanje sudije?

Scenario 2: Greška saigrača

Odbrambeni igrač napravi grešku i tim primi gol. Dva saigrača viču na njega i krive ga za rezultat.

Tema za diskusiju:

Kako bi saigrača trebalo da reaguju?

Scenario 3: Povređen protivnik

Protivnik pada nakon izazova i ostaje na zemlji. Neki igrači žele odmah da nastave jer imaju šansu za napad.

Tema za diskusiju:

Koja je odluka koja donosi poštovanje?

Scenario 4: Navijači vređaju igrače

Navijači sa jedne strane počinju da se rugaju mladom igraču nakon što je propustio jasnu šansu.

Tema za diskusiju:

Kako ovo utiče na igrača? Šta bi odrasli ili vođe tima trebalo da urade?

Scenario 5: Trener ponižava igrača

Trener viče na igrača pred svima: „Danas si beskoristan.”

Pitanje za diskusiju:

Da li je to disciplinovanje ili nepoštovanje?

Scenario 6: Odbijanje rukovanja

Nakon poraza, neki igrači odbijaju da se rukuju sa protivnicima.

Tema za diskusiju:

Zašto je poštovanje važno nakon meča?

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER- PLEJA

Sesija: Pravila čine igru fer

Tema: Razumevanje pravila, fer igre i integriteta.

Vreme: 45 minuta.

Pregled: Pravila se ponekad vide kao nešto što ograničava igrače. U stvarnosti, pravila omogućavaju fudbal. Bez pravila nema fer takmičenja, nema bezbednosti i nema poverenja između timova. Ova sesija pomaže učesnicima da razumeju zašto su pravila važna i šta integritet znači kada niko ne gleda. Fokus nije samo na zvaničnim fudbalskim pravilima, već i na nepisanim pravilima iskrenosti, odgovornosti i poštovanja.

Ciljevi sesije

- Razumeti zašto su pravila neophodna u fudbalu.
- Povezati pravila sa fer i bezbednošću.
- Razgovarati o integritetu u situacijama kada sudija ne vidi sve.
- Razmisliti o ličnoj odgovornosti prilikom donošenja odluka.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: Flipčart, markeri, odštampana pravila i studije slučaja integriteta, olovke, list sa odlukama o integritetu.

Priprema

Facilitor treba da odštampanu studije slučaja i list sa odlukama o integritetu i pripreme flipčart sa rečenicom: „Bez pravila, fudbal postaje...”

Instrukcije

Na početku radionice, voditelji treba da zamole učesnike da dovrše rečenicu: „Bez pravila, fudbal postaje...”

Voditelji treba da napišu svoje odgovore na flipčartu. Treba da objasne da pravila nisu neprijatelj fudbala i da su pravila tu da zaštite igru.

Nakon toga, voditelji pitaju: „Može li nešto biti legalno, a ipak nepravedno?” i objašnjavaju da će se o tome razgovarati u malim grupama. Učesnike treba podeliti u male grupe (4-5 učesnika po grupi). Svaka grupa treba da dobije jednu studiju slučaja o pravilima i integritetu.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Zadatak za grupe biće da razgovaraju o sledećem:

- Koje pravilo ili vrednost su u pitanju?
- Ko ima koristi od tog postupka?
- Ko trpi štetu?
- Da li je takvo ponašanje pošteno?
- Kako bi izgledalo postupanje u skladu sa integritetom?

Nakon 20–30 minuta, grupe predstavljaju svoje slučajeve.

Nakon toga, svaki učesnik treba da dobije i popuni „List za donošenje odluka o integritetu” – to treba da urade samostalno.

Voditelji treba da zaključe ovaj deo porukom: Integritet je ono što činite kada sudija, trener ili publika ne vide sve.

Debriefing i evaluacija

Facilitatori mogu postaviti sledeća pitanja:

- Zašto su pravila važna u fudbalu?
- Da li je fer-plej isključivo odgovornost sudije? Ko je još odgovoran?
- Šta znači integritet tokom utakmice?
- Šta je gore: prekršiti pravilo ili se praviti da se ništa nije dogodilo?
- Može li nepoštena pobeda naneti štetu timu? Na koji način?

Saveti za facilitatora

Nemojte pretvarati sesiju u tehničku lekciju o fudbalskim pravilima. Fokus je na vrednostima koje stoje iza pravila: poštenju, bezbednosti, iskrenosti i poverenju. Učesnici mogu reći: „Ako sudija to ne vidi, to nije moj problem.” Pitajte ih: „Da li biste poštovali protivnika koji bi se prema vama ponašao na isti način?” To pomaže da se diskusija pomeri sa teme prednosti na temu poštenja. Pravila postoje kako bi se oba tima takmičila pod istim uslovima. Ona štite igrače, sudije i smisao samog rezultata. Ako se pravila zanemare, utakmica se može nastaviti, ali se poverenje narušava. Integritet znači postupati pošteno čak i kada bi bilo lakše iskoristiti situaciju u svoju korist. U omladinskom fudbalu ovo je veoma važno jer mladi igrači tek grade svoje navike. Ako se varanje tretira kao domišljatost, ono postaje deo timske kulture. Voditelj treba da pomogne učesnicima da shvate da pravila nisu samo spoljašnja kontrola. Ona su deo dogovora koji fudbal čini poštenom igrom.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Materijal 1: Pravila i studije slučaja integriteta

Slučaj 1: Skriveno igranje rukom

Igrač kontroliše loptu rukom pre nego što postigne gol. Sudija to ne vidi. Gol je priznat.

Tema za diskusiju:

Da li je ovo samo odgovornost sudije ili i igrač ima odgovornost?

Slučaj 2: Gubljenje vremena

Tim pobeđuje i počinje da gubi vreme pretvarajući se da je povređen i odlažući svaki ponovni početak.

Tema za diskusiju:

Da li je ovo pametan fudbal ili nefer igra?

Slučaj 3: Opasan start

Igrač zna da ne može da dohvati loptu, ali ipak snažno startuje da bi zaustavio protivnika.

Tema za diskusiju:

Koja je razlika između taktičke igre i opasne igre?

Situacija 4: Priznavanje da je lopta izašla van terena

Sudija dosuđuje aut za vašu ekipu. Vi znate da je lopta poslednja dodirnula vas.

Pitanje za diskusiju:

Kako bi izgledalo poštenje?

Slučaj 5: Pretvaranje da je fauliran

Igrač pada u kaznenom prostoru bez kontakta i traži penal.

Tema za diskusiju:

Kako ovo utiče na poverenje u igru?

Slučaj 6: Igranje protiv slabijeg tima

Jedan tim je mnogo jači i nastavlja da ponižava protivnika posle svakog gola.

Diskusija:

Šta znači pravednost kada je rezultat već odlučan?

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG DUHA I FER- PLEJA

Materijal 2: List za donošenje odluka o integritetu
Razmislite o teškoj fudbalskoj situaciji i odgovorite:

1. Šta se desilo?

.....

2. Koji je bio lak izbor?

.....

3. Koji je bio pravedan izbor?

.....

4. Ko bi bio pogođen odlukom?

.....

5. Šta bih uradio sledeći put?

.....

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Sesija 4: Jaka konkurencija ili nesportsko ponašanje?

Tema: Razlikovanje takmičarskog ponašanja od agresivnog ili nesportskog ponašanja.

Vreme: 60 minuta.

Pregled: Fudbalu su potrebni energija, ambicija i jaka konkurencija. Igrači treba da se bore za loptu, da čvrsto brane i da pokušavaju da pobede. Ali postoji jasna linija između takmičarskog ponašanja i nesportskog postupanja. Ova sesija pomaže učesnicima da prepoznaju tu liniju. Daje im stvarne situacije u kojima moraju da odluče da li je ponašanje fer, na granici ili neprihvatljivo.

Ciljevi sesije

- Razumevanje razlike između jake konkurencije i agresije.
- Prepoznavanje nesportskog ponašanja tokom utakmica.
- Diskusija o teškim graničnim situacijama.
- Razmišljanje o tome kako emocije utiču na odluke.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: Flipčart, markeri, odštampane kartice „Fer / Na granici / Nefer“, kartice sa scenarijima, olovke, radni list „Linija ponašanja“.

Priprema

Facilitatori treba da pripreme tri natpisa i da ih postave na različite delove prostorije:

- Fer
- Na granici
- Nefer

Takođe, facilitatori treba da odštampaju kartice sa scenarijima i radni list „Linija ponašanja“.

Instrukcije

Facilitatori objašnjavaju da nije svaki snažan potez nefer. Fudbal dozvoljava fizičku borbu, pritisak i intenzitet. Zatim objašnjavaju tri kategorije:

- Fer: snažno, ali sa poštovanjem i u skladu sa pravilima.
- Na granici: rizično, nejasno ili zavisi od konteksta.
- Nefer: agresivno, opasno, neiskreno ili nepoštovanje prema drugima.

SESIJE – OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Nakon toga, facilitatori naglas čitaju jedan scenarijo. Zadatak učesnika je da izaberu natpis s kojim se slažu – Fer, Na granici ili Nefer – i da se premeste do tog natpisa. Svaka grupa treba da objasni svoj izbor. U diskusiji treba da se razmotri i šta bi promenilo situaciju. Facilitatori ponavljaju više scenarija. Ovaj deo radionice treba zatvoriti pitanjem upućenim učesnicima da sami naprave pravila kako da ostanu takmičarski nastrojeni, a da ne postanu agresivni.

Debrifing i evaluacija

Mogu se upotrebiti sledeća pitanja:

- Koje scenarije je bilo teško oceniti?
- Šta čini ponašanje takmičarskim, ali fer?
- Šta čini ponašanje agresivnim ili nesportskim?
- Kako bes utiče na odluke?
- Koju liniju vaš tim nikada ne bi smeo da pređe?

Saveti za facilitatora

Nemojte forsirati da se do odgovora dođe prebrzo. Neke situacije su zaista na granici. Dozvolite učesnicima da objasne svoje razmišljanje. Važno učenje nije samo „tačan odgovor“. Važno je da igrači počnu da primećuju liniju između intenziteta i nanošenja štete. Ako učesnici brane agresivno ponašanje kao „deo pobede“, postavite pitanje: „Da li vam to zaista pomaže da pobedite ili povećava rizik od kartona, tuča i gubitka kontrole?“

Komentar: Takmičarsko ponašanje je deo fudbala. Igračima ne treba poručivati da su ambicija, snaga ili intenzitet pogrešni. Ključno je da li ponašanje poštuje pravila, bezbednost i dostojanstvo drugih. Nesportsko ponašanje se obično javlja kada cilj više nije samo igrati i pobediti, već poniziti, povrediti, isprovocirati ili varati. Ova razlika je važna za mlade igrače. Potrebno je da nauče da snaga i poštovanje mogu da postoje zajedno. Facilitator treba da održi uravnoteženu poruku: fudbal treba da ostane takmičarski, ali ne neprijateljski.

SESIJE - OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Handout 1: Kartice sa scenarijima

Scenarijo 1: Snažan duel ramenom

Igrač koristi svoje telo da osvoji loptu. Kontakt je snažan, ali igra loptom i ne koristi ruke.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 2: Kasni start

Igrač kasno ulazi u duel i pogađa noge protivnika nakon što je lopta već otišla.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 3: Proslava gola

Igrač slavi sa saigračima nakon postignutog gola.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 4: Proslava u lice protivniku

Igrač postiže gol i trči direktno ka golmanu protivnika da bi mu se smejao u lice.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 5: Taktički foul

Igrač povlači dres protivnika kako bi zaustavio kontranapad.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 6: Verbalni pritisak

Igrač stalno govori protivniku: „Nervozan si, opet ćeš promašiti.“

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 7: Opasna osveta

Igrač je ranije bio fauliran i kasnije ulazi u veoma tvrd start da bi „poslao poruku“.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 8: Igranje do zvižduka

Protivnik pada, ali sudija ne zaustavlja igru. Napadački tim nastavlja i postiže gol.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 9: Poštovan prigovor

Kapiten mirno traži objašnjenje od sudije posle donete odluke.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

Scenarijo 10: Okruživanje sudije

Pet igrača trči ka sudiji i više nakon njegove odluke.

Pitanje: Fer, na granici ili nefer?

SESIJE - OSNOVNI PRINCIPI SPORTSKOG PONAŠANJA I FER-PLEJA

Handout 2: Linija ponašanja

Postavi svako ponašanje na liniju.

Fer → Na granici → Nefer

Ponašanja za postavljanje:

- Snažan start na loptu.
- Kasni start.
- Vikanje na saigrača.
- Pomoć protivniku da ustane.
- Odugovlačenje vremena.
- Priznavanje da te je lopta poslednjeg dotakla.
- Ismevanje protivnika.
- Mirno obraćanje sudiji.
- Okruživanje sudije.
- Faul iz osвете.

Razmišljanje:

Jedno ponašanje koje smatram fer konkurencijom:

.....
Jedno ponašanje koje smatram neprihvatljivim:

.....
Jedno ponašanje na koje moram biti oprezan:

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Sesija: Gde počinje konflikt

Tema: Uobičajeni izvori i rani znakovi konflikta u fudbalu.

Vreme: 45 minuta.

Pregled: Većina konflikata u fudbalu ne počinje tučom. Obično počinju mnogo ranije: tvrdim faulom, kada igrač viče, odlukom sudije, trenutkom kada trener izgubi kontrolu ili pritiskom sa klupe i tribina. Ova sesija pomaže učesnicima da primele prve znake tenzije pre nego što situacija postane ozbiljna. Glavna ideja je jednostavna: što ranije prepoznamo konflikt, lakše ga zaustavljamo.

Ciljevi sesije

- Prepoznavanje najčešćih izvora konflikta u fudbalu.
- Uočavanje ranih upozoravajućih znakova pre eskalacije.
- Podsticanje učesnika da razmišljaju o tome šta mogu da urade pre nego što konflikt postane fizički.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: Flipčart, markeri, samolepljivi papirići, odštampane kartice sa scenarijima, olovke, ček lista ranih upozoravajućih znakova.

Priprema

Facilitatori treba da odštampaju kartice sa scenarijima i ček listu „Ranih upozoravajućih znakova“. Potrebno je da rasporede prostoriju tako da učesnici mogu da rade u malim grupama. Takođe treba da pripreme jedan list na flipčartu sa naslovom: „Gde počinje konflikt?“

Instrukcije

Facilitatori započinju sesiju jednostavnim pitanjem: „Gde obično počinju konflikti u fudbalu?“

Facilitatori daju učesnicima samolepljive papiriće i traže da na svaki napišu po jedan kratak odgovor (svaki učesnik dobija jedan papirić, a ako mu je potrebno više, treba obezbediti dodatne papiriće). Nakon toga, facilitatori skupljaju papiriće i grupišu ih na flipčartu pod sledeće naslove:

- odluke sudije;
- agresivna igra;
- pritisak navijača ili roditelja;
- ponašanje igrača;
- lokalno rivalstvo ili prethodni konflikt.

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Nakon kratke diskusije o rezultatima dosadašnjeg rada, facilitator treba da podeli učesnike u male grupe. Svaka grupa dobija jednu karticu sa scenarijem. Zadatak svake grupe je da kroz diskusiju odgovori na sledeća pitanja:

- Šta je pokrenulo tenziju?
- Ko učestvuje u situaciji?
- Koji je prvi upozoravajući znak?
- Šta bi moglo da pogorša situaciju?
- Šta bi moglo rano da zaustavi konflikt?

Svaka grupa ima 15–20 minuta da odgovori na pitanja i pripremi prezentaciju. Svaka grupa zatim predstavlja svoj slučaj u trajanju od 2 minuta. Zajedno sa grupama, facilitator pravi spisak ranih upozoravajućih znakova. Sesija se zatvara ključnom porukom: Prevencija konflikta počinje pre tuče, a ne posle nje.

Debriefing i evaluacija

Pitanja za razradu:

- Koja situacija je delovala najrealnije?
- Koji se upozoravajući znakovi najčešće ignorišu?
- Ko može da zaustavi konflikt u ranoj fazi?
- Šta igrači mogu da kontrolišu u ovim situacijama?
- Šta treneri ili vođe tima mogu da kontrolišu?

Saveti za facilitatora

Facilitatori treba da sesiju drže blizu realnog fudbala. Učesnici mogu reći „ovo se stalno dešava“ ili „ovo je normalno“. Facilitatori ne treba da ulaze u teorijsko prepiranje, već da postavljaju praktična pitanja:

- Da li ovo pomaže timu?
- Da li čini utakmicu bezbednijom?
- Šta se dešava ako niko to ne zaustavi?
- Šta bi mlađi igrač naučio iz takvog ponašanja?

Ako se diskusija svede samo na loše suđenje, facilitator treba da je vrati na ono što učesnici mogu da kontrolišu: svoju reakciju, svoje reči, govor tela i uticaj na saigrače. Konflikt u fudbalu obično počinje okidačem, a zatim raste kroz reakcije. Okidač može da bude faul, odluka sudije, greška, proslava gola ili pritisak van terena. Važno je da sam okidač ne stvara uvek konflikt. Konflikt raste kada ljudi na okidač reaguju agresivno. Jedan povik izaziva sledeći. Jedan gurkanje privlači još igrača u situaciju. Jedan ljutit komentar sa klupe ili tribina može da poveća pritisak na mlade igrače.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Materijal 1: Kontrolna lista ranih znakova upozorenja

Označite znakove koje ste videli u stvarnim fudbalskim situacijama:

- Povišeni glas.
- Ponavljano protestovanje.
- Igrači koji okružuju sudiju.
- Guranje nakon zvižduka.
- Ismevanje ili ponižavanje protivnika.
- Navijači koji agresivno viču.
- Trener koji gubi kontrolu.
- Igrači koji odbijaju da se smire.
- Saigrači koji trče ka svađi.
- Roditelji koji daju agresivna uputstva.
- Odbijanje rukovanja.
- Provokativno slavlje.
- Optužbe za varanje.
- Onlajn uvrede posle utakmice.
- Lične ili uvrede zasnovane na identitetu.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Materijal 2: Kartice scenarija

Scenario 1: Težak foul

Igrač izvodi težak start. Drugi igrač brzo ustaje, kreće prema njemu i počinje da viče. Saigrači sa obe strane počinju da se približavaju.

Scenario 2: Odluka o penalu

Sudija dosuđuje penal. Ekipa koja se brani smatra da je odluka pogrešna. Golman počinje da viče na sudiju, a trener glasno protestuje pored terena.

Scenario 3: Proslava sa podsmeškom

Igrač postiže gol i slavi ispred protivničke klupe. Smeje se i pokazuje na njih. Jedan protivnik ljutito reaguje i gura ga.

Scenario 4: Ljuti roditelj

Jedan roditelj viče na svoje dete: „Prestani da budeš slab! Udari jače!“ I drugi roditelji počinju da viču. Mladi igrači postaju nervozni.

Scenario 5: Staro rivalstvo

Dva tima iz obližnjih gradova su već ranije imala problema. Tokom zagrevanja, igrači već razmenjuju provokativne komentare.

Scenario 6: Komentar na mreži

Nakon meča, jedan igrač objavljuje podsmevajući komentar o drugom timu. Odgovori postaju agresivni, a sukob se nastavlja na mreži.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Sesija 2: Mapiranje konflikta na terenu

Tema: Razumevanje ko učestvuje u fudbalskim konfliktima i kako se konflikti razvijaju.

Vreme: 60 minuta.

Pregled: Konflikti u fudbalu retko uključuju samo dve osobe. Čak i kada počnu između dvojice igrača, vrlo brzo se umešaju i drugi: saigrači, treneri, sudije, roditelji, navijači ili ljudi na internetu. Ova sesija pomaže učesnicima da korak po korak „mapiraju“ jedan fudbalski konflikt. Uočiće okidač, uključene osobe, tačke eskalacije i moguće načine rešavanja.

Ciljevi sesije

- Razumevanje kako se konflikti razvijaju u fudbalskom okruženju.
- Prepoznavanje različitih aktera uključenih u konflikt.
- Uočavanje tačaka eskalacije.
- Pronalaženje praktičnih trenutaka u kojima neko može da interveniše.

Veličina grupe: 12–25 učesnika.

Materijal: Flipčart, markeri, odštampani šablon mape konflikta, kartice sa scenarijima, olovke, samolepljivi papirići.

Priprema

Facilitatori treba da odštamaju šablon „Mape konflikta“ i kartice sa scenarijima i da pripreme flipčart sa sledećom jednostavnom strukturom:

Okidač → Reakcija → Eskalacija → Intervencija → Rešavanje

Instrukcije

Facilitatori objašnjavaju da konflikti u fudbalu nisu samo pitanje „ko je prvi počeo“.

Važno je i šta se desilo posle toga. Zatim predstavljaju lanac konflikta:

Okidač → Reakcija → Eskalacija → Intervencija → Rešavanje

Navode primer:

- Okidač: tvrd faul.
- Reakcija: igrač viče.
- Eskalacija: saigrači se uključuju.
- Intervencija: kapiten razdvaja igrače.
- Rešavanje: sudija razgovara sa kapitenima, trener smiruje klupu.

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Nakon objašnjenja, učesnike treba podeliti u male grupe (6 grupa, koliko ima i scenarija). Svaka grupa dobija jedan scenarijo i jedan šablon „Mape konflikta“. Zadatak grupa je da popune mapu:

- Šta je pokrenulo konflikt?
- Ko se sve uključio?
- Šta je pogoršalo situaciju?
- Ko je mogao da pomogne?
- Kako bi izgledalo fer rešenje?

Svaka grupa ima 15–20 minuta da odgovori na pitanja i pripremi prezentaciju. Zatim svaka grupa predstavlja svoju mapu konflikta. Posle svake prezentacije, facilitator treba da postavi pitanje celom timu: „Koji je bio najbolji trenutak da se ovaj konflikt zaustavi?“ Ovaj deo sesije se zatvara porukom: Svaki konflikt ima prelomne tačke. Ako ih vidimo, možemo da reagujemo ranije.

Debriefing i evaluacija

Facilitatori mogu da koriste sledeća pitanja:

- Ko je učestvovao u konfliktu?
- Ko je dodatno pogoršao situaciju?
- Ko je mogao da pomogne da se smiri?
- Koji je bio najbolji trenutak za intervenciju?
- Kako bi izgledalo fer i realno rešenje?

Evaluaciono pitanje: „Jedna stvar koja može da zaustavi fudbalski konflikt pre nego što naraste je...“

Saveti za facilitatora

Facilitatori ne treba da dozvole da se grupe fokusiraju samo na kazne. Ova sesija je namenjena razumevanju procesa konflikta. Sankcije mogu biti potrebne u ozbiljnim slučajevima, ali glavna tačka učenja je prevencija i intervencija. Učesnike treba podsticati da budu konkretni. Umesto rečenice „trener treba nešto da uradi“, facilitator treba da pita: „Šta tačno trener treba da kaže ili uradi?“

Mapiranje konflikta je jednostavan način da učesnici prestanu da razmišljaju samo kroz optuživanje. Umesto pitanja „Ko je kriv?“, mapa postavlja pitanje „Kako je situacija rasla?“ Ovo je važno u fudbalu jer su konflikti često kolektivni. Jedan igrač može da počne da viče, ali saigrači, treneri i navijači vrlo brzo mogu da dodaju pritisak. Mapiranje pomaže učesnicima da vide da mnogi ljudi mogu ili da eskaliraju, ili da smire situaciju. Kada grupa jasno vidi korake, lakše je da pronađe praktičan odgovor.

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Handout 1: Šablon mape konflikta

Šta se desilo?

Kratak opis situacije.

Okidač

Šta je započelo tenziju?

Uključene osobe

Ko je bio direktno ili indirektno uključen?

Prva reakcija

Kako su ljudi reagovali na početku?

Tačka eskalacije

Šta je pogoršalo situaciju?

Moguća intervencija

Ko je mogao da se uključi i na koji način?

Rešenje

Šta treba da se desi da bi se konflikt pravedno završio?

Dalji koraci

O čemu treba razgovarati posle utakmice ili treninga?

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Handout 2: Kartice sa scenarijima

Scenarijo 1: Igrač protiv igrača

Defanzivac pravi dva oštra starta u kratkom vremenu. Napadač se naljuti i kaže saigraču: „Sledeći put ću mu vratiti.“ Sledeći duel postaje opasan.

**

Scenarijo 2: Igrač protiv sudije

Sudija ne dosuđuje faul. Igrač viče na njega. Kapiten se pridružuje. Zatim i trener počinje da viče sa aut-linije.

**

Scenarijo 3: Navijači protiv navijača

Navijači oba tima počinju da vređaju jedni druge posle gola. Mladi igrači čuju viku i postaju agresivniji na terenu.

**

Scenarijo 4: Pritisak trenera

Trener viče na svoje igrače posle svake greške. Igrači postaju nervozni i počinju da krive jedni druge.

**

Scenarijo 5: Pritisak roditelja

Roditelj govori mladom igraču da „igra jače“ i da „ne dozvoli nikome da ga gura“. Igrač postaje agresivan i pravi opasan faul.

**

Scenarijo 6: Onlajn eskalacija

Posle utakmice, igrači oba tima nastavljaju raspravu u grupnom četetu. Deli se sadržaj ekrana prepiske, a sledeća utakmica između timova počinje u napetoj atmosferi.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Sesija 3: Pauza i reakcija

Tema: Deeskalacija i brzo donošenje odluka u napetim situacijama na utakmici.

Vreme: 45 minuta.

Pregled: Tokom utakmice igrači nemaju vreme za duge rasprave. Kada se desi faul, kada ih neko uvredi ili kada sudija donese tešku odluku, oni reaguju u sekundama. Ova sesija trenira učesnike da ubace kratku pauzu pre reakcije. Ta pauza može da spreči tuču, crveni karton ili veći konflikt.

Ciljevi sesije

- Vežbanje samokontrole u napetim fudbalskim trenucima.
- Upotreba jednostavne pauze pre reakcije.
- Učenje kratkih fraza za smirivanje situacije.

Veličina grupe: 10–25 učesnika.

Materijal: Otvoren prostor, pištaljka, odštampane kartice za igru uloga, čunjevi ili markeri, radni list „Pauza i reakcija“, olovke.

Priprema

Facilitatori treba da obezbede manji otvoreni prostor za kretanje. Treba da odštampaju kartice za igru uloga i radni list „Pauza i reakcija“. Takođe treba da postavljaju čunjeve ili markere kako bi obeležili jednostavan teren.

Instrukcije

Na početku sesije facilitatori uvode metod:

Pauza – Pročitaj – Reaguj

Pauza: zaustavi prvu emocionalnu reakciju.

Pročitaj: brzo razumi šta se zaista dešava.

Reaguj: izaberi akciju koja pomaže da se igra nastavi.

Facilitatori objašnjavaju da cilj nije da se emocije ignorišu. Cilj je da se spreči da prva emocija upravlja sledećim postupkom. Facilitatori demonstriraju jednu lošu reakciju i jednu bolju reakciju. Nakon toga dele učesnike u grupe od po troje:

- igrač;
- protivnik/sudija/saigrač;
- posmatrač.

Svaka grupa dobija jednu karticu za igru uloga.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Prva runda – uputstvo za učesnike: odigrajte situaciju sa nekontrolisanom reakcijom.

Druga runda – uputstvo za učesnike: ponovite situaciju koristeći Pauza – Pročitaj – Reaguj.

Posmatrači daju povratnu informaciju:

- Da li je igrač napravio pauzu?
- Da li je igrač koristio smiren govor tela?
- Da li su reči pomogle ili dodatno podgrejale situaciju?
- Da li je reakcija bila korisna za tim?

Ako vreme dozvoljava, uloge se mogu rotirati unutar grupe. Facilitatori treba da zatvore vežbu kratkom listom fraza koje učesnici mogu da koriste na stvarnim utakmicama (Handout 2).

Debrifing i evaluacija

Facilitatori mogu da koriste sledeća pitanja:

- Šta je bilo teško u pravljenju pauze?
- Kakav govor tela je pomagao?
- Koje reči su smirivale situaciju?
- Koje reakcije su štitile tim?
- Kako se ovaj metod može koristiti tokom stvarne utakmice?

Evaluaciona rečenica: „Sledeći put kada se budem osećao isprovocirano, uradiću/samo ću reći...”

Saveti za facilitatora

Facilitatori treba da vežbu održe realističnom. Učesnici mogu da preuveličavaju igru uloga ili da je pretvore u komediju, ali facilitator treba da ih vrati na stvarnu utakmicu: „Kako bi ovo izgledalo u pravoj utakmici?” Od učesnika se ne očekuju savršene reakcije. Cilj je uvežbavanje. Čak i jedna sekunda pauze je napredak. Deeskalacija nije slabost. U fudbalu je samokontrola korisna veština. Igrač koji ostane miran nakon provokacije štiti tim od kartona, tuča i gubitka fokusa. Mnogi konflikti rastu zbog prve nekontrolisane reakcije. Igrač je fauliran, gurne nazad, a saigrači se umešaju. Odluka sudije se osporava, jedan igrač više, zatim se uključuju trener i navijači. Konflikt brzo raste. Ova sesija vežba mali trenutak između emocije i akcije. Taj trenutak igraču daje izbor.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE KONFLIKATA U FUDBALSKOM OKRUŽENJU

Handout 1: Kartice za igranje uloga

Uloga 1: Grub foul

Nad tobom je napravljen grub foul. Protivnik kaže: „Nije to ništa.“

Zadatak: Zastani, sagledaj situaciju i reaguj bez guranja ili vikanja.

Uloga 2: Faul nije dosuđen

Veruješ da je sudija propustio očigledan foul.

Zadatak: Reaguj bez vređanja sudije.

Uloga 3: Saigrač gubi kontrolu

Tvoj saigrač počinje da viče na protivnika.

Zadatak: Smiri saigrača pre nego što se i drugi uključe.

Uloga 4: Opasan start

Protivnik pravi opasan start. Tvoj tim želi osvetu.

Zadatak: Zaustavi reakciju osvete.

Uloga 5: Pritisak sa tribina

Neko sa strane terena viče agresivne instrukcije.

Zadatak: Odluči kako igrač, kapiten ili trener mogu da reaguju.

Uloga 6: Nakon poslednjeg zvižduka

Utakmica se završava, a jedan igrač odbija da se rukuje.

Zadatak: Pomogni da se utakmica završi uz međusobno poštovanje.

SESIJA – PREVENCIJA I REŠAVANJE KONFLIKATA U FUDBALSKOM OKRUŽENJU

Handout 2: Zastani – Sagledaj – Reaguj

Kada tenzija počne:

- Zaustavi svoju prvu reakciju.
- Udahni jednom.
- Pogledaj šta se dešava.
- Zapitaj se: „Da li će moja reakcija pomoći ili odmoći timu?“
- Napravi korak unazad ako je potrebno.
- Koristi kratku i smirenu poruku.
- Prepusti kapitenu, treneru ili sudiji da upravljaju narednim korakom.

Korisne fraze:

- „Korak nazad.“
- „Bez osvete.“
- „Neka kapiten govori.“
- „Nastavljamo igru.“
- „Prvo se smiri.“
- „Sledeća akcija.“
- „Prićaćemo posle utakmice.“
- „Poštuj igru.“
- „Igramo fudbal, ne tućemo se.“

● **SESIJA – SMIRIVANJE IGRE RAZGOVOROM**

Sesija – Smirivanje igre razgovorom

Tema: Aktivno slušanje i nenasilna komunikacija u fudbalskim konfliktima

Trajanje: 60 minuta

Pregled: Konflikti u fudbalu se često pogoršavaju zbog načina na koji ljudi komuniciraju. Vikanje, okrivljavanje, sarkazam i uvrede povećavaju pritisak. Mirna, jasna i poštovana komunikacija može ga smanjiti. Ova sesija pomaže učesnicima da uvežbaju jednostavne komunikacione alate koje mogu koristiti tokom konflikta. Ne radi se o pasivnosti, već o načinu govora koji pomaže rešavanju situacije umesto da je pogorša.

Ciljevi sesije

- Razumeti kako jezik može da pojača ili smanji konflikt.
- Vežbati aktivno slušanje.
- Koristiti jednostavne korake nenasilne komunikacije.
- Zameniti agresivne izraze korisnim fudbalskim jezikom.

Veličina grupe: 12–25 učesnika

Materijal: Flipčart, markeri, odštampane komunikacione kartice, radni list „teške reči / bolje reči“, olovke

Priprema

Odštampati komunikacione kartice i radni list. Pripremiti flipčart sa dve kolone:

Reči koje pojačavaju konflikt / Reči koje smiruju

Uputstva

Na početku sesije fasilitatori sprovode brainstorming i pitaju učesnike:

„Koje reči pogoršavaju konflikte u fudbalu?“

Fasilitatori upisuju primere u kolonu „Reči koje pojačavaju konflikt“ na pripremljenom flipčartu.

Kada se sve ideje podele, fasilitatori pitaju:

„Koje reči mogu da smire situaciju?“

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE KONFLIKATA U FUDBALSKOM OKRUŽENJU

Fasilitatori upisuju primere u kolonu „Reči koje smiruju“.

Nakon komentarisanja rezultata brainstorminga, fasilitatori uvode jednostavnu strukturu komunikacije:

- Video/la sam...
- Osećam / mislim...
- Treba mi...
- Sledeće, trebalo bi da...

Fasilitatori mogu dati primer:

„Video sam guranje nakon zvižduka. Mislim da smo blizu sukoba. Treba mi da svi naprave korak unazad. Sledeće, kapiten treba da razgovara sa sudijom.“

Učesnici se dele u parove i svaki par dobija jednu komunikacionu karticu. Njihov zadatak je da preformulišu agresivnu rečenicu u bolju fudbalsku poruku u roku od 15–20 minuta. Svaki par zatim predstavlja svoju rečenicu.

Debriefing i evaluacija

Fasilitatori mogu koristiti sledeća pitanja:

- Koje reči obično pogoršavaju konflikt u fudbalu?
- Koja je razlika između neslaganja i uvrede?
- Kako igrač može da se obrati sudiji bez nepoštovanja?
- Kako trener može da ispravi igrača bez ponižavanja?
- Koju rečenicu sa današnje sesije biste zaista koristili?

Zadatak za evaluaciju:

Svaki učesnik zapisuje:

- jednu rečenicu koju će izbegavati;
- jednu rečenicu koju će koristiti.

Saveti za fasilitatore

Fasilitatori ne treba da dozvole da sesija postane takmičenje u najgorim uvredama. Poenta nije u prikupljanju uvredljivih izraza, već u njihovoj zameni. Ako učesnici kažu da je pristojan govor previše blag, fasilitatori mogu pitati: „Koja rečenica je korisnija ako je cilj ostati u igri i izbeći konflikt?“ Aktivno slušanje znači pokazati sagovorniku da ste ga čuli pre nego što reagujete. To ne znači da se sa svim slažete.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE KONFLIKATA U FUDBALSKOM OKRUŽENJU

To znači da smanjuješ emocionalni pritisak kako bi se situacija mogla rešiti. U fudbalu, aktivno slušanje može biti veoma kratko:

- „Čujem te.“
- „Vidim da si ljut.“
- „Hajde da smirimo situaciju.“
- „Pričaćemo posle utakmice.“
- „Razumem da se ne slažeš, ali uvrede neće pomoći.“

Nenasilna komunikacija u ovoj jedinici treba da ostane jednostavna i praktična. Učesnicima nije potrebna teorija. Potrebne su im reči koje mogu koristiti tokom utakmice.

SESIJE – PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Handout 1: Kartice za komunikaciju

Kartica 1 Situacija: pritisak trenera Eskalacija fraze: „Beskorisni ste.“ Bolja fraza:	Kartica 2 Situacija: sudijska odluka Eskalirajući izraz: „Sudija je slep.“
Kartica 3 Situacija: Agresivni faul Eskalacija fraze: „Osvetiću ti se!“	Karta 4 Situacija: Diskriminacija igrača Eskalirajući izraz: „Ne pripadaš ovde!“ Bolji izraz:
Kartica 5 Situacija: Lokalno rivalstvo Eskalacija fraze: „Oni su naši neprijatelji.“ Bolja fraza:	Kartica 6 Situacija: Vikanje sa strane Eskalirajuća fraza: „Ućuti!“ Bolja fraza:
Kartica 7 Situacija: Greška saigrača Eskalacija fraze: „Uništio si meč.“ Bolja fraza:	Karta 8 Situacija: Uvreda igrača Eskalacija fraze: „Ponovi to!“ Bolja fraza:

SESIJE - PREVENCIJA I REŠAVANJE SUKOBA U FUDBALSKIM OKRUŽENJIMA

Handout 2: Vruće reči/ Bolje reči

Situacija	Vruće reči	Bolje reči
Sudijska odluka	„Ti si slep!“	„Može li kapetan da razgovara sa vama?“
Agresivni faul	Osvetiću ti se!	„To je bilo opasno. Povuci se / Povlačim se.“
Uvreda igrača	„Reci to ponovo!“	„Stani. Igramo fudbal.“
Greška saigrača	„Uništio si utakmicu.“	„Greške se dešavaju. Ostanite fokusirani za sledeću akciju.“
Pritisak trenera	„Beskorisni ste.“	„Fokusiraj se na sledeću akciju. Još uvek si nam potreban.“
Lokalno rivalstvo	„Oni su neprijatelji.“	„Oni su protivnici, a ne neprijatelji.“
Vikanje sa strane	„Umukni!“	„Molim vas, podržite bez uvreda.“
Onlajn sukob	„Oni su smeće.“	„Poštovanje ostaje i posle utakmice.“
Diskriminacija igrača	„Ti ne pripadaš ovde!“	„Svako ima pravo da igra. Hajde da nastavimo igru.“

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Naziv sesije: Reči sa strane

Tema: Prepoznavanje govora mržnje, verbalnog zlostavljanja, stereotipa i isključenja u sportu na lokalnom nivou

Vreme: 90 minuta

Pregled: Ova radionica pomaže učesnicima da prepoznaju različite oblike govora mržnje, diskriminacije i isključenja koji se javljaju u sportskom okruženju – i otvoreno i suptilno. Kroz interaktivne aktivnosti i realne scenarije zasnovane na sportu, učesnici istražuju kako štetan jezik i ponašanje utiču na pojedince, timove i opštu atmosferu unutar sportskih zajednica. Sesija podstiče empatiju, kritičko razmišljanje i aktivnu odgovornost.

Ciljevi sesije:

- Da pomogne učesnicima da prepoznaju vidljivo i suptilno diskriminatorno ponašanje
- Da poveća razumevanje emocionalnih i društvenih posledica štetnog ponašanja
- Da podstakne empatiju i komunikaciju sa poštovanjem među vršnjacima
- Da ojača sposobnost učesnika da reaguju na odgovarajući način kada su svedoci diskriminacije

Veličina grupe: 12–30 učesnika

Materijal: Flipčart papir, markeri, lepljive beleške, odštampane kartice sa scenarijima, traka, A4 papir, olovke, projektor (opciono)

Priprema: Facilitatori treba da pripreme: 1) Odštampane primere stvarnih sportskih situacija koje uključuju diskriminaciju ili isključenje; 2) Kartice sa scenarijima za grupni rad; 3) Bezbedno i poštovano okruženje za učenje; i 4) osnovna pravila za diskusiju (poštovanje, slušanje, poverljivost). Facilitatori takođe treba da se upoznaju sa lokalnim primerima diskriminacije u sportu i da budu spremni da se nose sa emocionalnim reakcijama ili osetljivim diskusijama.

Uputstva

Zagrevanje: „Gde to čujemo?“ (15 minuta)

Učesnici stoje u krugu. Voditelj čita različite fraze koje se često čuju u sportskom okruženju (primeri mogu uključivati stereotipe, uvrede, isključive komentare, seksističke ili rasističke šale – pogledajte Materijal 1, ali voditelji mogu pripremiti i neke primere sa lokalnih događaja).

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Mini input: Razumevanje diskriminacije u sportu (10 minuta)

Fasilitator predstavlja kratke definicije:

- Stereotipi
- Predrasude
- Diskriminacija
- Govor mržnje

Primeri treba da budu povezani sa lokalnim (grassroots) sportom, svlačionicama, onlajn timskim četovima, navijačkom kulturom i društvenim mrežama (Handout 2). Fasilitator može da podeli ove definicije svakom učesniku.

Grupni rad na scenarijima: „Šta bi uradio/la?“ (35 minuta)

Učesnici se dele u male grupe. Svaka grupa dobija karticu sa scenarijem koji opisuje realističnu sportsku situaciju. Primeri (Handout 3):

- Saigrač više puta ismeva akcenat drugog igrača.
- Devojke se ignorišu tokom mešovityh treninga.
- U timskoj WhatsApp grupi dele se uvredljivi mimovi.
- Igrač je isključen zbog invaliditeta ili etničke pripadnosti.
- Trener se smeje homofobnim komentarima.

Grupe treba da diskutuju:

- Šta se dešava?
- Ko je pogođen?
- Zašto je ovo štetno?
- Šta bi saigrači/treneri/posmatrači mogli da urade?
- Šta bi bila najbolja reakcija?

Svaka grupa zatim predstavlja svoje zaključke u plenumu.

Aktivnost refleksije (15 minuta)

Učesnici pojedinačno pišu na samolepljive papiriće:

- Kako diskriminacija utiče na osobu.
- Kako utiče na tim.
- Kako utiče na učešće u sportu.

Papirići se lepe na zid u tri kategorije:

1. Uticaj na pojedinca
2. Uticaj na tim
3. Uticaj na zajednicu

Nakon toga fasilitator rezimira zajedničke teme kao što su strah, izolacija, nisko samopouzdanje, smanjeno učešće, konflikti i gubitak poverenja.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Mini input: Razumevanje diskriminacije u sportu (10 minuta)

Fasilitator predstavlja kratke definicije:

- Stereotipi – pojednostavljene, često netačne slike o grupama ljudi (npr. „devojke su loše u fudbalu“, „dečaci ne plaču“).
- Predrasude – unapred formirana negativna mišljenja o nekome zbog pripadnosti grupi (npr. etnicitet, pol, invaliditet, religija).
- Diskriminacija – nefer postupanje prema osobi ili grupi na osnovu njihovog identiteta (npr. da neko ne sme da igra ili trenira zbog pola, invaliditeta, porekla).
- Govor mržnje – uvredljive, ponižavajuće ili preteće poruke usmerene na celu grupu ljudi (npr. psovke, vređanja, pozivanje na nasilje).

Primeri treba da budu povezani sa lokalnim sportom, svlačionicama, onlajn timskim četovima, navijačkom kulturom i društvenim mrežama (Handout 2). Fasilitator može da podeli ove definicije svakom učesniku, kako bi ih imali pred sobom tokom diskusije.

Scenario – grupni rad: „Šta bi ti uradio/la?“ (35 minuta)

Učesnici se dele u male grupe. Svaka grupa dobija karticu sa scenarijem koji opisuje realističnu sportsku situaciju. Primeri (Handout 3):

- Saigrač više puta ismeva akcenat drugog igrača.
- Devojke se ignorišu tokom mešovitih treninga.
- U timskoj WhatsApp grupi dele se uvredljivi mimovi.
- Igrač je isključen zbog invaliditeta ili etničke pripadnosti.
- Trener se smeje homofobnim komentarima.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Grupe diskutuju:

- Šta se dešava? (prepoznati stereotip, predrasudu, diskriminaciju ili govor mržnje)
- Ko je pogođen? (pojedinaac, tim, šira zajednica)
- Zašto je ovo štetno? (emocije, bezbednost, učešće, atmosfera u timu)
- Šta bi saigrači / treneri / posmatrači mogli da urade? (podrška, prijava, razgovor, postavljanje granica)
- Šta bi bila najbolja reakcija u toj situaciji?

Svaka grupa zatim predstavlja svoje zaključke u plenumu, uz naglasak na praktične korake koje mogu primeniti u sopstvenom sportskom okruženju.

Aktivnost refleksije (15 minuta)

Učesnici pojedinačno pišu na samolepljive papiriće:

- Kako diskriminacija utiče na osobu (npr. strah, sram, povlačenje, gubitak samopouzdanja).
- Kako utiče na tim (npr. konflikti, nedostatak poverenja, loša komunikacija).
- Kako utiče na učešće u sportu (npr. odustajanje od treninga, izbegavanje takmičenja, manja uključenost).

Papirići se lepe na zid u tri kategorije:

- Uticaj na pojedinca
- Uticaj na tim
- Uticaj na zajednicu

Fasilitator zatim rezimira zajedničke teme kao što su strah, izolacija, nisko samopouzdanje, smanjeno učešće, konflikti i gubitak poverenja, i povezuje ih sa odgovornostima koje imaju saigrači, treneri i klub.

Da li želiš da ti ovo pretvorim u gotov plan sesije na jednom listu (Handout) koji možeš direktno da поделиš učesnicima ili trenerima?

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Mini input: Razumevanje diskriminacije u sportu (10 minuta)

Fasilitator predstavlja kratke definicije:

- Stereotipi
- Predrasude
- Diskriminacija
- Govor mržnje

Primeri treba da budu povezani sa sportom na lokalnom nivou (grassroots sport), svlačionicama, onlajn timskim četovima, navijačkom kulturom i društvenim mrežama (Handout 2). Fasilitator ove definicije može da podeli svakom učesniku.

Scenario – grupni rad: „Šta bi ti uradio/la?“ (35 minuta)

Učesnici se dele u male grupe. Svaka grupa dobija karticu sa scenarijem koji opisuje realističnu sportsku situaciju. Primeri (Handout 3):

- Saigrač više puta ismeva akcenat drugog igrača.
- Devojke se ignorišu tokom mešovitenih treninga.
- U timskoj WhatsApp grupi dele se uvredljivi mimovi.
- Igrač je isključen zbog invaliditeta ili etničke pripadnosti.
- Trener se smeje homofobnim komentarima.

Grupe treba da diskutuju:

- Šta se dešava?
- Ko je pogođen?
- Zašto je ovo štetno?
- Šta bi saigrači / treneri / posmatrači mogli da urade?
- Šta bi bila najbolja reakcija?

Svaka grupa zatim predstavlja svoje zaključke u plenumu.

Aktivnost refleksije (15 minuta)

Učesnici pojedinačno pišu na samolepljive papiriće:

- Kako diskriminacija utiče na osobu.
- Kako utiče na tim.
- Kako utiče na učešće u sportu.

Papirići se lepe na zid u tri kategorije:

1. Uticaj na pojedinca
2. Uticaj na tim
3. Uticaj na zajednicu

Nakon toga, fasilitator rezimira zajedničke teme kao što su strah, izolacija, nisko samopouzdanje, smanjeno učešće, konflikt i gubitak poverenja.

Da li ti treba i prilagođena verzija ovoga za određeni uzrast (npr. tinejdžeri, mlađi uzrast ili odrasli sportisti)?

SESIJE - RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Završni krug (5 minuta)

Učesnici dopunjuju rečenicu: „Jedna stvar na koju ću ubuduće više obraćati pažnju u svom timu/zajednici je...”

Debriefing i evaluacija:

Fasilitator treba da vodi diskusiju koristeći pitanja kao što su:

- Koji su ti primeri delovali najrealističnije?
- Zašto su neki oblici diskriminacije teški za prepoznavanje?
- Kako ćutanje podržava štetno ponašanje?
- Šta može da oteža intervenciju?
- Kakvu ulogu timovi i treneri imaju u stvaranju bezbednog okruženja?

Usmena evaluacija može da uključi jednu novu stvar koju su učesnici naučili, jednu stvar koja ih je iznenadila i jednu akciju koju bi mogli da preduzmu u svom sportskom okruženju.

Saveti za fasilitatora:

Neki učesnici mogu da doživljavaju diskriminatoran jezik kao „normalan“ jer je čest u sportckoj kulturi. Izbegavajte posramljivanje učesnika i fokusirajte se na refleksiju i učenje. Vodite računa da primeri budu prilagođeni uzrastu i kulturno senzitivni. Podstaknite diskusiju, ali ne forsirajte lična otkrivanja. Budite spremni da neslaganja moderirate na miran i pun poštovanja način. Naglasite da „šale“ i dalje mogu da imaju štetne posledice. Ako učesnici postanu emotivni, omogućite prostor za refleksiju i podršku.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE Handout 1

Rodni stereotipi / seksizam	• „Igraš kao devojčica.“ • „Pusti dečake da šutiraju u važnim situacijama.“ • „Devojke su previše emotivne za fudbal.“ • „Dečaci su prirodno jači.“ • „Ona je zapravo dobra... za devojčicu.“ • „Fudbal zapravo nije sport za žene.“ • „Ne plači kao mala devojčica.“
Rasistička / etnička diskriminacija	• „Vrati se u svoju zemlju.“ • „Igrači iz tvoje zemlje su uvek agresivni.“ • „Tvoj akcenat zvuči smešno.“ • „Strani igrači ne razumeju timski rad.“ • „Ne pripadaš ovde.“ • „Izabrali su te samo zbog različitosti.“
Homofobičan jezik	• „To je tako gej.“ • „Pravi muškarci se ne ponašaju tako.“ • „Ne budi mekan.“ • „Prestani da se ponašaš slabo.“ • „Trčiš kao devojčica.“ • „Samo devojke plešu posle postizanja golova.“ • „Nisi dovoljno muževan za fudbal.“
Isključenost i socijalna izolacija	• „Niko te ne želi u svom timu.“ • „Samo ih ignoriši.“ • „Ti si uvek slaba karika.“ • „Ne dodaj mu/joj.“ • „Nikada se neće uklopiti.“ • „Možeš ovo da preskočiš.“ • „Već imamo našu grupu.“
Diskriminacija zbog invaliditeta	• „Prespor si da bi igrao/igrala.“ • „Ova igra je preteška za tebe.“ • „Nemoj ih uključivati, upropastiće igru.“ • „Nikada nećemo pobediti ako oni igraju.“ • „Potreban im je poseban tretman za sve.“
Sramota zbog tela / komentari zasnovani na izgledu	• „Previše si debeo da bi bio sportista.“ • „Previše si mršav da bi se takmičio.“ • „Ne izgledaš atletski.“ • „Možda sport jednostavno nije za tebe.“ • „Bolje bi ti bilo na klupi.“
Onlajn mržnja / grupni ćaskanja u timu / društvene mreže	• Deljenje uvredljivih memova usmerenih na saigrače • Ismevanje igrača nakon grešaka u WhatsApp grupama • Objavljivanje ponižavajućih video snimaka sa treninga • Isključivanje nekoga iz timskih ćaskanja • Ostavljanje uvredljivih komentara ispod fotografija/video snimaka sa utakmice • Korišćenje emodžija ili GIF-ova za ismevanje nacionalnosti, pola ili izgleda

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Handout 2

Stereotipi

Stereotipi su pojednostavljena i uopštena verovanja ili pretpostavke o osobi ili grupi ljudi na osnovu karakteristika kao što su pol, etnička pripadnost, nacionalnost, religija, invaliditet, seksualna orijentacija ili starost. Stereotipi često ignorišu individualne razlike i mogu dovesti do nepravednih očekivanja ili tretmana. U sportu, stereotipi se mogu pojaviti kroz verovanja kao što su:

- „Devojčice nisu dobre u fudbalu.“
- „Dečaci ne bi trebalo da pokazuju emocije.“
- „Igrači iz određenih zemalja su agresivni.“
- „Osobe sa invaliditetom ne mogu ozbiljno da se takmiče.“

Stereotipi mogu uticati na ponašanje, mogućnosti, učešće i timske odnose, čak i kada ljudi toga nisu svesni.

Predrasude

Predrasude su negativni stavovi, mišljenja ili osećanja prema pojedincima ili grupama zasnovani na stereotipima, a ne na ličnom iskustvu ili činjenicama. Predrasude se često formiraju pre nego što se neko zaista upozna i mogu dovesti do isključivanja, diskriminacije ili nepravednog tretmana. U sportskom okruženju, predrasude se mogu pojaviti kada:

- igrač je isključen zbog svoje prošlosti,
- trener pretpostavlja da su određeni sportisti manje sposobni,
- saigrači izbegavaju nekoga jer je „drugačiji“,
- učesnici se procenjuju na osnovu pola, etničke pripadnosti, religije ili izgleda.

Predrasude mogu oštetiti samopouzdanje, poverenje, koheziju tima i ravnopravno učešće u sportu.

Diskriminacija

Diskriminacija je nepravedan ili nejednak tretman osobe ili grupe na osnovu karakteristika kao što su pol, etnička pripadnost, nacionalnost, religija, invaliditet, starost, seksualna orijentacija, jezik ili društveno poreklo. Diskriminacija se dešava kada je neko isključen, vređan, ignorisan, tretiran drugačije ili mu se uskraćuju mogućnosti zbog toga ko jeste, a ne zbog svojih sposobnosti ili postupaka. U sportskom okruženju, diskriminacija se može javiti kroz isključivanje nekoga iz aktivnosti ili timova, davanje nejednakih mogućnosti, uvredljive komentare ili šale, nepravedan tretman od strane trenera, saigrača ili navijača, onlajn uznemiravanje ili govor mržnje i stereotipe koji utiču na odluke i ponašanje. Primeri:

Devojčici nije dozvoljeno da se pridruži fudbalskom timu jer je „fudbal za dečake“.

Igrač se ignoriše zbog svoje etničke pripadnosti ili akcenta.

Učesnik sa invaliditetom je isključen iz trenažnih aktivnosti.

Trener daje manje mogućnosti igračima iz određenih sredina.

Diskriminacija negativno utiče na samopouzdanje i mentalno blagostanje, osećaj pripadnosti, učešće i motivaciju, koheziju tima i fer-plej. Stvaranje inkluzivnog i poštovanog sportskog okruženja znači aktivno sprečavanje diskriminacije i obezbeđivanje jednakih mogućnosti za sve. Predrasude + Akcija = Diskriminacija.

Govor mržnje

Govor mržnje odnosi se na bilo koji oblik komunikacije — usmenu, pisanu, onlajn ili simboličku — koja napada, vređa, ponižava, pretili ili promovise mržnju prema osobi ili grupi na osnovu karakteristika kao što su etnička pripadnost, nacionalnost, rasa, religija, pol, seksualna orijentacija, invaliditet ili drugi aspekti identiteta. U sportskom okruženju, govor mržnje može se pojaviti tokom utakmica ili treninga, u svlačionicama, među navijačima, na društvenim mrežama i/ili u grupnim časkanjima timova ili onlajn komentarima. Govor mržnje može uključivati uvredljive povike ili uvrede, rasističke, seksističke ili homofobne komentare, ponižavajuće šale ili uvrede, onlajn uznemiravanje i preteći ili ponižavajući jezik.

Primeri:

Ismevanje igrača zbog njegove etničke pripadnosti ili akcenta

Korišćenje seksističkih uvreda prema sportistkinjama

Homofobični komentari usmereni ka saigračima ili protivnicama

Deljenje mržnjivih memova ili uvredljivih poruka onlajn

Govor mržnje stvara nebezbedno i neprijateljsko okruženje i može ozbiljno uticati na mentalno blagostanje, samopouzdanje, učešće u sportu, timske odnose i osećaj sigurnosti i pripadnosti. Promovisanje poštovanja, inkluzije i odgovorne komunikacije je neophodno za sprečavanje govora mržnje i stvaranje pozitivnog sportskog okruženja za sve.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Handout 3 – Scenario kartice

Saigrači stalno prave šale na račun odeće, frizure ili načina govora drugog igrača. Niko direktno ne vređa igrača, ali polako prestaju da učestvuju u timskim razgovorima.	Tokom treninga, nekoliko saigrača se više puta šalilo da je jedan igrač „preslab“ i da bi trebalo da „gleda umesto da igra“. Trener čuje komentare, ali ništa ne govori jer se „samo šale“.	Mlađi ili manje iskusni igrač se više puta izostavlja iz prijateljskih utakmica jer saigrači žele da igraju samo sa „najboljim igračima“.
Igrač deli mem u WhatsApp grupi tima u kojoj ismeva nacionalnost drugog igrača. Nekoliko saigrača reaguje smejući se emodžijima, dok drugi ćute.	Pre važne utakmice, trener odlučuje da ne uključi devojčice u određene vežbe jer „dečacima je potrebna jača konkurencija“.	Novi igrač se pridružio klubu nakon što se preselio iz druge zemlje. Saigrači izbegavaju da mu dodaju loptu i retko ga uključuju u razgovore tokom pauza.
Roditelji koji gledaju utakmicu mladih igrača viču komentare poput: „Fudbal nije za devojčice!“ „Prestani da plačeš i igray kao muškarac!“ Mladi igrači počinju da ponavljaju slične komentare tokom treninga.	Trener se smeje homofobičnim komentarima	Nakon što je promašio važan penal, igrač dobija uvredljive komentare i podsmehujuće poruke na društvenim mrežama od kolega iz razreda i drugih igrača.
Igrač se stalno zove nadimkom koji je povezan sa njegovom veličinom ili izgledom. Neki saigrači misle da je to smešno, dok igrač postaje tiši i manje angažovan tokom treninga.	Tokom timskih aktivnosti, saigrači prestaju da pozivaju igrača sa invaliditetom u grupne vežbe jer veruju da „to usporava tim“.	Igrač više puta koristi homofobne fraze tokom utakmica. Kada drugi saigrač prigovori, ostali odgovaraju: • „Opusti se, to je samo razgovor u svlačionici.“
Igrač je isključen zbog invaliditeta ili etničke pripadnosti	Tokom mešovitih treninga, dečacima se stalno daju vodeće uloge, dok se od devojčica traži da organizuju opremu ili stoje po strani tokom taktičkih vežbi.	Uvredljivi memovi se dele u timskoj WhatsApp grupi
Igrač se muči da u potpunosti razume lokalni jezik. Saigrači postaju nestrpljivi i prestaju da ih uključuju u taktičke diskusije ili društvene aktivnosti.	Trener javno ponižava igrača zbog grešaka koje je napravio tokom treninga. Saigrači se osećaju neprijatno, ali niko ništa ne govori posle.	Igrač traži kratku pauzu tokom treninga iz verskih razloga. Neki saigrači se žale da igrač dobija „poseban tretman“.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Naziv sesije: Više od igre

Tema: Razumevanje uticaja govora mržnje, diskriminacije i isključivanja na pojedince, timsku koheziju i sportski učinak

Vreme: 60 minuta

Pregled: Ova radionica pomaže učesnicima da istraže kako govor mržnje, isključivanje, vršnjačko nasilje i diskriminatorno ponašanje utiču ne samo na pojedince, već i na funkcionisanje i atmosferu u timovima. Kroz interaktivne refleksije, timske vežbe i sportcke simulacije, učesnici proučavaju emocionalne, psihološke i socijalne posledice negativnog ponašanja u sportskom okruženju. Sesija naglašava da okruženja zasnovana na poštovanju i inkluziji nisu samo etička i bezbednija, već doprinose jačem timskom radu, poverenju, motivaciji i učinku.

Ciljevi sesije:

- Razumeti emocionalni i psihološki uticaj diskriminacije i isključivanja.
- Istražiti kako negativno ponašanje utiče na učešće, motivaciju i samopouzdanje.
- Sagledati uticaj toksičnog ponašanja na timsku koheziju i rezultate.
- Ojačati empatiju i emocionalnu svesnost među učesnicima.

Veličina grupe: 12–30 učesnika

Materijal: Flipčart papir, markeri, samolepljive ceduljice, odštampane kartice sa ulogama/scenarijima, A4 papiri, olovke, selotejp, opciona sportska oprema (lopte, kupe).

Priprema: Fasilitatori treba da pripreme realistične sportske scenarije koji uključuju isključivanje, diskriminaciju ili toksično ponašanje u timu i obezbede dovoljno prostora za pokretne aktivnosti i grupni rad. Treba da budu spremni da vode emocionalne razgovore na podržavajući i pun poštovanja način. Fasilitatori treba da se unapred upoznaju sa osnovnim konceptima mentalnog blagostanja, inkluzije i grupne dinamike u sportu.

Instructions

Uvodna aktivnost: „Izolovani igrač“ (10 minuta)

Učesnici stoje u krugu i slobodno dobacuju loptu jedni drugima. Posle kratkog vremena, fasilitator tajno uputi grupu (bez znanja jednog učesnika) da postepeno prestane da dobacuje loptu toj osobi. Nakon 2–3 minuta aktivnost se zaustavlja.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Fasilitator postavlja pitanja:

- Kako se osećala osoba koja je bila isključena?
- Kako se osećala grupa?
- Šta se promenilo u atmosferi?
- Da li je tim igrao bolje ili lošije?

Fasilitator objašnjava da isključivanje u sportu nije uvek glasno ili očigledno – ponekad se dešava suptilno, kroz ignorisanje, podsmeš ili izolaciju.

Mini izlaganje: Skrивene posledice diskriminacije (10 minuta)

Fasilitator ukratko predstavlja kako diskriminacija i govor mržnje mogu da utiču na:

- Pojedince: samopouzdanje, motivaciju, osećaj pripadnosti, mentalno blagostanje i spremnost da nastave da učestvuju u sportu.
- Timove: komunikaciju, poverenje, saradnju, učinak i atmosferu u timu.

Fasilitator treba da istakne da toksično okruženje često smanjuje učešće i povećava konflikte.

Rad u malim grupama: „Unutar svlačionice“ (30 minuta)

Učesnici se dele u manje grupe. Svaka grupa dobija scenario koji opisuje problematičnu situaciju u timu. Primeri:

- Igrač se stalno ismeva zbog grešaka.
- Devojčice su isključene iz donošenja odluka tokom treninga.
- Igrač dobija uvredljive komentare na internetu nakon utakmice.
- Novajliju iz druge kulturne sredine saigrači ignorišu.
- Igrač krije emocije jer „pokazivanje slabosti nije prihvatljivo“.

Grupe treba da razgovaraju:

- Kako ova situacija može emocionalno da utiče na pojedinca?
- Kako može da utiče na tim?
- Koje dugoročne posledice mogu da se pojave?
- Šta bi saigrači/treneri mogli da urade drugačije?

Grupe zatim predstavljaju svoje zaključke ostatku grupe.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Debriefing i evaluacija

Fasilitator vodi refleksiju koristeći pitanja kao što su:

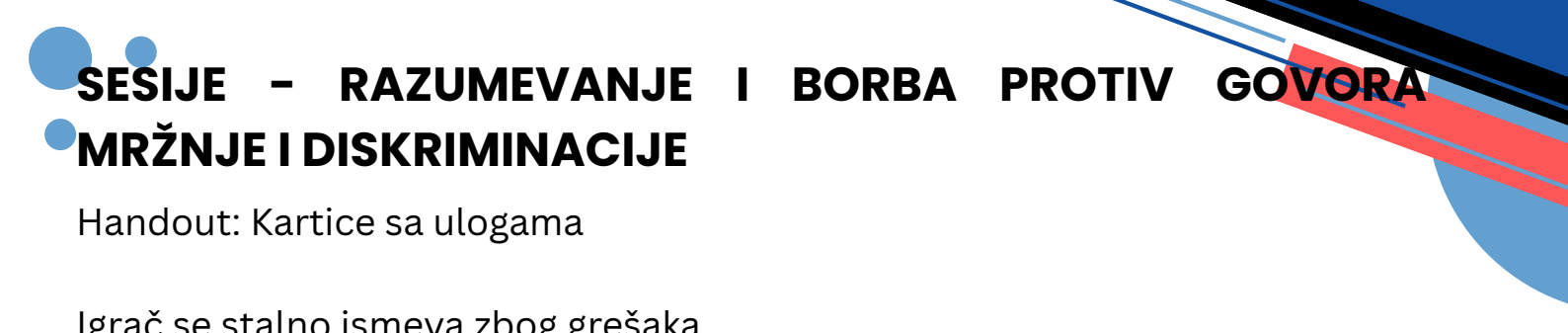
- Koja ti je vežba delovala najrealističnije?
- Kako isključivanje može da utiče na nekoga i van sporta?
- Zašto timovi zasnovani na poštovanju često imaju bolje rezultate?
- Kakvu ulogu treneri i lideri imaju u dobrobiti tima?
- Na koje upozoravajuće znakove bi timovi trebalo da obrate pažnju?

Fasilitator treba da obezbedi da učesnici sa sesije odu sa osećajem odgovornosti, empatije i verom da je pozitivna promena moguća.

Saveti za fasilitatora

Neke vežbe mogu da izazovu snažne emocionalne reakcije, posebno kod učesnika koji imaju lična iskustva isključivanja ili vršnjačkog nasilja. Važno je tokom cele sesije održavati podržavajuću atmosferu. Izbegavajte da tokom simulacija izdvajate učesnike na način koji može izazvati stvarnu nelagodu ili poniženje. Jasno objasnite da su simulacije alati za učenje, a ne lični napadi.

Podstaknite učesnike da povežu emocionalno blagostanje sa sportskim učinkom i učešćem. Ako je prikladno, podsetite učesnike da traženje podrške i razgovor o emocijama predstavljaju znak snage, a ne slabosti.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Handout: Kartice sa ulogama

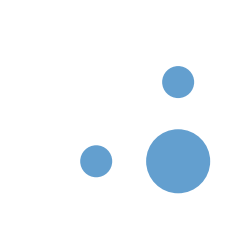
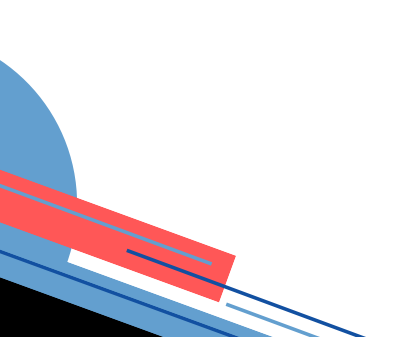
Igrač se stalno ismeva zbog grešaka.

Devojčice su isključene iz donošenja odluka tokom treninga.

Igrač dobija uvredljive komentare na internetu nakon utakmice.

Novajliju iz druge kulturne sredine saigrači ignorišu.

Igrač krije emocije jer „pokazivanje slabosti nije prihvatljivo“.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Naziv sesije: Postajemo aktivni posmatrači

Tema: Intervencije posmatrača i reagovanje na govor mržnje i diskriminaciju u sportu

Vreme: 70 minuta

Pregled: Ova radionica je fokusirana na osnaživanje učesnika da bezbedno i samouvereno reaguju kada prisustvuju diskriminaciji, vršnjačkom nasilju ili govoru mržnje u sportskom okruženju. Učesnici vežbaju tehnike intervencije kroz igranje uloga, timski rad i aktivnosti rešavanja problema, uz poruku da svako ima ulogu u stvaranju inkluzivnog i punog poštovanja sportskog okruženja.

Ciljevi sesije:

- Razumeti ulogu posmatrača u sprečavanju diskriminacije.
- Uvesti praktične tehnike intervencije.
- Izgraditi samopouzdanje za bezbedno reagovanje na štetno ponašanje.
- Ojačati solidarnost i vršnjačku podršku u timovima.

Veličina grupe: 10–25 učesnika

Materijal: odštampane kartice za igranje uloga (Handout 1), flipčart papir, markeri, selotejp, olovke, opciono pištaljka ili sportski rekviziti.

Priprema: Fasilitatori treba da pripreme situacije za igranje uloga povezane sa sportom na lokalnom nivou, da odštampanu kartice sa tehnikama intervencije i obezbede dovoljno prostora za aktivnosti igranja uloga. Potrebno je da fasilitatori unapred prouče tehnike smirivanja konflikta (de-eskalacije) i pripreme primere prilagođene uzrastu i iskustvu učesnika.

Instrukcije

Energizer: „Zamrznuti kadar“ (Freeze Frame) (5 minuta)

Učesnici se slobodno kreću po prostoriji dok svira muzika. Kada muzika prestane, fasilitator izgovara situacije, na primer:

- „Igrača ismevaju na internetu.“
- „Neko je isključen sa treninga.“
- „Tokom treninga se ispriča seksistička šala.“

U tom trenutku učesnici prave „zamrznutu“ figuru telom koja prikazuje njihovu spontanu reakciju na opisanu situaciju.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Učesnici prave „zamrznute“ figure telom koje prikazuju različite reakcije. Fasilitatori treba ukratko da prokomentarišu:

- Koje reakcije ste videli?
- Ko je reagovao?
- Ko je ostao tih?

Moć posmatrača (45 minuta)

Fasilitatori treba da uvedu pojam posmatrača – osobe koja prisustvuje štetnom ponašanju, diskriminaciji, govoru mržnje, vršnjačkom nasilju ili isključivanju, ali nije direktno uključena ni kao počinilac ni kao meta. Učesnici treba da razumeju da posmatrači imaju ključnu ulogu u oblikovanju timske kulture i da njihove reakcije mogu da pogoršaju, održe ili poboljšaju situaciju.

Posmatrači mogu:

- Da eskaliraju situaciju – posmatrač može doprineti šteti tako što se smeje uvredljivim šalama; deli štetan sadržaj onlajn; ohrabruje negativno ponašanje; pridružuje se zadirkivanju ili isključivanju; i/ili podržava diskriminatorne komentare.

Primer: Tokom treninga jedan igrač ismeva akcenat saigrača. Nekoliko saigrača se nasmeje, zbog čega se igrač koji je meta oseća još izolovanije. Ključna poruka: Čak i pasivno ohrabrivanje može da učini da štetno ponašanje izgleda prihvatljivo i da pojača njegov uticaj.

- Da ignorišu situaciju – posmatrač može da odluči da uopšte ne reaguje jer mu je neprijatno, plaši se da i sam ne postane meta, veruje da „nije njegova stvar“ i/ili pretpostavlja da će neko drugi intervenisati.

Primer: Igrač se više puta isključuje iz timskih aktivnosti, ali saigrači ćute i nastavljaju kao da se ništa ne dešava. Ključna poruka: Ćutanje može nenamerno da pošalje poruku da je štetno ponašanje prihvatljivo i da ostavi pogođenu osobu bez podrške.

- Da pomognu da se situacija zaustavi – posmatrač može da preduzme pozitivnu akciju kako bi podržao druge i podstakao okruženje zasnovano na poštovanju. Intervencija ne mora uvek da znači direktno suočavanje sa nekim. Mali postupci mogu da naprave veliku razliku. Ključna poruka: Svako ima moć da doprinese bezbednijem i inkluzivnijem sportskom okruženju.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Fasilitatori treba da predstave praktične tehnike koje učesnici mogu da primene u zavisnosti od situacije, nivoa samopouzdanja i bezbednosnih okolnosti:

- **Distrakcija** – preusmeravanje pažnje sa štetnog ponašanja bez direktnog suočavanja sa osobom koja ga izaziva. Primeri: promena teme; poziv osobi koja je meta da učestvuje u drugoj aktivnosti; usmeravanje fokusa grupe na nešto drugo; stvaranje kratkog prekida. Sportski primer: Tokom treninga grupa počne da ismeva saigrača. Drugi igrač ga brzo poziva da pomogne pri vežbi, skrećući pažnju sa zadirkivanja.
- **Podrška žrtvi** – pokazati osobi koja je bila meta da nije sama. Primeri: sesti pored nje; razgovarati sa njom posle incidenta; pružiti ohrabrenje; uključiti je u aktivnosti; pitati kako se oseća. Sportski primer: Nakon uvredljivih komentara u timskom grupnom četetu, saigrač privatno pošalje poruku pogođenom igraču i ponudi podršku.
- **Mirno progovoriti** – na ponašanje se ukazuje sa poštovanjem, ali odlučno. Primeri: „Taj komentar nije u redu.“; „Hajde da ostanemo korektni.“; „Ne mislim da je to smešno.“; „Možemo li da prestanemo sa tim šalama?“. Sportski primer: Tokom treninga igrač mirno reaguje na seksistički komentar i podseća tim da svako zaslužuje poštovanje.
- **Traženje pomoći** – potražiti podršku od osobe koja ima odgovornost ili autoritet, poput trenera, kapitena, sudije, omladinskog radnika, klupskog službenika za zaštitu dece i sl. Sportski primer: Igrač prijavljuje ponavljane diskriminatorne komentare treneru kada nema osećaj da može direktno da interveniše.
- **Prijavljivanje ponašanja** – kada je štetno ponašanje ozbiljno ili se ponavlja, prijavljivanje može biti neophodno. Ovo može da uključuje obaveštavanje rukovodstva kluba, korišćenje formalnih procedura, prijavu onlajn zlostavljanja preko društvenih mreža i/ili dokumentovanje incidenta kada je to prikladno. Sportski primer: Ponavljani rasistički komentari tokom utakmica prijavljuju se klupskim zvaničnicima i organizatorima takmičenja.
- **Provera nakon incidenta** – podrška nakon situacije može biti jednako važna kao intervencija u trenutku kada se ona dešava. Primeri: pitati kako se osoba oseća; slušati bez osuđivanja; ohrabriti je da potraži dodatnu podršku ako je potrebna; nastaviti da je uključujete u aktivnosti tima. Sportski primer: Posle incidenta isključivanja, saigrači se naknadno raspituju kako se pogođeni igrač oseća i postaraju se da se tokom budućih aktivnosti oseća dobrodošlo.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Posle ovih objašnjenja učesnike treba podeliti u grupe od po 4–5 osoba. Svaka grupa treba da dobije scenario iz sportskog okruženja koji uključuje diskriminaciju ili isključivanje (Handout 1). Grupe treba da pripreme kratke igrane scene koje prikazuju:

- Štetan događaj/situaciju
- Neefikasnu reakciju
- Pozitivnu intervenciju posmatrača (bystander-a)

Nakon svake uloge, svi učesnici treba da razgovaraju o tome šta je dobro funkcionisalo, šta bi moglo da se poboljša i da li je intervencija bila bezbedna i puna poštovanja.

Izgradnja „kutije alata posmatrača“ (10 minuta)

Učesnici treba da osmisle (brainstorming) praktične rečenice i postupke koje mogu da koriste u realnim situacijama. Primeri:

- „To nije u redu.“
- „Hajde da ostanemo korektni.“
- „Jesi li dobro?“
- „Treneru, možemo li da razgovaramo?“
- „Ta šala može nekoga da povredi.“

Ideje se prikupljaju na flipčart papir kako bi se napravila zajednička „kutija alata“.

Debriefing i evaluacija

Fasilitatori mogu da koriste pitanja kao što su:

- Zašto ljudi ponekad ostanu tihi?
- Šta čini intervenciju teškom?
- Koje tehnike intervencije su delovale realistično?
- Kako timovi mogu da podrže pozitivno ponašanje?
- Kako se onlajn mržnja može rešavati drugačije nego situacije licem u lice?

Saveti za fasilitatora:

Podsetite učesnike da intervencija uvek treba da ima bezbednost kao prioritet. Podstaknite više mogućih rešenja, umesto traženja jedne „savršene“ reakcije. Neki učesnici se mogu plašiti društvenih posledica progovaranja; priznajte te brige, ali zajedno istražite realistične strategije. Izbegavajte da vršite pritisak na učesnike da učestvuju u igranju uloga ako se osećaju nelagodno. Ukoliko je prikladno, povežite diskusije sa mehanizmima prijavljivanja koji postoje u klubovima, školama ili organizacijama.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Handout 1 – Role play cards

Kartica za igranje uloga 1 – „To je samo šala“ Tokom treninga, igračica više puta pravi seksističke šale o ženskom fudbalu. Nekoliko saigračica se smeje. Jedna igračica izgleda neprijatno, ali ništa ne govori.	Kartica za igranje uloga 2 – Ignorisani saigrač Novi igrač se nedavno pridružio timu. Tokom vežbi, saigrači retko dodaju loptu njemu i isključuju ga iz razgovora tokom pauza.	Kartica za igranje uloga 3 – Roditelji pored terena Tokom utakmice mladih, roditelj viče: „Prestanite da se igrate kao devojčice!“ Nekoliko dece čuje komentar i počinje da ga ponavlja.
Kartica za igranje uloga 4 – WhatsApp grupa Tima Igrač deli uvredljiv mem usmeren na nacionalnost drugog igrača. Neki saigrači reaguju smejući se emodžijima, dok drugi ćute.	Kartica za igranje uloga 5 – Trenerov favorit Trener stalno daje više prilika određenim igračima, dok ignoriše druge. Neki igrači počinju da se rugaju onima kojima se poklanja manje pažnje.	Kartica za igranje uloga 6 – „Ne dodaj joj“ Tokom mešovite fudbalske sesije, neki dečaci namerno izbegavaju da dodaju loptu devojčici, tvrdeći: „Ona nije dovoljno dobra.“
Kartica za igranje uloga 7 – Glasina u svlačionici Širi se glasina o saigraču. Igrači počinju da isključuju tu osobu iz razgovora i društvenih aktivnosti.	Kartica za igru uloga 8 – Zloupotreba na mreži nakon meča Nakon što napravi grešku tokom meča, igrač dobija uvredljive poruke na društvenim mrežama od drugih igrača i navijača.	Kartica za igranje uloga 9 – Ismevanje akcenta Igrač koji se nedavno preselio u zemlju ima problema sa lokalnim jezikom. Saigrači imitiraju njihov akcenat i smeju se kad god progovore.
Igrač sa invaliditetom želi da učestvuje u treningu. Neki saigrači se žale da će prilagođavanje aktivnosti usporiti sve..	Kartica za igranje uloga 11 – Čutljivi kapetan Kapetan tima je svedok diskriminatornih komentara, ali odlučuje da ne interveniše jer ne želi da uznemiri saigrače.	Kartica za igranje uloga 12 – Isključivanje kroz izbor tima Prilikom izbora timova za trening igru, isti igrač se uvek bira poslednji, a saigrači se otvoreno žale kada se nađu u njihovom timu.
Kartica za igru uloga 13 – Religijska razlika Igrač traži kratku pauzu kako bi primenio verski obred. Saigrači počinju da se šale i dovode u pitanje njihovu posvećenost timu.	Kartica za igru uloga 14 – Sramota zbog telesnog izgleda Igraču se često daju nadimci zbog težine ili fizičkog izgleda. Komentari se predstavljaju kao „prijateljsko zadirkivanje“.	Kartica za igranje uloga 15 – Incident sa sudijom Tokom utakmice, igrači više puta vređaju sudiju koristeći uvredljiv jezik. Nekoliko saigrača se oseća neprijatno, ali ne reaguje.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Naziv sesije: Kodeks ponašanja – kako ga razviti?

Tema: Razvijanje timskog kodeksa ponašanja za inkluziju, poštovanje i bezbedno učešće u sportu

Vreme: 120 minuta

Pregled: Ova radionica podržava učesnike u kreiranju zajedničkog kodeksa ponašanja koji promoviše poštovanje, inkluziju, fer-plej i nultu toleranciju za govor mržnje i diskriminaciju u sportskom okruženju. Kroz zajedničke vežbe, diskusije i praktične aktivnosti izrade, učesnici razmišljaju o vrednostima koje žele da njihov tim, klub ili organizacija predstavlja i prevode te vrednosti u jasne standarde ponašanja i obaveze. Sesija naglašava vlasništvo, odgovornost i kolektivnu odgovornost za stvaranje bezbednih i inkluzivnih sportskih prostora.

Ciljevi sesije:

- Razumeti svrhu i značaj Kodeksa ponašanja u sportu
- Identifikovati ponašanja koja doprinose bezbednom, poštovanom i inkluzivnom okruženju
- Podstaći zajedničku odgovornost za timsku kulturu
- Razviti praktična pravila i obaveze protiv diskriminacije i govora mržnje

Veličina grupe: 12–30 učesnika

Materijal: flipčart papir, markeri, lepljive beleške, odštampani primeri Kodeksa ponašanja (opciono), A4 papir, olovke, traka, laptop/projektor (opciono)

Priprema: Facilitatori treba da pripreme primere Kodeksa ponašanja iz sportskih klubova, omladinskih organizacija ili škola. Trebalo bi da pripreme vodeća pitanja za grupne diskusije i organizuju radne prostore za male grupe. Trebalo bi da stvore podržavajuću atmosferu u kojoj se svi učesnici osećaju prijatno doprinoseći idejama. Facilitatori bi takođe trebalo da pregledaju ključne principe zaštite i inkluzije koji bi trebalo da se odraze u konačnom Kodeksu ponašanja.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Nakon diskusija, učesnici dele ključne reči sa grupom. Fasilitator ih zapisuje na flipčart. Česte teme mogu biti:

- Poštovanje
- Podrška
- Jednakost
- Pravednost
- Komunikacija
- Bezbednost
- Inkluzija
- Timski rad

Šta je Kodeks ponašanja? (10 minuta)

Fasilitatori treba da objasne da je Kodeks ponašanja zajednički dogovor o prihvatljivom ponašanju. On štiti učesnike i stvara jasna očekivanja. Pomaže da se spreče diskriminacija, vršnjačko nasilje, isključivanje i zloupotrebe. Treba da važi podjednako za sve (igrače, trenere, volontere, osoblje, roditelje). Fasilitator ukratko predstavlja primere uobičajenih delova:

- Poštovana komunikacija
- Obaveze u vezi sa nediskriminacijom
- Ponašanje na internetu
- Procedure prijavljivanja
- Posledice štetnog ponašanja
- Principi inkluzije i učešća

Grupna vežba: „Šta treba da bude u našem Kodeksu?“ (30 minuta)

Fasilitatori treba da podele učesnike u manje grupe. Svaka grupa dobija zadatak da radi na jednoj tematskoj oblasti, kao što su:

- Poštovana komunikacija
- Društvene mreže i ponašanje na internetu
- Inkluzija i jednako učešće
- Odgovornosti tima
- Reagovanje na govor mržnje i diskriminaciju
- Rešavanje konflikata

Grupe treba da diskutuju: Koje pozitivno ponašanje treba podsticati? Koje ponašanje ne treba prihvatati? Koje akcije treba preduzeti ako se pravila prekrše? Svaka grupa treba da napiše 5–7 predloženih pravila ili obaveza.

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Izrada Kodeksa ponašanja (30 minuta)

Grupe predstavljaju svoje ideje. Fasilitatori treba da pomognu da se sve objedini u jedan zajednički Kodeks ponašanja. Učesnici mogu da diskutuju: Koja su pravila najvažnija? Da li su pravila jasna i realistična? Da li ih svi razumeju? Da li su posledice i procedure prijavljivanja pravedne?

Finalni Kodeks ponašanja treba da sadrži:

- *Zajedničke vrednosti*
- *Očekivana ponašanja*
- *Neprihvatljiva ponašanja*
- *Mehanizme prijavljivanja i podrške*
- *Posvećenost inkluziji i poštovanju*

Nakon što je Kodeks završen, učesnici treba da stanu u krug oko gotovog dokumenta. Svaki učesnik izgovara jednu vrednost koju želi da zaštiti u svom timu/zajednici, a zatim svi učesnici simbolično potpisuju Kodeks ponašanja na posteru ili velikom papiru.

Debrifing i evaluacija

Fasilitatori vode diskusiju koristeći pitanja kao što su:

- *Koji ti je deo Kodeksa najvažniji?*
- *Koji izazovi mogu da se pojave pri primeni ovih pravila?*
- *Kako možemo da podstaknemo druge da poštuju Kodeks?*
- *Zašto je važno da svi učestvuju u kreiranju Kodeksa?*
- *Koja pravila je bilo najlakše, a koja najteže usaglasiti?*
- *Kako Kodeks ponašanja može da poboljša atmosferu u timu?*
- *Šta se dešava ako pravila postoje samo „na papiru“?*
- *Kako treneri i vođe timova mogu da budu uzor pozitivnog ponašanja?*

SESIJE – RAZUMEVANJE I BORBA PROTIV GOVORA MRŽNJE I DISKRIMINACIJE

Saveti za fasilitatora

Podstaknite učesnike da formulišu pravila koja su realistična i razumljiva, a ne previše formalna. Vodite računa da se čuju svi glasovi, posebno tiši učesnici. Izbegavajte da jedan učesnik ili podgrupa preuzmu dominaciju u donošenju odluka. Podsetite učesnike da Kodeks ponašanja ne treba da se fokusira samo na kazne, već i na prevenciju i stvaranje pozitivne kulture.

Ohrabrite korišćenje konkretnih formulacija (npr. „Slušamo sa poštovanjem“ umesto „Budite fini“). Ako je moguće, pretvorite finalni Kodeks u vizuelni poster ili digitalnu verziju koju učesnici kasnije mogu da koriste u svojim klubovima ili organizacijama. Naglasite da su Kodeksi ponašanja „živi“ dokumenti koje je moguće povremeno preispitivati i unapređivati.

Primeri Kodeksa ponašanja:

Livingston FC

Ashton FC

Irish Football Association

Sport Ireland

SESIJE – TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Naziv sesije: Nevidljivi mozaik inkluzije

Tema: Ova sesija je usmerena na razvijanje poverenja, empatije i interkulturnog dijaloga kroz proslavljanje različitosti u kulturnim pozadinama, sposobnostima i socio-ekonomskim razlikama, kako bi se timska kohezija ojačala zajedničkim vrednostima.

Vreme: 60–90 minuta

Pregled: Ova radionica koristi koncept „Nevidljivog mozaika“ da pomogne mladim učesnicima da vizualizuju kako različite sposobnosti i pozadine zajedno stvaraju jači, življi tim. Učestvovanjem u fudbalskom izazovu koji uključuje različite uloge i ograničenja, učesnici istražuju vrednost inkluzivnog učešća i značaj zajedničkih vrednosti u grupnom okruženju. Sesija se zasniva na principima neformalnog obrazovanja, naglašavajući da svaka osoba daje jedinstven doprinos zajedničkom mozaiku. Uspeh se ne meri individualnom veštinom, već time koliko dobro tim podržava svakog člana, bez obzira na njegove specifične izazove ili snage.

Ciljevi sesije:

- Podsticati poverenje i međusobno poštovanje među učesnicima.
- Razvijati empatiju kroz iskustvo različitih uloga i izazova.
- Promovisati razumevanje različitosti, uključujući različite sposobnosti i kulturne pozadine.
- Ojačati timsku koheziju kroz kooperativne fudbalske izazove.

Veličina grupe: Sesija je osmišljena za 10 do 30 učesnika.

Materijali:

- Obojene bibe u najmanje četiri različite boje.
- Kartice sa tajnim ulogama i vizuelnim simbolima (za handout).
- Standardne fudbalske lopte i trening kupe.
- Veliki poster ili tabla za „Tabelu timskog rada“ (Teamwork Scoreboard).
- Flomasteri ili nalepnice za bodovanje.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Priprema

Fasilitator počinje postavljanjem terena za igru na manjoj površini, dimenzija približno 20x15 metara, koristeći trening kupe kako bi jasno označio granice terena. Zatim treba da rasporedi obojene bibe u dva/četiri različita seta, kako bi se timovi od četiri do šest igrača mogli lako prepoznati. Pre početka sesije, fasilitator mora da odštampa/napravi i iseče kartice sa tajnim ulogama koje se nalaze u delu „handout“, vodeći računa da svaka kartica sadrži naziv uloge. Takođe je važno da fasilitator unapred pročita i upozna se sa pričama o ferpleju u završnom delu materijala, kako bi ih mogao efektno ispričati tokom zatvaranja aktivnosti i time pojačao iskustvo „učenja kroz rad“.

Instructions

Aktivnost počinje tako što fasilitator okupi sve učesnike i ukratko objasni da će svaki igrač dobiti karticu sa tajnom ulogom koja sadrži posebno pravilo koje mora da poštuje tokom utakmice, a da to nikome ne otkriva. Fasilitator predstavi četiri moguće uloge i jasno naglasi da svaka uloga nosi jedinstven izazov koji utiče na funkcionisanje tima kao celine.

Zatim fasilitator deli učesnike u timove prema boji bibe kako bi na terenu formirao početni „mozaik“, pri čemu svaki tim ima otprilike pet ili šest igrača po strani radi veće uključenosti u igru. Kada su timovi formirani, fasilitator pojedinačno ili u malim grupama poziva igrače i diskretno im uruče kartice sa tajnim ulogama, uz instrukciju da svoju ulogu ne otkrivaju saigračima. Kod mlađih učesnika fasilitator može tiho da objasni ulogu koristeći simbole odštampane na karticama, kako bi osigurao da svi u potpunosti razumeju zadatak.

Kada je svako dete dobilo i razumelo svoju konkretnu ulogu, utakmica počinje. Igrači moraju strogo da poštuju pravila sa kartice u tišini, bez otkrivanja svojih ograničenja ili prednosti bilo kome. Fasilitator ostaje pored terena i posmatra kako učesnici međusobno sarađuju i kako se timska dinamika menja dok nailaze na igrače sa različitim „nevidljivim“ izazovima. Posebnu pažnju treba da obrati na to kako timovi pokušavaju da uključe igrače koji se muče sa svojom ulogom i kako uspevaju da održe koheziju uprkos različitim ograničenjima prisutnim na terenu.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Ovaj period posmatranja je ključan, jer omogućava fasilitatoru da uoči važne momente saradnje ili tenzije koje će kasnije istaći u diskusiji, a da pritom ne prekida prirodan tok igre. Nastala konfuzija i frustracija, pošto nedostatak komunikacije čini individualne izazove nevidljivim za saigrače, sami su po sebi deo procesa učenja.

Nakon otprilike 10 minuta, fasilitator prekida utakmicu i poziva svaki tim na „privatni sastanak“ (Private Huddle). Tokom ove strukturisane pauze učesnici se vode kroz proces otkrivanja svojih tajnih pravila saigračima, a svaka grupa dobija zadatak da zajednički osmisli konkretan „Plan inkluzije“ kako bi podržala jedinstveni izazov svakog člana tima.

Igra se potom nastavlja uz uvođenje „Pravila dodavanja“, po kome je gol važeći samo ako je svaki saigrač dotakao loptu tokom akcije. Ovo pravilo podstiče vidljivu promenu u komunikaciji i saradnji, jer igrači aktivno traže svoje „ograničene“ saigrače kako bi osigurali učešće cele grupe, dok fasilitator pažljivo prati ovu tranziciju, fokusirajući se na to kako se tim pomera od individualne borbe ka zajedničkom uspehu.

Debriefing i evaluacija

Okupite učesnike u završni krug. Postavite sledeća pitanja:

Kako je bilo igrati dok je tvoj izazov bio tajna?

Šta se promenilo u drugoj utakmici kada ste imali plan da pomažete jedni drugima?

Kako se vaš tim prilagodio da bi svi mogli da učestvuju?

Šta je za tebe bilo najteži deo igre?

Kako si pomogao/la saigraču koji je imao drugačiji izazov od tvog?

Zašto je važno podržavati saigrače koji imaju različite potrebe ili pozadine?

Šta si naučio/la o svojim saigračima što ranije nisi znao/la?

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Teamwork Scoreboard

Tabela timskog rada je vizuelni alat na kome timovi sami sebi dodeljuju poene na osnovu saradnje i inkluzije, a ne na osnovu postignutih golova. Na kraju sesije učesnici se okupljaju oko velikog postera ili table kako bi zajedno razmislili o tome kako su funkcionisali kao tim.

Saveti za fasilitatora

Fasilitatori treba pažljivo da obrate pažnju na emocionalno stanje učesnika, jer neke uloge mogu izazvati frustraciju ili osećaj isključenosti ako se tim ne prilagodi dovoljno brzo. Ako se čini da se neko dete ozbiljno muči, fasilitator može tiho da ga ohrabri ili da nakratko zaustavi igru kako bi sve podsetio na važnost toga da proveravaju kako se njihovi saigrači osećaju. Važno je održavati bezbedno i puno poštovanja okruženje u kome se učesnici osećaju dovoljno sigurno da istražuju nove izazove bez straha od osuđivanja.

Kada „nevidljive“ uloge izazovu tenziju ili sukob među učesnicima, fasilitator treba da iskoristi taj trenutak da otvori dijalog. Može da pita učesnike na koji način različite perspektive ili stilovi komunikacije zapravo mogu pomoći timu da reši „zagonetku“ igre. Na taj način se aktivnost povezuje sa interkulturnim dijalogom i pokazuje da je raznolikost prednost za uspeh tima.

Fasilitator je primarni uzor i treba da demonstrira istu empatiju i poštovanje koje očekuje od učesnika. Fokusiranjem na pristup „učenje kroz rad“, fasilitator omogućava učesnicima da prirodno, kroz igru, otkriju prednosti inkluzije. Cilj je da iskustvo doživljeno kroz igru samo pokrene razgovor u fazi debriefinga, umesto da se učesnicima drži predavanje.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Materijal za fasilitatore

Priča o tihom plejmekeru

Jednom je postojao igrač po imenu Mateo koji je došao u novi tim u kome su svi govorili drugačiji jezik. U našoj današnjoj igri Mateo je poput Tihog trkača. Pošto još nije mogao da priča sa saigračima, morao je da koristi oči i ruke da im pokaže kako i kuda se kreće. U početku su njegovi saigrači bili zbunjeni, ali ubrzo su naučili da pažljivo prate Mateove geste. Time što su obraćali više pažnje jedni na druge i gradili poverenje bez reči, tim je postao bolji u pronalaženju slobodnog prostora na terenu. Naučili su da čak i kada komuniciramo na različite načine, i dalje možemo da budemo savršeno usklađeni.

**

Priča o zlatnom dodavanju

U jednoj veoma poznatoj utakmici bila je napadačica po imenu Elena, najbrža igračica na terenu. Međutim, protivnički tim je bio veoma snažan i Elena je shvatila da ne može da pobedi sama. Odlučila je da se ponaša kao Ograničeni strelac: postavila je sebi pravilo da neće šutirati na gol dok ne uključi barem dvoje saigrača koji se nalaze na različitim pozicijama. Praveći ta dodatna dodavanja, povukla je defanzivce ka sebi i otvorila savršen prostor za ceo tim. To je svima pokazalo da pravi uspeh dolazi iz uključivanja svih u igru, posebno onih koji često ostanu neprimećeni. Kroz dijalog i saradnju, pretvorili su tešku utakmicu u zajedničku pobedu.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Handout

Silent runner: Ovaj igrač ne sme da govori i mora da koristi geste kako bi komunicirao sa saigračima.

One hand helper: Ovaj igrač mora celu vreme da drži jednu ruku iza leđa, čak i prilikom izvođenja auta.

Star guide: Ovaj igrač je jedini koji sme da daje verbalna uputstva timu.

Restricted shooter: Ovaj igrač može da postigne gol samo ako je prethodno dobio dodavanje od najmanje dvojice različitih saigrača.

Tabela rezultata timskog rada (Teamwork Scoreboard Table)

Boja tima	Komunikacija (1-5)	Napori za inkluziju (1-5)	Ostvarenje cilja (Da/Ne)
Crvena			
Plava			
Žuta			
Zelena			

Legend

★: Počinje da priča

★★: Ponekad pomaže

★★★: Jak timski rad

★★★★: Potpuno uključivanje

★★★★★: Šampioni inkluzije

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Naziv sesije: Uvezani dribleri

Tema: Ova sesija je usmerena na razvoj timskog rada i međusobnog poštovanja.

Vreme: 30–45 minuta

Pregled: Ova radionica koristi kretanje u parovima i kooperativni dribling kako bi mladim učesnicima omogućila da dožive koheziju kroz fizičku međuzavisnost. Time što se igrači „povezuju“ i dobijaju zajednički zadatak, aktivnost čini vrednosti koordinacije, strpljenja i međusobnog prilagođavanja odmah opipljivim.

Ciljevi sesije:

- Razviti fizičku koordinaciju i poverenje između partnera.
- Vežbati učenje kroz rad, uz neposrednu fizičku povratnu informaciju.
- Ojačati grupnu koheziju savladavanjem zajedničkog fizičkog ograničenja.
- Podstaci prepoznavanje pozitivnih osobina kod saigrača.

Veličina grupe: Sesija je osmišljena za 10 do 30 učesnika, podeljenih u parove.

Materijali:

- Standardne fudbalske lopte.
- Bibe koje se koriste kao „veze“ između partnera ili za označavanje parova.
- Trening kupe za obeležavanje startne i ciljne linije.

Priprema:

Fasilitator mora da obezbedi dovoljan broj biba koje će služiti kao spona između uparenih učesnika i dovoljan broj fudbalskih lopti tako da svaki par ima po jednu. Pre početka sesije, fasilitator treba da podeli učesnike u parove, po mogućstvu mešajući polove i nivoe sposobnosti, kako bi razbio tradicionalne stereotipe o učinku i podstakao inkluzivnu saradnju. Takođe je važno da se fasilitator unapred upozna sa tokom aktivnosti kako bi mogao glatko da vodi prelaze između faza i bio spreman da uvede završni krug kada svi parovi završe zadatak driblinga.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Instrukcije

Aktivnost počinje tako što fasilitator okupi sve učesnike i ukratko objasni da će raditi u parovima i da moraju ostati fizički povezani tokom celog izazova, bilo tako što drže bibu između sebe (svaki igrač drži jedan kraj) ili tako što se uhvate pod ruku za viši nivo težine. Fasilitator jasno kaže da cilj nije da par bude najbrži, već da zadatak završi dok je veza između partnera stalno očuvana.

Kada su pravila razjašnjena, svaki par dobija fudbalsku loptu i postavlja se na startnu liniju. Zadatak je da se lopta vodi (dribla) od starta do ciljne linije, bez ispuštanja bibe ili prekidanja veze rukama. Tokom ove faze fasilitator posmatra kako svaki par usaglašava tempo, smer i kontrolu lopte, obraćajući pažnju na to koji parovi teško pronalaze zajednički ritam, a koji se brzo prilagođavaju kretanju partnera.

Ako u bilo kom trenutku lopta ode predaleko ili se biba ispusti, par mora da se zaustavi i da uradi tri kooperativna dodavanja između sebe pre nego što nastavi trku. U svakom kooperativnom dodavanju oba igrača moraju da dotaknu loptu, čime se naglašava princip da napredak ne može da se dogodi ako oba partnera nisu aktivno uključena.

Debrifing i evaluacija

Okupiti učesnike u završni krug. Postaviti sledeća pitanja:

- Da li je bilo frustrirajuće biti „vezan“ za drugu osobu?
- Šta se dešavalo kada je jedna osoba išla brže od druge?
- Kako ste pronašli zajednički ritam sa svojim partnerom?
- Kako se ovo povezuje sa pravom utakmicom u kojoj moraš da prilagodiš brzinu i kretanje poziciji saigrača?
- Šta si naučio/la o svom partneru tokom aktivnosti?
- Kako si se osećao/la kada je u završnom krugu izrečena pozitivna osobina o tebi?

Saveti za fasilitatora

Fasilitator treba pažljivo da posmatra kako se u svakom paru raspoređuju napor i pažnja tokom faze driblinga, jer aktivnost vrlo brzo pokazuje koji učesnici imaju tendenciju da dominiraju, a koji da prate. Kada je jedan partner vidljivo taj koji „vuče“ bibu ili trči napred dok drugi zaostaje, fasilitator može diskretno da interveniše podsećanjem da biba nije povodac već zajednička veza, i da je tempo para uvek tempo partnera kome je potrebno više vremena. Ovakva intervencija pomera fokus sa individualnog učinka ka odnosnoj odgovornosti.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Važno je da fasilitator upravlja frustracijom, ali da pritom ne ukloni izazov. Kada par više puta ispusti marker (bibu) ili se raspravlja oko toga ko je kriv, fasilitator ne treba da reši problem umesto njih, već da ih pozove da zastanu, pogledaju jedno drugo i dogovore se o jednoj maloj promeni pre nego što ponovo pokušaju. Samo zaustavljanje je deo procesa učenja, jer uči učesnike da se saradnja gradi kroz ponovljene mikro-prilagodbe, a ne kroz jedan savršen pokušaj.

Tranzicija iz faze driblinga u završni krug je osetljiva i zasluži posebnu pažnju. Neki učesnici mogu da se osećaju izloženo kada se od njih traži da javno imenuju pozitivnu osobinu saigrača, posebno u grupama gde već postoje zadirkivanje ili hijerarhije. Fasilitator treba najpre da izmodeluje vežbu tako što će dodati loptu jednom učesniku i imenovati iskrenu pozitivnu osobinu, birajući nekoga ko bi inače mogao biti zanemaren. Time se postavlja ton i jasno se pokazuje da je vežba iskrena, a ne samo forma.

Fasilitator treba da obrati posebnu pažnju i na parove u kojima postoji vidljiva razlika u fizičkoj sigurnosti, gradi tela ili sportskom iskustvu. U takvim parovima sporiji ili manje samouvereni učesnik lako može da se oseti kao da koči onog drugog, što je suprotno poruci koju aktivnost želi da prenese. Kada fasilitator primeti takvu dinamiku, može tiho da preokrene perspektivu tako što će ukazati bržem partneru da je prilagođavanje tempa samo po sebi veština i da par uspeva upravo zato što su oboje spremni da se sretnu na sredini.

SESIJE - TIMSKI RAD, INKLUZIJA I INTERKULTURNI DIJALOG

Handout

Vodič za formiranje parova

- Mešajte polove kad god je to moguće, jer zajednički fizički zadaci između dečaka i devojčica dovode u pitanje neizrečene pretpostavke koje često oblikuju mešovite fudbalske kontekste.
- Izbegavajte uparivanje jakih igrača sa jakima, a slabijih sa slabijima. Samouveren igrač u paru sa manje iskusnim stvara najbolju obrazovnu dinamiku, sve dok razlika nije prevelika i ne izaziva preveliku frustraciju ni kod jedne strane.
- Kombinujte različite ličnosti. Uparite introvertnog učesnika sa ekstrovertnim, ili prirodnog lidera sa povučenijim pratiocem, tako da oboje moraju makar malo da izađu iz svoje uobičajene uloge.
- Izbegavajte uparivanje bliskih prijatelja, jer oni često upadaju u već uspostavljene obrasce ponašanja, ali takođe izbegavajte i uparivanje učesnika koji su u otvorenom sukobu, pošto ova aktivnost nije vežba medijacije.
- Kada ste u dilemi, izaberite raznolikost. Centralna poruka aktivnosti jeste da je saradnja uprkos razlikama upravo uslov kroz koji grupa zajedno postiže uspeh.

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Naziv sesije: Spremni za uživanje

Tema: „Kontrolna lista bezbednosti utakmice“

Vreme: 45 minuta

Pregled: Razviti alat koji će nama kao organizatorima pomoći da obezbedimo bezbedno, puno poštovanja i edukativno okruženje tokom dečijih fudbalskih utakmica, podstičući zajednički život, fer-plej i sveobuhvatnu zaštitu dečaka i devojčica.

Ciljevi sesije:

- Podizanje svesti među gledaocima i porodicama o stvaranju odgovarajućeg okruženja za uživanje u sportskoj aktivnosti.
- Podsticanje poštovanja među igračima, trenerima, sudijama i porodicama.
- Širenje protokola pre svakog takmičenja.

Veličina grupe: 15–20 osoba

Materijali:

Za sprovođenje ove sesije potrebna je prostorija odgovarajuće veličine za grupu od 15 do 20 osoba, dobro osvetljena i provetrena. Od materijala za obuku potrebni su:

- 1 ekran ili velika bela zidna površina (ukoliko se koristi računar za prezentaciju sadržaja obuke)
- Tabla ili pano sa velikim listovima papira za beleške koje učesnici jasno vide
- Učesnici treba da imaju svesku ili uređaj poput računara/tableta za pravljenje beležaka

Priprema:

Da bi se ova metodologija efikasno primenila, fasilitatori treba da prate sledeće korake:

Znati kako da komuniciramo je ključno za prenošenje svega što znamo trenerima. Pri komunikaciji treba imati na umu da se oko 70% poruke prima putem neverbalnog jezika, dok se preostalih 30% prenosi verbalnim putem. Entuzijizam fasilitatora/trenera biće presudan u motivisanju i inspirisanju učesnika. Fasilitatori treba mentalno da se pripreme za sesiju i pokušaju da pronađu reči i gestove koji će podstaći trenere da učestvuju i uživaju u aktivnosti.

Fasilitator/trener mora da zna na čemu želi da radi tokom sesije (ciljevi i sadržaji) i da to stavi na papir (priprema aktivnosti).

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Sadržaj 1: Aktivnost za predstavljanje učesnika (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Na ovoj sesiji predstavimo dokument „Kontrolna lista bezbednosti događaja“, alat koji ima za cilj da pomogne sportskim klubovima da stvore zdravo i prijateljsko okruženje za dečija takmičenja.

Primer skripte:

„...Zdravo svima, na današnjem sastanku predstavimo dokument „Kontrolna lista bezbednosti događaja“, alat koji ima za cilj da pomogne fudbalskim klubovima da stvore zdravo i prijateljsko okruženje za dečije utakmice...“

Saveti za fasilitatore:

Važno je da se fokusiramo na stvaranje opuštene atmosfere koja podstiče učesnike da pažljivo slušaju i da žele da učestvuju.

Sadržaj 2: Pregled kontrolne liste (25 minuta)

Uvodno objašnjenje: U ovom delu detaljno ćemo proći kroz ceo dokument, tačku po tačku, objašnjavajući njegov sadržaj i koristeći realne situacije koje se dešavaju tokom dečijih fudbalskih utakmica kao primere.

Saveti za fasilitatore:

Prezentovanje kontrolne liste za utakmicu na računaru pomoći će prisutnima da prate svaku tačku u detalje.

Sadržaj 3: Debriefing i evaluacija (10 minuta)

Uvodno objašnjenje: Nakon predstavljanja dokumenta/alata, fasilitator otvara sesiju pitanja i odgovora za učesnike. Ovo će omogućiti prisutnima da podele svoje mišljenje o predstavljenom materijalu i doprinesu svojim idejama.

Primer skripte:

„...Ovim završavamo dokument koji ima za cilj da nam pomogne da stvorimo prikladno i prijateljsko okruženje za omladinsku fudbalsku utakmicu. Imati ovu listu pomoći će nam da lakše kontrolišemo situaciju i ostvarimo naš cilj...“

„...Sada bismo voleli da podelite sve nedoumice ili pitanja koja imate u vezi sa predstavljenim sadržajem, a biće nam drago i da doprinesete vrednim informacijama zasnovanim na vašem iskustvu. Pažljivo vas slušamo!...“

Saveti za fasilitatore:

Važno je da se u ovom delu prenese iskreno interesovanje za razumevanje briga prisutnih, kao i da ih ohrabrimo da podele iskustva ili situacije sa grupom koje mogu da obogate diskusiju i doprinesu dodatnom znanju.

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Saveti za facilitatore:

Važno je u ovom trenutku pokazati iskreno interesovanje za razumevanje briga učesnika i ohrabriti ih da podele iskustva ili situacije sa grupom koje mogu dodati vrednost i znanje diskusiji.

Sadržaj 4: Završetak (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Aktivnost treba da završimo zahvalnošću svim učesnicima na njihovom trudu, slanjem pozitivne poruke o tome kako su obezbedili dobro okruženje za rad na sadržaju i ohrabrivanjem da nastave da rade na postizanju najboljeg okruženja kako bi dečaci i devojčice mogli da nastave da uživaju u fudbalu.

Primer scenarija:

„...Mnogo vam hvala, momci, na trudu. Odlično ste uradili posao. Nadam se da ste se lepo proveli. Lepo sam se proveo sa vama. Ohrabrujem vas da nastavite da budete uključeni u ovu lepu i korisnu aktivnost i da možete pomoći svojim igračima i njihovim porodicama da uživaju u fudbalu...”

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Protokol o bezbednosti i sprečavanju nasilja - kontrolna lista

Pre utakmice

Verifikacija	DA	NE
Protokol distribuiran timovima i porodicama		
Određeno lice odgovorno za zajednički život		
Tribine i određeni prostori za gledaoce		
Znakovi za ograničen pristup igralištu		
Izlazi za slučaj opasnosti slobodni		
Sudije i treneri su obavešteni o protokolu		
Komplet prve pomoći je dostupan i pristupačan		
Vidljivi brojevi telefona za hitne slučajeve		

Zapažanja

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Tokom utakmice

Verifikacija	DA	NE
Poštovana atmosfera na tribinama		
Nema uvreda ni pretnji		
Javnost ostaje u dozvoljenim područjima		
Nema invazije na igralištu		
Treneri održavaju prikladno ponašanje		
Sudija može da obavlja svoju funkciju bez zastrašivanja		
Nije otkriveno diskriminatorno ponašanje.		
Nema konzumiranja alkohola ili supstanci		
Na tribinama se ne koriste opasni predmeti ili pirotehnička sredstva.		

Zapažanja

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Posle utakmice

Verifikacija	DA	NE
Izveden je sportski pozdrav		
Uređen izlazak igrača i gledalaca		
Objekti pregledani bez oštećenja		
Dokumentovani incidenti		

Zapažanja

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

U slučaju incidenta

Verifikacija	DA	NE
Incident otkriven i registrovan		
Izvršena je hitna intervencija		
Deca zaštićena i držana podalje od sukoba		
Informisana osoba odgovorna za suživot		
Odgovarajuće upozorenje ili sankcija je primenjena		
Porodice su kontaktirane po potrebi		
Po potrebi su pozvane službe hitne pomoći ili vlasti.		

Zapažanja

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Naziv sesije: „Danas igramo svi“

Tema: „Dan utakmice – smernice ponašanja“

Vreme: 45 minuta

Pregled: Razviti alat koji pomaže nama kao organizatorima da obezbedimo bezbedno, puno poštovanja i edukativno okruženje tokom dečijih fudbalskih utakmica, podstičući zajednički život, fer-plej i sveobuhvatnu zaštitu dečaka i devojčica.

Ciljevi sesije:

- Podizanje svesti među gledaocima i porodicama o stvaranju odgovarajućeg okruženja za uživanje u sportskoj aktivnosti.
- Podsticanje poštovanja među igračima, trenerima, sudijama i porodicama.
- Širenje protokola pre svake utakmice/takmičenja.

Veličina grupe: 15–20 osoba

Materijali:

Za sprovođenje ove sesije potrebna je prostorija odgovarajuće veličine za grupu od 15 do 20 osoba, dobro osvetljena i provetrena. Što se tiče materijala za obuku, potrebni su:

1 ekran ili velika bela zidna površina (ako se koristi računar za prezentaciju sadržaja obuke),

tabla ili pano sa velikim listovima papira za beleške koje svi učesnici mogu jasno da vide,

učesnici treba da imaju svesku ili uređaj poput računara/tableta za pravljenje beležaka.

Priprema:

Da bi se ova metodologija efikasno primenila, fasilitatori treba da prate sledeće korake:

Znati kako da komuniciramo je ključno za prenošenje svega što znamo trenerima. Pri komunikaciji treba imati na umu da se oko 70% poruke prima putem neverbalnog jezika, dok se preostalih 30% prenosi verbalnim putem.

Entuzijazam fasilitatora/trenera biće presudan u motivisanju i inspirisanju učesnika. Fasilitatori treba mentalno da se pripreme za sesiju i pokušaju da pronađu reči i gestove koji će podstaći trenere da učestvuju i uživaju u aktivnosti.

Fasilitator/trener mora da zna na čemu želi da radi tokom sesije (ciljevi i sadržaji) i da to stavi na papir (priprema aktivnosti).

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Instrukcije

Sadržaj 1: Aktivnost za predstavljanje učesnika (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Na ovoj sesiji predstavimo dokument „Model komunikacije za protokol bezbednosti i zajedničkog života“, alat koji ima za cilj da pomogne sportskim klubovima da stvore zdravo i prijateljsko okruženje za dečija takmičenja.

Primer skripte:

„...Zdravo svima, na današnjem sastanku predstavimo dokument „Model komunikacije za protokol bezbednosti i zajedničkog života“, alat koji ima za cilj da pomogne fudbalskim klubovima da stvore zdravo i prijateljsko okruženje za dečije utakmice...“

Saveti za fasilitatore:

Važno je da se fokusiramo na stvaranje opuštenе atmosfere koja podstiče učesnike da pažljivo slušaju i da žele da učestvuju.

Sadržaj 2: Pregled smernica ponašanja (25 minuta)

Uvodno objašnjenje: U ovom delu detaljno ćemo proći kroz ceo dokument, tačku po tačku, objašnjavajući njegov sadržaj i koristeći realne situacije koje se dešavaju tokom dečijih fudbalskih utakmica kao primere.

Ovaj dokument može se podeliti u papirnom formatu, digitalno putem QR koda i/ili istaknuti za gledaoce u okviru sportskog objekta. Preporučuje se i da se dokument predstavi i podeli porodicama igrača klubova koji učestvuju u omladinskim takmičenjima.

Saveti za fasilitatore:

Prezentovanje „Smernica ponašanja za dan utakmice“ na računaru pomoći će prisutnima da prate svaku tačku u detalje.

Sadržaj 3: Debriefing i evaluacija (10 minuta)

Uvodno objašnjenje: Nakon predstavljanja dokumenta/alata, fasilitator otvara sesiju pitanja i odgovora za učesnike. Ovo će omogućiti prisutnima da podele svoje mišljenje o predstavljenom materijalu i doprinesu svojim idejama.

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Primer skripte:

„...Ovim završavamo dokument koji ima za cilj da nam pomogne da stvorimo prikladno i prijateljsko okruženje za omladinsku fudbalsku utakmicu. Ako su gledaoci i članovi porodica učesnika upoznati sa ovim pravilima komunikacije, to im može pomoći da zadrže odgovarajući stav i ponašanje tokom takmičenja...“

„...Sada bismo voleli da podelite sve nedoumice ili pitanja koja imate u vezi sa predstavljеним sadržajem, a biće nam drago i da doprinesete vrednim informacijama zasnovanim na sopstvenom iskustvu. Pažljivo vas slušamo!...“

Saveti za fasilitatore:

Važno je da se u ovom delu prenese iskreno interesovanje za razumevanje briga prisutnih, kao i da ih ohrabrimo da podele iskustva ili situacije sa grupom koje mogu da unaprede diskusiju i donesu dodatno znanje.

Sadržaj 4: Zatvaranje (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Aktivnost treba završiti zahvaljivanjem svim učesnicima na njihovom trudu, slanjem pozitivne poruke o tome kako su obezbedili dobro okruženje za rad na sadržaju, i ohrabrivanjem da nastave da rade na stvaranju najboljeg mogućeg okruženja kako bi dečaci i devojčice mogli da nastave da uživaju u fudbalu.

Primer skripte:

„...Hvala vam puno, ljudi, na vašem trudu. Sjajno ste odradili posao. Nadam se da vam je bilo lepo. Meni je bilo zaista lepo sa vama. Ohrabrujem vas da nastavite da budete uključeni u ovu prelepu i vrednu aktivnost i da pomognete svojim igračima i njihovim porodicama da uživaju u fudbalu...“

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Model komunikacije za protokol bezbednosti i zajedničkog života

Drage porodice, igrači, treneri i gledaoci,
u susret današnjoj dečijoj fudbalskoj utakmici, želimo da vas podsetimo na značaj održavanja bezbednog, punog poštovanja i edukativnog okruženja za svu decu koja učestvuju.

Glavni cilj ove sportske aktivnosti je da podstakne:

- učenje,
- zajednički život i saradnju,
- poštovanje,
- fer-plej,
- uživanje u sportu u zdravom okruženju.

Zbog toga vas obaveštavamo da će Protokol za bezbednost i prevenciju nasilja biti na snazi tokom celog dana i da važi za igrače, trenere, porodice, gledaoce i organizaciono osoblje.

Osnovna pravila ponašanja

Posebno molimo:

Igrače i trenere:

- da zadrže poštovanje prema saigračima, protivnicima i sudijama,
- da izbegavaju agresivno i nesportsko ponašanje,
- da podstiču pozitivno i edukativno okruženje.

Porodice i gledaoce:

- da navijaju na kulturni i pun poštovanja način,
- da izbegavaju uvrede, pretnje ili svađe,
- da se uzdrže od davanja tehničkih uputstava sa tribina,
- da poštuju odluke sudije,
- da ostanu u predviđenim zonama za gledaoce.

SEŠIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Pravila sportskog objekta

Zabranjeno je ulaziti na teren za igru.

Konzumacija alkohola ili ilegalnih supstanci je zabranjena.

Zabranjeno je unošenje opasnih predmeta ili pirotehnike u objekat.

Ulazi i hitni izlazi moraju uvek biti slobodni.

Molimo vas da vodite računa o prostoru i održavate objekat čistim.

Zaštita dece

Podsećamo da će svako ponašanje koje uključuje fizičko, verbalno, psihološko ili diskriminatorno nasilje biti tretirano politikom nulte tolerancije i može dovesti do:

- udaljavanja iz objekta,
- suspenzije učešća,
- prijave nadležnim organima, ukoliko je potrebno.

Zahvaljujemo se na saradnji svim porodicama i učesnicima u obezbeđivanju bezbednog, pozitivnog i sadržajnog sportskog dana za našu decu.

Srdačno,

Potpis: _____

Pozicija: _____

Klub / Organizacija: _____

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Naziv sesije: Zaustavi konflikt

Tema: „Vežbe za identifikaciju rizika“

Vreme: 60 minuta

Pregled: Naučiti da se prepoznaju ponašanja ili situacije koje mogu da izazovu nasilje ili osećaj nesigurnosti.

Ciljevi sesije:

- Podizanje svesti među gledaocima i porodicama o važnosti stvaranja odgovarajućeg okruženja za uživanje u sportskoj aktivnosti.
- Podsticanje poštovanja među igračima, trenerima, sudijama i porodicama.
- Pružanje odgovora organizatorima i članovima fudbalskih klubova o tome kako da se nose sa konfliktnim situacijama tokom utakmica.

Veličina grupe: 15–20 osoba

Materijali:

Da bi se ova sesija realizovala, potrebna je prostorija odgovarajuće veličine za grupu od 15 do 20 osoba, dobro osvetljena i provetrena. Od materijala za obuku potrebni su sledeći:

- Tabla ili pano sa velikim listovima papira za vođenje beležaka koje učesnici obuke mogu jasno da vide.
- Učesnici treba da imaju svesku ili uređaj kao što je računar/tablet za pravljenje beležaka.

Priprema:

Da bi se metodologija efikasno sprovela, fasilitatori treba da prate sledeće korake u pripremi:

- Znati kako da se komunicira je ključno za prenošenje svega što znamo trenerima. U komunikaciji treba imati na umu da se oko 70% poruke prima putem neverbalnog jezika, dok se preostalih 30% prenosi verbalno.
- Entuzijizam fasilitatora/trenera biće presudan za motivisanje i inspirisanje učesnika. Fasilitatori treba mentalno da se pripreme za sesiju i pokušaju da pronađu reči i gestove koji će podstaći trenere da učestvuju i uživaju u aktivnosti.
- Fasilitator/trener mora da zna na čemu želi da radi tokom sesije (ciljevi i sadržaji) i da ih stavi na papir (priprema aktivnosti).

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Sadržaj 1: Aktivnost za predstavljanje učesnika (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Cilj ove sesije je da organizatorima i članovima fudbalskih klubova pružimo znanja i odgovore za suočavanje sa konfliktnim situacijama tokom utakmica.

Saveti za fasilitatore:

Važno je da se fokusiramo na stvaranje opušteno atmosfere koja podstiče učesnike da pažljivo slušaju i da žele da učestvuju.

Sadržaj 2: Vežba 1: Posmatranje rizičnih situacija (10 minuta)

Uvodno objašnjenje: Prva vežba će nam pomoći da identifikujemo različite situacije koje mogu da se pojave na omladinskoj utakmici. Pričaćemo o mogućim posledicama tih događaja i videćemo koje akcije možemo da preduzmemo da bismo ih sprečili.

Ovom vežbom naučićemo da prepoznamo ponašanja ili situacije koje mogu da stvore nasilje ili nesigurnost.

Predstavićemo situacije koje se mogu dogoditi tokom dečje fudbalske utakmice i zamoliti učesnike da identifikuju:

- Uočeni rizik.
- Moguću posledicu.
- Preventivnu akciju.

Primeri:

- Situacija 1: Otac viče uvrede na sudiju.
- Rizik: Eskalacija nasilja.
- Preventivna akcija: Hitno upozorenje.
- Situacija 2: Gledaoci su veoma blizu linije igrališta.
- Rizik: Utrčavanje na teren.
- Preventivna akcija: Obeležavanje i ograničavanje prostora.
- Situacija 3: Svađa između porodica.
- Rizik: Verbalna ili fizička agresija.
- Preventivna akcija: Razdvajanje i posredovanje (mediacija).

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

·Situacija 4: Hitni izlaz zaključan.

Rizik: Rizik pri evakuaciji.

Preventivna akcija: Obezbediti slobodan pristup (otključati izlaz).

Saveti za fasilitatore:

Podstaknimo učesnike da učestvuju u dinamici tako što će davati svoja mišljenja na osnovu sopstvenog iskustva.

Sadržaj 3: Vežba 2: Semafor rizika (10 minuta)

Uvodno objašnjenje: Ovom vežbom želimo da klasifikujemo različite incidente koji se mogu dogoditi na omladinskom sportskom događaju, kako bismo lakše odredili koje akcije treba preduzeti i koje posledice primeniti na one koji krše pravila.

Saveti za fasilitatore:

Učesnicima dajemo kartice u boji kako bi „klasifikovali“ različite primere incidenata o kojima ćemo razgovarati. Na kraju procesa klasifikacije, procenjujemo moguće posledice opisanih situacija.

ZELENO = NIZAK RIZIK: Situacije koje se mogu brzo staviti pod kontrolu.

ŽUTO = UMEREN RIZIK: Može da eskalira ako se ne zaustavi.

CRVENO = OZBILJAN RIZIK: Zahteva hitnu, neposrednu reakciju.

Primeri:

Situacija 1: Pojedinačan protest jednog gledaoca.

Nivo: Zeleno.

Situacija 2: Ponavljane uvrede sa tribina.

Nivo: Žuto.

Situacija 3: Pretnje između odraslih.

Nivo: Crveno.

Situacija 4: Fizička tuča.

Nivo: Crveno.

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Sadržaj 4: Vežba 3: Igranje uloga (15 minuta)

Uvodno objašnjenje: U ovom delu treninga želimo da radimo sa situacijama koje su što realističnije, pa ćemo preuzeti različite uloge ljudi koji mogu biti uključeni u incident. Cilj vežbe je da uvežbamo odgovarajuće reakcije na konfliktne situacije.

Primeri situacija:

Situacija 1: Član porodice vređa sudiju.

Situacija 2: Trener viče na maloletnog igrača.

Situacija 3: Rasprava među navijačima.

Situacija 4: Dete se ponižava zbog sportske greške.

Saveti za fasilitatore:

Nakon odigravanja situacija iz različitih primera, svi učesnici treba da odgovore na sledeća pitanja:

- Koji rizik se pojavio?
- Kako je situacija rešena?
- Šta je moglo da se uradi bolje?

Sadržaj 5: Vežba 4: Šta bi uradio/la ako...? (15 minuta)

Uvodno objašnjenje: Ova vežba ima za cilj da ojača rad iz prethodne vežbe, odnosno da se nađe najprimereniji mogući odgovor na konfliktnu situaciju.

Primeri situacija:

Situacija 1: Odrasla osoba ulazi na teren.

Situacija 2: Dete prijavljuje da je vređano.

Situacija 3: Dve porodice počinju da se svađaju.

Situacija 4: Primećena je konzumacija alkohola na tribinama.

Saveti za fasilitatore:

Nakon opisivanja situacija iz različitih primera, svi učesnici treba da odgovore na sledeća pitanja:

- Identifikovani rizik.
- Prioritet akcije.
- Odgovorna osoba/strana.
- Hitna, neposredna mera.

SESIJE – BEZBEDNO I POŠTOVANO SPORTSKO OKRUŽENJE

Sadržaj 6: Zatvaranje (5 minuta)

Uvodno objašnjenje: Aktivnost treba završiti zahvaljivanjem svim učesnicima na njihovom trudu, slanjem pozitivne poruke o tome kako su stvorili dobro okruženje za rad na sadržaju, i ohrabivanjem da nastave da rade na stvaranju najboljeg mogućeg okruženja kako bi dečaci i devojčice mogli da nastave da uživaju u fudbalu.

Primer skripte:

„...Hvala vam puno, ljudi, na vašem trudu. Sjajno ste odradili posao. Nadam se da vam je bilo lepo. Meni je bilo zaista lepo sa vama. Nadam se da nećemo često doživljavati ovakve situacije na fudbalskom terenu, ali ako se dese, bićemo spremni da damo najprimereniji odgovor i zaštitimo naše igrače. Ohrabrujem vas da nastavite da budete uključeni u ovu prelepu i vrednu aktivnost i da pomognete svojim igračima i njihovim porodicama da uživaju u fudbalu...“

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Naziv sesije: Vođenje primerom

Tema: Pozitivno vođstvo i stvaranje inkluzivne timske kulture

Vreme: 70 minuta

Pregled: Ova radionica istražuje kako treneri, omladinski radnici, kapiteni i vršnjački lideri utiču na timsku kulturu kroz svoje svakodnevne postupke, jezik i odluke. Učesnici razmišljaju o uticaju leaderskog ponašanja i uče kako pozitivni uzori mogu promovisati inkluziju, poštovanje i fer-plej u sportskom okruženju.

Ciljevi sesije:

- Razumeti uticaj koji lideri imaju na timsku kulturu
- Identifikovati ponašanja koja promovišu inkluziju i poštovanje
- Prepoznati kako liderstvo može sprečiti diskriminaciju i isključenost
- Ojačati kapacitet učesnika da deluju kao pozitivni uzori

Veličina grupe: 10–25 učesnika

Materijali: Kartice sa scenarijima liderstva, flipčart papir, markeri, lepljive beleške, A4 papir, olovke

Priprema

Voditelji treba da pripreme primere pozitivnog i negativnog leaderskog ponašanja iz sportskog okruženja i da kreiraju kartice sa scenarijima zasnovane na realnim situacijama.

Uputstva

Zagrevanje: „Ko me je inspirisao?“ (10 minuta)

Učesnici razmišljaju o treneru, saigraču, omladinskom radniku, nastavniku ili vođi koji je pozitivno uticao na njih. Zapisuju:

- Šta je ta osoba uradila?
- Kako je navela druge da se osećaju?
- Koje leaderske kvalitete je pokazala?

Grupna aktivnost: „Liderstvo u akciji“ (25 minuta)

Nakon zagrevanja, učesnici rade u malim grupama i dobijaju scenarije liderstva:

- Igrač je isključen iz timskih aktivnosti.
- Tokom treninga se pravi diskriminatorska šala.
- Pojavljuje se sukob između saigrača.
- Novi igrač se bori da se integriše u tim.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Zadatak za grupe je da diskutuju:

- Šta bi jedan dobar lider trebalo da radi?
- Šta bi lider trebalo da izbegava?
- Kakvu poruku bi njihove akcije poslale timu?

Nakon diskusije, svaka grupa predstavlja svoje zaključke.

Aktivnost: „Talasni efekat“ (25 minuta)

Učesnici identifikuju uobičajena liderska ponašanja i smeštaju ih na flipčart podeljen na:

- Pozitivni talasni efekti
- Negativni talasni efekti

Fasilitator istražuje kako čak i mali postupci mogu da utiču na timske norme i ponašanje.

Refleksija (10 minuta)

Učesnici dopunjuju rečenicu:

„Inkluzivan lider je neko ko...“

Debriefing i evaluacija:

Fasilitatori mogu koristiti sledeća pitanja:

- Kako lideri oblikuju timsku kulturu?
- Koja liderska ponašanja stvaraju poverenje?
- Zašto mladi često kopiraju lidere?
- Kakva odgovornost dolazi sa liderskim ulogama?

Saveti za fasilitatore

Naglasite da se liderstvo ne svodi samo na trenere. Kapiteni, vršnjački lideri, stariji igrači i omladinski radnici takođe utiču na grupnu kulturu kroz svoje ponašanje i stavove.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Handout: Kartice scenarija liderstva

- Igrač je isključen iz timskih aktivnosti.
- Tokom treninga se pravi diskriminatorska šala.
- Pojavljuje se sukob između saigrača.
- Novi igrač se bori da se integriše u tim.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Naziv sesije: Vršnjački lideri za pozitivne promene

Tema: Osnaživanje mladih ljudi da postanu ambasadori inkluzije

Vreme: 70 minuta

Pregled: Ova radionica se fokusira na ulogu vršnjačkih lidera, kapitena i uticajnih saigrača u promociji poštovanja, suočavanju sa diskriminacijom i podršci drugima. Učesnici razvijaju samopouzdanje da deluju kao pozitivni uticajni ljudi u svojim timovima i zajednicama.

Ciljevi sesije:

- Razumeti ulogu vršnjačkog liderstva u sportu
- Ojačati samopouzdanje u suočavanju sa isključenošću i diskriminacijom
- Razviti komunikacijske i mentorske veštine
- Podstaći akcije koje vode mladi za inkluziju

Veličina grupe: 10–25 učesnika

Materijali:

- Kartice za igranje uloga
- Flipčart papir
- Markeri
- Šablon akcionog plana

Priprema

Voditelji treba da pripreme scenarije koji uključuju uticaj vršnjaka, isključenošću, maltretiranjem i sukobom.

Uputstva

Grupna aktivnost 1: Spektar uticaja vršnjaka (20 minuta)

Voditelji objašnjavaju da će u ovom delu sesije grupa razgovarati o uticaju vršnjaka i objasniti da postoji linija na podu. Svi učesnici treba da se postave iza linije. Voditelji objašnjavaju da će pročitati određene izjave i, ako se učesnici slažu sa izjavom, treba da pređu liniju; ako se ne slažu, ostaju gde jesu. Nakon svake izjave, trebalo bi da se održi kratak razgovor sa onima koji su prešli liniju i onima koji nisu. Nakon završetka diskusije, cela grupa se vraća iza linije.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Fasilitatori čitaju izjave kao što su:

- Kapiteni ekipa više utiču na ponašanje nego treneri.
- Prijatelji će pre izazvati i preispitati diskriminaciju.
- Ćutanje podstiče štetno ponašanje.
- Treneri više utiču na timsku kulturu nego igrači.
- Ponašanje kapitena utiče na atmosferu u timu.
- Mladi igrači kopiraju ono što rade stariji.
- Kada je reč o liderstvu, dela govore glasnije od reči.
- Lideri bi uvek trebalo da reaguju kada vide diskriminaciju.
- Biti dobar igrač ne znači automatski biti dobar lider.
- Timska kultura više zavisi od svakodnevnog ponašanja nego od pisanih pravila.
- Svaki član tima je odgovoran da se novajlije osećaju dobrodošlo.
- Jedna negativna osoba može uticati na celu atmosferu u timu.
- Uključivanje je odgovornost svih, a ne samo trenera.
- Mali gestovi dobrote mogu promeniti timsku kulturu.
- Isključivanje nekoga iz društvenih aktivnosti je jednako štetno kao isključivanje iz igre.
- Timsko poštovanje donosi bolje rezultate od talentovanog tima punog konflikata.

Fasilitatori završavaju ovaj deo zaključkom da svaki član tima ima uticaj na druge i da taj uticaj treba koristiti na pozitivan i pun poštovanja način.

Grupna aktivnost 2: Uloge ambasadora inkluzije (35 minuta)

Fasilitatori dele grupu na 4 manje grupe. Grupe dobijaju scenarije:

- Saigrač je predmet podsmeha na internetu.
- Igrač je isključen iz timskih aktivnosti.
- Tokom treninga se koristi diskriminatorni jezik.
- Mlađi igrač nema samopouzdanja.

Zadatak svake grupe je da napravi kratku situaciju (scenu) u kojoj učesnici vežbaju:

- Kako da progovore na miran i pun poštovanja način
- Kako da podrže osobu na koju situacija negativno utiče
- Kako da potraže pomoć kada je potrebno
- Kako da ohrabre pozitivno ponašanje u timu

Svaka grupa zatim predstavlja svoj scenario. Svaka odigrana uloga se zajednički komentariše i razmatra sa ostatkom grupe.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Individualna aktivnost 3: Moja liderska posvećenost (5 minuta)

Svaki učesnik kreira ličnu izjavu posvećenosti: „U svom timu ja ću...”

Debrifing i evaluacija:

Fasilitatori mogu koristiti sledeća pitanja:

- Zašto vršnjački lideri mogu biti snažni pokretači promena?
- Šta čini istupanje i progovaranje teškim?
- Kako mladi mogu da podržavaju jedni druge?
- Koje liderske veštine biste želeli dodatno da razvijate?

Saveti za fasilitatore

Fasilitatori treba da naglase da za liderstvo nije potrebna formalna funkcija. Svaki učesnik ima kapacitet da utiče na timsku kulturu kroz svoje postupke, stavove i svakodnevne interakcije.

SESIJE – ULOGA TRENERA, OMLADINSKIH RADNIKA I VRŠNJAČKIH LIDERA

Materijal: Ambasadori inkluzije – igranje uloga

Saigrač je ismevan na internetu	Igrač je isključen iz timskih aktivnosti
Diskriminatorsk i jezik se koristi tokom obuke	Mladom igraču nedostaje samopouzdanja

O PROJEKTU

Projekat „Pass a ball, make a friend“ realizuje Klub za osnaživanje mladih 018 (KOM 018) iz Srbije u saradnji sa Evropskim društvom mladih (YES) iz Bugarske, Barcelona Sport Events iz Španije, JuvenTagus - Associação Desportiva e Juvenil iz Portugalije, Associazione Sportiva Dilettantistica TIQUITACA FOOTBALL iz Italije i Futbolen Klub Septemvri iz Bugarske. Projekat „Dodaj loptu, stekni prijatelja“ ima za cilj da se pozabavi eskalacijom sukoba i govorom mržnje među lokalnim fudbalskim timovima, što je dovelo do fizičkih obračuna. Projekat će se pozabaviti ovim izazovima koristeći fudbal kao platformu za borbu protiv govora mržnje, smanjenje fizičkih sukoba i promociju socijalne inkluzije. Promovisanjem mirnog sportskog ponašanja, „Dodaj loptu, stekni prijatelja“ ne samo da poboljšava odnose unutar fudbalskih timova, već i postavlja primer za širu koheziju i razumevanje zajednice. Specifični ciljevi: 1) Kreiranje sveobuhvatnog modula obuke osmišljenog da usadi vrednosti fer-pleja, poštovanja i inkluzivnosti kod mladih fudbalera i navijača; 2) Okupiti mlade fudbalere iz partnerskih zemalja radi promocije međukulturne razmene, saradnje i sportskog duha; 3) Smanjiti fizičke sukobe podučavanjem rešavanja sukoba i fer-pleja, osiguravajući da fokus ostane na duhu igre; 4) Opremiti mlade fudbalere i navijače leaderskim veštinama kako bi postali ambasadori sportskog duha u svojim timovima, zajednicama i šire; 5) Podići svest o problemu sukoba i govora mržnje među lokalnim fudbalskim timovima, kao i među navijačima; 6) Promovisati socijalnu inkluziju podsticanjem socijalnog dijaloga i saradnje među različitim timovima, navijačima timova i članovima lokalnih zajednica i na taj način razbiti stereotipe i predrasude. Aktivnosti projekta „Dodaj loptu“ biće sprovedene u Bugarskoj, Italiji, Portugalu, Srbiji i Španiji u periodu od 24 meseca, od 01.11.2025. do 31.10.2027. Projekat sufinansira Evropska unija.

O ERASMUS + SPORT

Cilj Erasmus+ programa jeste da podrži obrazovni, profesionalni i lični razvoj ljudi u obrazovanju, obuci, omladini i sportu, da doprinese održivom rastu, kvalitetnim radnim mestima i društvenoj koheziji, da podstakne inovacije i da ojača evropski identitet i aktivno građanstvo.

Erasmus+ akcije u oblasti sporta promovišu učešće u sportu, fizičkoj aktivnosti i volonterskim aktivnostima.

One su osmišljene da se nose sa društvenim i sportskim izazovima. Mogućnosti su dostupne organizacijama u okviru 3 poziva koji se bave ovim izazovima.

Poseban poziv za izgradnju kapaciteta u oblasti sporta je takođe dostupan od 2022. godine. Namenjen je državama članicama EU i trećim zemljama pridruženim Programu (ranije nazvanim zemljama Programa) i Zapadnom Balkanu i Istočnom partnerstvu.

Partnerstva za saradnju

Osmišljena su za organizacije da razvijaju i sprovedu zajedničke aktivnosti za promociju (između ostalog) sporta i fizičke aktivnosti, kao i za suočavanje sa pretnjama po integritet sporta (kao što su doping ili nameštanje utakmica), promociju dvostrukih karijera za sportiste, poboljšanje dobrog upravljanja i negovanje tolerancije i socijalne inkluzije.

Partnerstva malog obima

Za lokalne organizacije, manje iskusne organizacije i nove učesnike u Programu. Partnerstva malog obima imaju jednostavniju administraciju, manje grantove i kraće trajanje od partnerstava za saradnju.

Neprofitni evropski sportski događaji

Osmišljeni da podstaknu sportske aktivnosti, sprovedu strategije EU za socijalno uključivanje kroz sport, podstaknu volontiranje u sportu, bore se protiv diskriminacije i podstaknu učešće u sportu i fizičkoj aktivnosti.

O ERASMUS + SPORT

Capacity Building u oblasti sporta

Projekti izgradnje kapaciteta u oblasti sporta su međunarodni projekti saradnje zasnovani na multilateralnim partnerstvima između organizacija aktivnih u oblasti sporta iz država članica EU, trećih zemalja pridruženih Programu (ranije nazivanih programskim zemljama), kao i zemalja Zapadnog Balkana i Istočnog partnerstva. Oni imaju za cilj da podrže sportske aktivnosti i politike kao sredstvo za promociju vrednosti, kao i kao obrazovni alat za podsticanje ličnog i socijalnog razvoja pojedinaca i izgradnju povezanih, kohezivnijih zajednica.

Više informacija

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/opportunities/organisations/sport-actions>

„Finansira Evropska unija. Međutim, izraženi stavovi i mišljenja su isključivo stavovi autora/autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu biti odgovorne za njih.“

Co-funded by
the European Union

